

NAŠE
SLOVO

Za zmenu životného štýlu

Jozef Porubčan. Azda nikdy predtým si nijaký vek tak naliehavo nežiadal odpoveď na základné otázky moderného života, ako práve dnes...

Dá si s nimi rady Kristovo Posolstvo? Je dosť otvorené a pružné, aby nielen stačilo držať krok s vývojom, ale aj ukazovalo jeho ďalší smer...?

Pápež František. 222. Kresťanská spiritualita ponúka alternatívne chápanie kvality života a povzbudzuje k prorockému a kontemplatívne životnému štýlu, schopnému hlboko sa radosť a nebyť posadnutí konzumom. Je dôležité prijať správne ponaučenia prítomné v rôznych náboženských tradíciách, ako aj v Biblii. Ide o presvedčenie, že „menej je viac“. Neustále hromadenie možností konzumácie rozptyľuje srdce a bráni doceňovať každú vec a každý okamih. Naopak, vyrovnané prežívanie každej a akejkolvek nepatrnej reality nám otvára oveľa viac možností chápať a osobne sa realizovať. Kresťanská spiritualita navrhuje rásť v striedmosti a schopnosti tešiť sa aj z mála. Je návratom k jednoduchosti a umožňuje nám zastaviť sa a vychutnať malé veci, ďakovať za možnosti, ktoré nám ponúka život bez lipnutia na tom, čo máme, a bez smútku nad tým, čo nemáme. Preto treba uniknúť pred dynamikou nadvlády a číreho zhromažďovania pôžitkov.

(Encyklika Laudato si'.)

Pavol Strauss. (27. decembra 1970.) Ľudský, faktický i morálny kanibalizmus prekonáva sám seba. Nestačia mu hekatombly obetí v antike, v stredoveku i cez naše svetové a iné války. Stále je viac požíračov a ničiteľov a pomstiteľov a vykonávateľov ortielov a hrobárov a pokašiteľov. Stále je riskantnejšie nebyť agresívny. Každý je v strehu, duševne po zuby ozbrojený. Za ladným úsmevom atómová bomba, za diplomatickým gestom supervodíková bomba, za medzinárodnou zmluvou park atómových ponoriek a tryskáčov.

Kto zastaví infernálny kolotoč zúrivosti a neúprimnosti. Kto odhalí toto pandémium šalby, nízkosti, lstivosti a zloby.

Už bolo toľko veľkolepých duchov, záchrancov a obnovovateľov sveta a jeho poriadkov a apoštolov dobra i pomsty. Ale žiaden z nich neprekonal dosiaľ žobráčika zo Subiaca a vydedenca z Patmy s ich objavom lásky a dobroty.

Pavol Strauss (20. 8. 1948): Čochvíľa nezvyší zo sveta iba púšť mravná a kultúrna, ktorá sa zrúti do seba. Svet a jeho civilizácia sa dajú budovať iba na správnom základe myslenia a mravov. – Všetky zlyhali. Kresťanstvo poslali do výslužby. A nepôjde to ináč, ako to s ním znovu skúsiť.

Kardinál Robert Sarah: Cirkev ponúka konkrétnu, reálnu cestu, ktorá nás vedie k zmŕtvychstalému Kristovi. Bez obnovenia vnútornej jednoty s ním sa nepodarí odstrániť priepasť, ktorá vznikla medzi Slovom a ľuďmi najmä v západných krajinách. Súčasné spoločenské normy spočívajú na základoch, ktoré sú v príkrom rozpore s Ježišovým učením; práve v nich sa manifestujú páľčivé miesta, kadiaľ sa v súčasnosti tiahne hranica medzi služobníkmi Krista.

Nazdávam sa, že vážnou hrozbou pre súčasný svet je obrovská sila Západu v ekonomickej, vojenskej, technickej a mediálnej oblasti. Ak sa nevráti ku Kristovi, strhne do priepasti pohanstva celý svet. Filozofia neverectva si hľadá a nachádza vždy nových a nových stúpcov vo všetkých končinách sveta. Prozelytizmus ateizmu, s ktorým dnes máme do činenia, nadobúda čoraz agresívnejšiu podobu.

Kultúra, do ktorej preniká čoraz viac pohanských prvkov, chce rozšíriť svoje bojové ťaženie proti Bohu do nových a nových oblastí. Práve krajiny, ktoré kedysi niesli a šírili kresťanské tradície, potrebujú načerpať energiu z prameňa novej civilizácie, aby mohli zažiť renesanciu svojej niekdajšej veľkosti. (BOH alebo NIČ, s. 215.)

Pavol Strauss: Sloboda je potrebná pre každý rozlet, či umelecký, spoločenský alebo hospodársky. Ale jestvuje väčšia forma slobody. Sloboda ľudského vnútra, ktorá nie je viazaná ani na formu spoločenskej organizácie, ani na to, či žije v takej klietke, alebo v onakom väzení. Nie najslobodnejší je človek, čo stále cestuje svetom, ale predovšetkým človek, čo sa zbavil vnútorného a vonkajšieho zla. I dnes sa rozlišujú ľudia podľa toho, či považujú za slobodných prvých kresťanov v arénach, alebo obecnosť arén.

To platí i pre celý dnešný svet. Lebo mŕtvice polia na hraniciach a rasové, politické a finančné priehradky sú len rôzne príznaky toho istého typu zvýhodnených duší, čo si arogujú obšťastniť človeka východu, či západu.

Aby priatelia PS spolu hovorili...

Naši milí, náš pozemský čas plynie, plynie i čas nášho spoločného „žitia“ s Pavlom Straussom. Keby sa

ma niekto spýtal v roku 2004, keď som prvýkrát prispieval do Listy PS 2, čo bude v roku 2016, vôbec by som netušil. Hlavné by som si vôbec nemohol dovoliť ani očakávať, že náš Spolok a Listy PS budú stále aktívne žiť. A ako by aj inak, veď prirodzene každá ľudská činnosť prechádza rozličnými obdobiami vo vlnách od vzopätia, nadšenia, útlmu, stagnácie, sebauspokojenia, rezignácie či zániku, až po znova oživenie, možno aj s novými aktérmi a aktivitami. To, čo ma neprestáva fascinovať na nás: kde sa berie tá energia a sila kráčať nastúpenou cestou, že sme aj po rokoch skoro rovnakí, síce omnoho starší, no stále pred sebou s novými či nenaplnenými cieľmi. Stále v pokore, obdive, úcte s pocitmi podľznosti k osobnosti Pavla Straussa. Nie je to len naša vôľa, ale práve on nás ticho, nenásilne spája neviditeľnou niťou, inšpiruje a vedie na spoľiteľnej ceste i naďalej.

V nedávnom čase sme absolvovali viaceré milé stretnutia blízkych členov i priaznivcov nášho spolku.

V lete som sa stretol vo Svätom Jure s Enzom Paserinim, taliansko slovenským prekladateľom a tlmočníkom, prekladateľom dvoch diel Pavla Straussa do taliančiny. Píše nám i v týchto Listy PS o peripetiách s ich vydávaním v Taliansku i o náboženskej ľahostajnosti. Dobrou správou je, že sa im narodilo piate dieťa, dcéra Luisa.

V auguste nás ako každoročne navštívil v Liptovskom Mikuláši Martin Jančuška. Popri rôznom rezonovali v nás myšlienky spojené s významom a silou priateľstva Munkovcov s Pavlom Straussom. Práve v tomto čísle prinášame Martinov príspevok na túto tému.

Proces vydávania súborného diela Pavla Straussa ma zblížil s jeho kľúčovou osobnosťou Františkom Mikloškom i zotstavovateľom prof. Milanom Paštekcom. S Františkom sa odvtedy pravidelne raz či dva razy ročne stretávame a vzájomne sa informujeme, čo máme nové. Veľmi nám stále fandí i v našom neutíchajúcom úsilí o blahorečenie Straussa.

Preloženie Palka Ondříka z farnosti v Kluknave do blízkej Likavky nás priviedlo s Lubom Rašim ísť ho pozrieť a povzbudiť. Boli sme zároveň prekvapení a potešení, ako prijíma zmenu svojho pôsobiska. Veď dvanásť rokov v Kluknave je štvrtina jeho života, farnosť jeho prvého pôsobenia ako správcu farnosti, kde nielen poctivo plnil svoju kňazskú službu, no zanechal nadhľadného nezmazateľné stopy a „naprojektovať“ a zorganizoval významnú rekonštrukciu farského kostola. Privítal nás tým, že pričádza do Likavky slobodne ako „tabula

rasa“. Čistý, nezaťažný, bez veľkých pozitívnych či negatívnych emócií, bez zbytočných očakávaní. Chce „len“ dobre žiť, plniť i tu svoje poslanie. Napadlo ma vtedy, nie je to príklad a poslstvo pre nás všetkých, ako sa má pristupovať k nášmu životu?

Už dávno sme neboli na návšteve na úrade Spišskej diecézy. Navštívili sme Mons. Antona Tyrola, generálneho vikára. Ako vždy v rozhovore priateľov a známych zaznievajú spoločné spomienky i príbehy. Spomínali sme v súvislosti s Pavlom Straussom na kanonika Kožára, ktorý ho pripravoval i udelil mu sviatosť krstu. Osobitne sme sa zaujímali, ako cirkev obecne chápe proces prípravy blahorečenia. Čo všetko musí kandidát naplniť, čo je potrebné zdokumentovať. Mons. Tyrol nám priblížil v tejto súvislosti najdôležitejší pojem „Sensus fidei“, doslovné „zmysel viery“, no jeho význam je omnoho bohatší, širší i hlbší. Boli sme si vedomí dávnejšie, že podnety musia vychádzať spontánne z laického prostredia. No až teraz sme viac porozumeli, čo všetko to znamená pre našu činnosť. S radosťou a obdivom sme si pozreli priestory Kňazského seminára biskupa Jána Vojtaššáka. Osobitne ma zaujal monumentálny Oltárny triptych sv. Jána Nepomuckého od Martina Benku v priestoroch malej auly seminára. Na záver sme sa boli pokloniť pamiatke pri hrobe Otca biskupa Františka Tondru, nášho prvého čestného predsedu. Odchádzali sme zo Spišskej kapituly s vďakou a pokorou, vedomí si, že naša činnosť i na ceste k blahorečeniu Straussa má zmysel, zároveň inšpirovaní a povzbudení.

Aj v tomto čísle Listov PS prinášame svedectvá a spomienky na Pavla Straussa. Uverejňujeme prepis relácie redaktorky Andrey Eliášovej, ktorá odznela 26.3. 2016 v Rádiu Regina Slovenského rozhlasu. Spomínajú tu Richard Jombík, Rudolf Štefaner, Jozef Strauss a Pavel Lovecký na roky Pavla Straussa v Skalici. Veľmi nás potešilo aj spomínanie MUDr. Juliany Gregovej z Dolného Kubína.

Na naše príjemné prekvapenie v nedávnej dobe vyšli tri knihy, kde je spomínaný Pavol Strauss. Uvádzame všetky tri i úryvkami z kapitoly. Peter Valo v knihe Čierny humor v bielom plášti 2 prináša úsmevné spomienky z lekárskeho života Straussa. Aj tu nám ukazuje Straussa veľmi láskavého, ľudského a milo vtípného človeka. Ján Strasser v knihe rozhovorov František Mikloško Rozhovory o dobe a ľuďoch uvádza jedného z našich najvýznamnejších ponovembrových politikov, ktorý sa najvýznamnejšou mierou zaslúžil o vydanie Súborného diela Pavla Straussa. I teraz nám znejú jeho vyjadrenia o ľahostajnosti nášho národa k našim veľikánom. Nechceme ani my, aby naša podpora pamiatke diela a života Pavla Straussa oslovovala len skupinky vo vnútri katolíckej cirkvi a kresťanských intelektuálov. Mimoriadne nás oslovilo dielo nitrianskeho bis-

kupa Otca Viliama Judáka Boží priateľa Slovenské martyrológium, kde venoval Pavlovi Straussovi jednu kapitolu Dobrý človek v bielom plášti. Prinášame tu komentár a výňatky z tejto kapitoly.

Last but not least. Na záver ešte jedna dobrá správa. Obrátil sa na nás páter Peter Fogaš, študujúci na Gregoriánskej univerzite v Ríme so žiadosťou o sprístupnenie diela Pavla Straussa v pdf formáte. Život a dielo Pavla Straussa je témou jeho doktorandskej práce, ktorú by mal dokončiť v roku 2017. Prírodzene, po jej dokončení prinesieme obsiahlejšiu informáciu v niektorom z našich budúcich vydaní.

Váš

Jozef Šišila

Citáty z kapitoly Kamarátstvo a priateľstvo knihy Ladislava Hanusa: Rozprava o kultúrnosti. Obroda Ružomberok 1943.

- Kamarátstvo je krásny ľudský vzťah v čistej a ideálnej sfére. Oslobodzuje od zajatia v sebe, v špinavých záujmoch, od nevážnej povrchnosti, od nedisciplíny – a od osamelosti života.
- Kamarátstvo je pretekanie sa o službu, o vernosť, solidaritu, o pevnosť slova a sľubu, o kvalitu výkonu. Človek v kamarátstve je zapojený do poriadku. Život má správny smer k výške.
- Kamarátstvo môže byť veľmi vrúcne spoločenstvo života, práce, ideálov. Dokonalé, až rojčivé odosobnenie.
- Kamarátstvo je vysoká hodnota a mnohým dostačí. Ale priateľstvo je to ešte nie. Priateľstvo – to je celkom nový svet.
- Keď sú si ľudia blízki, keď si rozumujú, keď sa znášajú pekne a je medzi nimi súlad, dvoj takt alebo mnohoraký takt, keď ich nedelí nijaká ťoňa, to všetko sa nazýva už priateľstvom a o takom sa hovorí, je to môj priateľ. No priateľstvo to ešte nie je. Priateľstvo je inšie a oveľa viac. Býva vlastne veľmi zriedkavé, lebo zriedka je naň niekto schopný. Vyžaduje najvyššie osobné predpoklady. A dvíha do najvyššej výšky. Priateľstvo je spoločenstvo duší. Nielen diela, ideálov, osudu, toho objektívneho vonkajšieho. Ale blízkosť toho vnútorného, najosobnejšieho. To už ústi do tajomstva. A to je ťažké.
- Priateľstvo znamená vpustiť do kráľov svojho osobného sveta. Najďalej, do osobného tajomstva. Otvoriť sa bytostnou dôverou a znieť riziko, že sa dávam napospas. Že všetko dávam, čo len môžem. Dáva sa, aby sa získalo všetko. Tá istá otvorenosť sa čaká aj od druhého. Čaká sa jeho prúde nie ku mne. Stretnutie dvoch svetov. Dotyk vzácnosti. Dvojnosť, ktorá sa uzatvára v hĺbkach, v samote, a v mlčaní, zo dvoch v jedno tajomstvo.
- „ Okolo stola“ sa môže aj mlčať. To je najkrajšie prúde nie svetov. Táto výmena sa deje aj na dialku, ponad časy a priestory.
- Priateľ vždy žije v bytostnom vedomí toho druhého. Je. Je sebe. A aj mne je. A jemu som. Ťažisko bytia sa navzájom prenáša.
- Priateľ pozná bytostné zákony priateľa. Cti ich. Uznáva ich. Necháva ich právo a plnosť. Nijako sa nepokladá za pedagóga, aby mu vnucoval svoje náhľady a vôľu.
- Priateľstvo po Bohu je najväčšie obohatenie osobného života.

K svätému roku milosrdenstva

„Milosrdenstvo je prvá vlastnosť Boha. Je to jeho meno.“

(Pápež František)

Pavol Strauss: „Keďže Boh je nekonečné prúdenie, more večnosti, musí do všetkého preniknúť, musí všetko naplniť, do všetkého sa vliat. Prirodzené a nadprirodzené sú spojenými nádobami vôle Božej, sú jednou ohnutou ryhou stvoriteľskej dlane.“

Boží život je závratnou turbulenciou milosrdenstva, ktorá nemohla v sebe zadržat svoju nekonečnú blaženosť, ale dýchla a ovlažila svojim Duchom pečat svojho majestátu a vtilačila nezmazateľne Božskú signatúru Slova i do časnosti.“

Raniero Cantalamessa: „Zaiste, v kresťanstve sa nikdy neignorovalo Božie milosrdenstvo! Zverili sme mu však iba úlohu zmiernovať oprávnenú prísť spravodlivosti. Milosrdenstvo bolo výnimkou, nie pravidlom. Rok milosrdenstva je zlatou príležitosťou, aby sme priniesli na svetlo pravý obraz biblického Boha, ktorý nielen koná milosrdenstvo, ale je milosrdenstvom.“ (Homília na Veľký piatok 26. marca 2016.)

Pápež František: „...Boh je láskavý, pozorný Otec, pripravený prijať každého, kto spraví čo len malý krôčik alebo aspoň túži vykročiť smerom domov. On pozoruje obzor, očakáva nás, už nás čaká. Nijaký akokoľvek veľký ľudský hriech nemôže prevážiť nad milosrdenstvom alebo ho nejakým obmedziť.“

Albino Luciani bol už niekoľko rokov biskupom vo Vittorio Veneto, keď dával duchovné cvičenia pre kňazov. Vysvetľoval podobnosť o márnotrattnom synovi. O otcovi povedal: „On čaká. Vždy. A nikdy nie je príliš neskoro. On je taký... Je to otec. Otec, ktorý čaká pri dverách. Zbadá nás, kým sme ešte ďaleko, dojme sa a beží, aby sa nám hodil okolo krku a nežne nás pobozkal...Náš hriech sa tak stáva takmer šperkom, ktorý mu môžeme darovať, aby sme mu spôsobili potešenie, že môže odpúšťať... Patrí sa, aby bohatý človek daroval klenoty, a tak nechať, aby Boh zvíťazil, nie je žiadna prehra, ale radosť víťazstva.“

Cirkev nasledujúca Pána je povolaná vylievať jeho milosrdenstvo na všetkých, ktorí uznávajú, že sú hriešni, zodpovední za spáchané zlo, ktorí cítia, že potrebujú odpustenie. Cirkev nie je na svete, aby odsudzovala, ale aby umožnila stretnutie s láskou prameniaca z najhlbšieho vnútra, akou je Božie milosrdenstvo. Aby

k tomu došlo – často to opakujem -, treba vyjsť z kostolov a farností, ísť hľadať ľudí tam, kde žijú, kde trpia, kde dúfajú. Poľná nemocnica – obraz, ktorý rád používam na opísanie „cirkvi, ktorá vychádza“ – sa postaví tam, kde sa bojuje. Nie je to všetkým vybavená pevná štruktúra, kam si chodíme liečiť malé i veľké choroby. Je to mobilná štruktúra, kde sa podáva prvá pomoc, robí sa prvý zákrok, ktorý zabráni, aby bojujúci zomreli...“

(Meno Boha je milosrdenstvo, s.58-59)

Vladyka Milan Lach Sj: („Máte svoju obľúbenú stať vo Svätom písme týkajúcu sa milosrdenstva? Ako vy sám chápete tému „Milosrdní ako Otec“, ktorá je mottom roku milosrdenstva? Ktoré aspekty skutkov milosrdenstva vás najviac oslovujú, zasahujú?“)

„Áno, mám svoju obľúbenú stať v Písme týkajúcu sa milosrdenstva – Podobnosť o milosrdnom Otcovi. V ňom je povedané všetko. Tam je podaný „životopis“ Nebeského Otca, aký je. Aj ja chcem byť takým. Túžbou každého malého chlapca je byť veľkým, keď vyrastie. Aj ja rastiem. Ak mám byť osobný a odpovedať na to, ktoré skutky milosrdenstva ma najviac zasahujú, tak je to: „Bol som chorý a navštívili ste ma“. Súvisí to so všetkým, čo vidím čoraz bližšie, čo sa deje v zdravotníctve i v sociálnej oblasti na Slovensku. Nesmieme zabudnúť byť ľuďmi, to chce od nás Ježiš.“

(Viera a život 2016, č. 2, s. 22)

Metropolita Hilarion a Peter Mamonov

M. H.: V týždni „márnotrattného syna“ si cirkev pripomína jedno z podobností Ježiša Krista. O synovi, ktorý si vyžiadal od otca dedičstvo, nečakajúc kým ten zomrie... Potom odišiel do cudzích krajov, tam premárnil všetky peniaze, až sa ocitol v krajnej núdzi... Na konci si spomenul na svojho otca a vrátil sa k nemu. Otec, čakajúci naň celé tie roky, ho prijíma bez jediného slova výčitky. Prijal ho tak, akoby tento jeho márnotrattný syn ani nikdy od neho neodchádzal. Náš Pán Ježiš Kristus nás učí, že Božia láska sa podobá láske tohto otca. Boh nás prijíma a odpúšťa nám ako svojim synom a dcéram. Dokonca aj tým, ktorí sa ho zriekali a žili hriešnym a nezmyselným životom.

Medzi ľuďmi, ktorí na vlastnom živote zakúsili takéto stretnutie s Bohom, patrí náš hosť, herec, hudobník a básnik, **Peter Mamonov.** (Predstavitel' hlavnej úlohy v aj u nás známom filme režiséra Petra Lungina „Ostrov“ – J.R.)

Mamonov: Je veľmi dobre, že sme práve týmto začali... Lebo keď som začal čítať Evanjelium, a to som už bol v zrelom veku, viem, že jednou z rád duchovných otcov bolo, aby sa ono čítalo rad radom. A ak sa ťa niečo dotkne, osloví ťa – pri tom sa pozastaviť. Mnou toto podobnosť svojho času priam otriaslo! A je tomu doposiaľ tak... Povedali ste, že otec „vyšiel“ oproti svojmu synovi... Upresním: on „vybehol“, on mu vybehol oproti...! Boh nám beží v ústrety... Tak to bolo aj v mojom prípade. Všetko, čo nasledovalo potom, celý život s Bohom, áno, býva, že aj bez neho, všetko, čo sa v živote deje, snažím sa práve v polohe ako na Rembrandtovom obraze ten syn objímajúci otcove nohy – iba v tejto polohe prosiť Boha a žiť, prežívať svoj život s ľuďmi. Iba v pozícii kľačiac na nohách, v stave syna, ktorý premárnal celé otcovo dedičstvo... Keď sa nám to darí, všetko sa stáva jasným.

Ak si túto polohu pred Bohom zvolíme za svoju východiskovú, všetko, celý život sa razom dostáva do iného, jasnejšieho svetla..

Hilarion: Myslím, že mnohí ľudia sa cítia byť márnotrattnými synmi, keď čítajú toto podobnosť a spoznávajú v ňom svoj osud. Veľmi často sa u ľudí povedzme mladosť míňa tak, ako prešla u tohto človeka. Keď sa zdá, že je všetko dovolené, keď sa nám javí, že je všetko možné, keď sa človek opúšťa do nerestí, nechá sa unášať náruživosťami, žije preto, aby si užíval, naozaj začína nezmyselne v plnom zmysle mrhať dedičstvo, ktoré dostal od Boha. Nielen materiálne veci, ale svoj talent, silu, krásu. A potom v zrelšom veku u mnohých ľudí nastupuje akési vytriezvenie... Žiaľ, nie u všetkých. Pri každom je to rôzne. Ale často sa stáva, že sa človek na niektorej z týchto etáp svojho života zastaví a pýta sa: Čo sa to vlastne deje...? Kvôli čomu žijem...? Naraz si uvedomuje, že Boh je, spomína si, že existujú aj iné hodnoty v živote a začína hľadať nový zmysel pre svoj život...

Mamonov: ... Mal som štyridsaťpäť rokov, keď vo mne vystáli všetky tieto dôležité otázky... Keď vznikla najvážnejšia otázka života – prečo? načo?... Prečo, načo žijem?

Mal som všetko. Mal som slávu, mal som prácu, ženu, deti, mal som peniaze... Ale nemal som dôvod, prečo žiť. Stra-

til som zmysel života. Z tejto situácie, z pozície márnotrpného syna som po prečítaní tohto podobenstva veľmi plakal a ako sa to povie dnešným jazykom – prerazilo ma to... Pomaličky som sa začal zviechať, začal som si čítať knižočku modlitieb; mám takú smiešnu svoju prvú maličkú modlitebnú knižku, v ktorej som si značil, s ktorými modlitbami súhlasím a s ktorými nie... Ako hovorí jeden môj priateľ, kňaz: blšími krokmi do kráľovstva nebeského... Ak sa nám podarí byť takto pred tvárou Pána, a každý deň, ale každý deň, vždy – robiť tieto drobné krôčiky smerom k Bohu, život začína nadobúdať nový zmysel, začína sa meniť. Zásadne sa začína meniť. Objavujú sa noví ľudia, nový okruh komunikácie, nové životné záujmy. Nové zvyky, záľuby... Je veľmi vážne, na čo si zvykáme. A zvykáme si na to, čo milujeme...

Vďaka vašej pomoci som sa zoznámil s dielom Izáka Sýrskeho, ktorý mi dal pochopiť, že Boh je Láska, a svetlo tejto lásky nás zalieva... A Otec nám beží v ústrety, na ruku nám dáva prsteň, znak našej synovskej dôstojnosti... Mne to zmietlo celý môj život, všetky istoty... Všetko sa zásadne zmenilo...

Hilarion: Povedali ste jednu vážnu vec. Chcel by som našim divákom vysvetliť, že ľudia veľmi často hovoria: V čom je vlastne rozdiel medzi veriacimi a neveriacimi...? Žijú všetci spolu, chodia do práce, chovajú sa viac-menej rovnako, neraz býva, že neveriaci sú slušnejší ako veriaci... V čom teda tkvie zmysel? Povedali ste veľmi vážnu skutočnosť: mali ste všetko, peniaze, slávu, rodinu, deti – teda všetko to, čo človek potrebuje, aby bol šťastný... A neboli ste šťastný, nemali ste zmysel života... Teda to, čo človeku dáva Boh, je to, čo nie je možné opísať žiadnymi slovami. To je ten rozmer v živote, ktorý celému ľudskému životu dáva zmysel. Lebo v podstate všetci, veriaci i neveriaci, robíme to isté. Práca sa môže páčiť alebo nepáčiť, rodinný život sa alebo vydarí, alebo nevyjde... Býva to u jedných i u druhých. Ale veriaci človek, keď ide do práce, chápe, že tým vlastne slúži Bohu. A ľubovoľnou profesiou, ktorá nie je hriešna, môžeme oslavovať Boha... To znamená, že slúžiť Bohu môže nielen kňaz, ale aj herec, básnik, spisovateľ, zmetač, robotník vo fabrike... ktokoľvek.

Mamonov: Povedali ste čosi veľmi vážne: slúžiť Bohu – oslavovať Boha – je možné vždy a pri akejkoľvek činnosti. I pri čistení zubov, i počúvajúc rokovú hudbu, ktorú mnohí tak neznašajú... Tu je dôležitá jedna vec: keď nastupuje v živote viera, začínáš si uvedomovať, že si neustále pred Ním – pred Bohom...

Tejto maličkovej skúsenosti viery, ktorá sa vo mne nazbierala za dvadsať rokov života v Cirkvi, o ktorej viem, že ju už mám, sa nezrieknem nikdy, lebo už nechcem nič iné. Chcem patriť len tam – posledný, slabý, ale len tam.

Hilarion: Niekoľkokrát ste spomenuli Izáka Sýrskeho, meno ktorého je našim televíznym divákom pravdepodobne neznáme. - Chcem im porozprávať, ako sme sa my dvaja zoznámili. Dnes sme sa prvýkrát stretli osobne, asi pred dvadsiatimi minútami, ale poznáme sa už niekoľko rokov. Spolu sme totiž pripravovali jeden projekt.

Je taký svätec, ktorý žil v VII. storočí v Sýrii. Bol to mních žijúci na púšti, pustovník. Písal knihy. Ba dokonca je možné, že ich ani nepísal, ale „rozprával“ svojim žiakom, a tí ich zapisovali. Keď oslepol, svoje diela už len diktoval. Tieto práce sú adresované sýrskym pustovníkom obdobia VII. storočia, ale dodnes ich čítajú najrozličnejší ľudia po celom svete. Nielen mnísi a pustovníci.

Vy stále čítate jeho knihy. Prečo? Ja vám aj odpoviem: preto, lebo Izák Sýrsky dokonale podivuhodným a neopakovateľným spôsobom hovorí o Božej láske. Dostojevský čítal Izáka Sýrskeho, a mnohé jeho myšlienky prešli do poučenia starca Zosimu v románe „Bratia Karamazovci“. Príliš často ľudia zabúdajú na to, že Boh je láska, a myslia si, že Boh je ktosi, kto v lepšom prípade za zlo potrestá a dobro odmení. Dokonca niekedy takto učia aj deti: nerob zlo, Pánbožko ťa potrestá.

Samozrejme, že Boh môže aj trestať. No je dôležité, že Boh je predovšetkým prameň lásky. On sám je Láska. Ba ak aj trestá, tak nie preto, aby sa pomstil, ale aby dal poučenie.

A Izák Sýrsky obdivuhodne o tom píše. .. Projekt, na ktorom sme spolupracovali, spočíval v tom, že sme pripravovali zvukovú nahrávku mojej knihy o Izákovi Sýrskom. Knihu som napísal takmer pred dvadsiatimi rokmi. Vy ste pritom čítali všetky citácie z Izáka Sýrskeho, a ja som čítal svoj autorský text. Týmto spôsobom sme spoločne vnútorne prežili slová tohto vynikajúceho autora. A keď som potom mnohokrát počúval rozličné interview s vami, vždy som vnímal, že sa neustále odvolávate na Izáka Sýrskeho. Cítim sa tým byť poctený...

Mamonov: Znova a znova čítam túto knihu. Pri každom novom čítaní tak ako pri Svätom Písme objavujem, čo mi bolo predtým ukryté. Jednoduché veci – a také obdivuhodné! Napríklad: „čnosť – matka žiaľu“ – píše otec Izák. Čnosť vykonaná bez žiaľu sa nestáva čnosťou.

Znamená to, že keď chceš konať dobro, buď pripravený na ťažkosti. Chceme konať dobro a zároveň túžime, aby sa nám ono okamžite vrátilo...

Zdalo by sa, že Izák Sýrsky, ktorý žil v VII. storočí, je i dnes s nami.

Hilarion: Je tu a hovorí, akoby žil v našich časoch... Mal som dvadsať rokov, keď som svoj život zasvätil Bohu. Bolo to vo Vilňuse, v kláštore Svätého Ducha. Žil som v mníšskej cele, steny ktorej boli oblepené bielymi tapetami. Pri istej príležitosti som si na stenu napísal ktorýsi výrok svätého Izáka Sýrskeho. Len tak, aby som si ho zapamätal. Potom sa mi to tak zapáčilo, že o krátky čas boli cely steny popísané výrokmi tohto svätca. Žil som v tejto svojej izbe a kedykoľvek som mohol pohliadať na stenu a prečítať si, čo mi dnes Izák Sýrsky hovorí...

Chcel by som pripomenúť ešte jeden jeho výrok, ktorý vy samozrejme poznáte: „Nenazývaj Boha spravodlivým. Lebo ak by Boh bol spravodlivý, ty by si za svoje hriechy bol už dávno v pekle. A Boh namiesto toho, aby ťa potrestal, za teba vydal to dobré a najlepšie, čo mal – Svojho Syna.“

Tak sa navraciame k téme márnotrpného syna. Otec nielen čakal svojho syna, vyšiel mu v ústrety, či vybehol, ako vy hovoríte: on sa mu hodil okolo krku a dal mu prsteň, odznak synovskej dôstojnosti. Tak aj Boh čaká a miluje každého človeka.

Izák Sýrsky pripomína: „Nemysli si, že Boh niekoho miluje viac a niekoho menej. Alebo že viac miluje spravodlivých a hriešnikov menej. V láske Božej nieta stupňov „viac“ alebo „menej“. Boh miluje všetkých! Teba miluje, miluje každého. A ak to necítiš, tak nie pretože by ťa Boh menej miloval, ale preto, že ty menej miluješ Jeho. Keď cítiš, že si ďaleko od Boha...“

Žiaľ, náš čas vypršal... Chcel by som sa vám poďakovať za účasť v tomto našom programe a za všetko dobré, čo robíte.

Mamonov: Chcem povedať ešte jednu vec, ktorú mám na mysli... Zabúdame na to, že Pán kvôli nám vystúpil na kríž. A my si od neho žiadame poriadok, zdravie... To nie sú tie pravé dary. Po inom nám treba túžiť! Byť spolu s ním... Pri všetkom a vo všetkom, čo nám On v živote dáva...

Hilarion: Amen!

Mamonov: Amen!!!

(Skrátená a upravená podoba rozhovoru odvysielaného na RTR-Rossija 24, 27. 02. 2016. Preložil Pavol Ondřík.)

K svätému roku milosrdenstva (pokračovanie)

Slová Izáka Sýrskeho citované v spomínanej monografii metropolitu Hilariona (v českom preklade):

„Tím víc se snažme mít účast na ochutnávání Boží lásky, abychom mohli o Bohu ustavičně uvažovat, a nevystavujeme se svou nedbalostí zkušenosti gehenny. Chraňme se rozptýlenosti mnoha věcmi a ve své usebranosti se vyhýbejme zahálčivosti; když budeme utíkat před skrytými prázdnyými činnostmi a před zjevnou zahálčivostí, může se nám dostat toho, že v sobě budeme zakoušet **milosrdenství**. Je dobré, aby o tématu bohatství mluvil ten, kdo je bohatý, a o stavu svobody ten, kdo ho požívá; podobně je třeba, aby o Bohu mluvil jen ten, kdo je Boha hoden, protože musí mluvit na základě své ctnosti... Krása pravdy přísluší krásným ústům. Sváté věci přísluší svatému... oheň očekává oheň a svatému srdci přísluší uchovávat Boží krásy jako svaté.“

+ + +

„Latiníci dělají kříž odleva doprava. Byzantinci odprava doleva: je důležité, že kříž zůstává symbolem Spasitele Ježíše Krista, který jak slunce osvětluje vrcholky hor a vysílá své paprsky jak na Východ, tak na Západ, aby byly ozářeny všechny obzory.“

(Tomáš Špidlík)

Hviezdoslavovské slovenské logo Svätého roku milosrdenstva.

Ten kúpeľ krvi splynie očistením?
 Milosrdenstva znežnie obrazom
 sebeckosť? Pýcha skrotne
 pokorením?
 trojica lásky svitne príkazom...?
 Alebo beda, beda – premožením?
 a menom pomsty beda – víťazom?

Ten kúpeľ krvi splynie očistením?
**Milosrdenstva znežnie obrazom
 sebeckosť?** Pýcha skrotne
 pokorením?
 trojica lásky svitne príkazom...?
 Alebo beda, beda – premožením?
 a menom pomsty beda – víťazom?

Viliam Turčány: Na jubileum čitateľa

(Štefanovi V.)

„Jak hriešny kresťan idem k tebe na spoved'...“ (Ivan Krasko, Verše)

Raz povedal si, v y n i k a j ú c i
že básnik som!

Za svoje vlastné v i n y k a j ú c i
ja hriešnik som.

Je moja báseň, bieda za biedou,
len spovedou
i s lútosťou nad každým, každým zlom.

Tou spovedou,
v nej ten, kto vedený prv zvodnou
pavedou,
chce raz už nápravu, chce spraviť
rázny zlom!

A prekutáva kút, kút každý po kúte,
kde skryl sa hriech. –

Až skrúšene,
úprimne, vrúčne – popri pokute –
prosí a prosí o rozhrášenie
pre všetky viny, zvykom okuté,
a pre svedomie nimi zdesené.

Len v Bohu môže nájsť ho...
V inom nikom?
Nik iný nezbaví ho všetkých bied a hrôz?

Boh odpustenia našich hriešnych próz,
zmlúvajúc sa jak otec nad vinníkom,
na pomoc svedomiu
nezveril nikomu
čo i len sčasti očistný ten výkon?

Môj dvojník spojity,
čitateľ môj – i Ty
buď mojim spovedníkom
- a bez vytáčok, no i bez ponôs –
pros za mňa hriešneho
i za nás všetkých pros:

Nech zmluje sa Boh, BOH-LÁSKA,
nad hriešnikom!

Pápež František Z buly Misericordiae vultus.

(K spovedníkom.) ...Nikdy nezabúdajme, že byť spovedníkom znamená podieľať sa na Ježišovom poslaní a byť konkrétnym znamením kontinuity Božej lásky, ktorá odpúšťa a zachraňuje... Každý spovedník má prijímať veriacich ako otec v podobenstve o márnoträtom synovi: otec, ktorý beží synovi v ústrety napriek tomu, že premrhal jeho majetok. Spovedníci sú povolani objasniť tohto kajúceho syna, ktorý sa vracia domov, a vyjadriť radosť z toho, že sa našiel. Majú tiež neúnavne vychádzať v ústrety druhému synovi, ktorý ostal vonku a nie je schopný radovať sa, aby mu vysvetlili, že jeho prísny súd je nespravodlivý a zoči-voči otcovmu bezhraničnému milosrdenstvu nezmyselný. Nech nekladú hanebné otázky, ale ako otec z podobenstva nech prerušia reč, ktorú si pripravil márnoträtý syn, pretože v srdci každého penitenta dokážu zachytiť volanie o pomoc a prosbu o odpustenie. Skrátka, spovedníci sú povolani, aby boli vždy, všade, v každej situácii a napriek všetkému znamením primátu milosrdenstva.

+

Svätý rok sa skončí liturgickou slávnosťou Krista Kráľa 20. novembra 2016. V ten deň, keď zatvoríme svätú bránu, budeme predovšetkým naplnení vďakou voči Najsvätejšej Trojici za to, že nám darovala tento mimoriadny čas milosti. Zveríme život Cirkvi, celé ľudstvo i obrovský vesmír Kristovej vláde s prosbou, aby vyliel na nás svoje milosrdenstvo ako rannú rosu a aby tak všetci mohli spoločne budovať svetlú budúcnosť. Ako vrúcne si želim, aby nadchádzajúce roky boli poznačené milosrdenstvom, aby sme išli v ústrety každému človeku, prinášajúc mu Božiu dobrotu a nehu...

(František. Meno Boha je milosrdenstvo)

„Jedno je jisté: něco se s touto naší Evropou stát muselo. Něco tak naléhavého, že nad tím nelze mávnout rukou, něco, co lze chápat jako znamení doby. Takovým znamením doby je osobnost papeže Františka. Je ovšem znamením, kterému se klade odpor. Alespoň něco bychom si od něj měli odkoukat, přinejmenším jeho radost a víru v milosrdenství Boží. Bude to vyznáním víry v Kristova zaslíbení: „Jsem s vámi, až do skonání věků“.“

(Richard Čemus, Rádio Vaticana, 10. 4. 2016)

Julo Rybák

„Transfúzia pamäti“

(Ako pozdrav k 80-tym narodeninám pápeža Františka)

„Jediným modelom pre úspešné zhodnotenie konkrétnej doby je pýtať sa, do akej miery sa v nej rozvíja a uskutočňuje **autentický zmysel plnosti ľudskej existencie** v súlade s osobitným charakterom i možnosťami danej doby.“

(Romano Guardini)

Svojím prejavom pri preberaní Ceny Karola Veľkého (v bazilike sv. Petra, 5. 5. 2016), ktorá sa udeľuje „za prácu v prospech jednoty Európy“, oslovil pápež František nielen popredných predstaviteľov Európskej únie a Európsku úniu ako takú, ale – viacplánovo – aj údov Spoločenstva Pavla Straussa. Čím nás hlavne oslovil, o tom budú nasledujúce riadky.

1

Oslovil nás už samotným pojmom či priam heslom „**transfúzia pamäti**“:

„Spisovateľ Elie Wiesel, ktorý prešiel nacistickými koncentračnými tábormi, hovoril, že dnes je zásadné uskutočniť „transfúziu pamäti“. Musíme si „pamätať“, hľadiť na prítomnosť s trochou odstupu a načúvať hlasu našich predkov. Pamäť nám nielen nedovolí opakovať chyby z minulosti (porov. *Evangelii gaudium*, 108), ale umožní nám, aby sme znovu prijali za svoje skúsenosti, ktoré pomohli našim národom pozitívne prekonať krízy minulosti, s ktorými sa museli konfrontovať. Transfúzia pamäti nás oslobodzuje od dnes často prítlačivejšej tendencie náhlivo stavať na pohyblivých pieskoch bezprostredne viditeľných výsledkov, ktoré môžu poskytnúť „lahký, rýchly a prchavý zisk, ale nepredstavujú ľudské naplnenie“ (*ibid.*, 224).“

Veď v tom je pravý zmysel nášho Spolku: jednak udržiavať, uchovávať pamäť na odkaz Pavla Straussa, a jednak – čo je ešte naliehavšie – sústavnou **transfúziou** tohto odkazu do vedomia národa urobiť ho zdravým, života a „plodivosti“, plodotvornosti schopným.

To nám umožní „hľadiť na prítomnosť trochu z odstupu“ a „neopakovať chyby minulosti“; nestávať bezhlavo „na pohyblivých pieskoch bezprostredne viditeľných výsledkov“, ktoré síce môžu priniesť „lahký, rýchly a prchavý politický zisk, ale nepredstavujú ľudské naplnenie“. Kvôli tomu je, ako zdôrazňuje pápež František, nevyhnutné „načúvať hlasu našich predkov“.

2

Tým, že Svätý Otec považoval za potrebné pripomenúť **otcov zakladateľov Európy**, nás znova podnietil uvedomiť si a plne doceniť, že medzi tých „otcov zakladateľov“ plným právom patrí aj Pavol Strauss.

Veď to bol on, kto sa v svojej prvej povojnovej publikácii *Všetko je rovnako blízke i ďaleké* (Kaleidoskop z cesty po Švajčiarsku) roku 1947 (!!) hneď v úvode zamyslel nad hranicami, ktoré zatiaľ slúžia ako železné mreže, aké majú dravé zvery vo zverincoch, - ale keby odpadli tieto železné mreže a „skutočná sloboda sa rozložila medzi národmi“, „čara a krása hranice a vyhranenie ich (národov – J.R.) druhov by nezmizli, ale lev a baránok by chodili vedľa seba. A Pán Boh by nemusel hrať neustále prísneho krotiteľa“.

„Načo teda tie strašné ťažkosti, ktoré sa robia – nielen dnes, už dávno – v styku národov?“ – pýta sa r. 1947 Pavol Strauss, a naliehavo vyhlasuje: „Ako môžu byť hranice kľatbou, tak môžu byť i požehnaním“ – mysliac pritom adresne na Európu:

„Lebo Európa nie je za nami, lež pred nami. Európa nie je ani zemediel, skôr idea. Európa nedohrala svoju úlohu. Ešte ju má len začať hrať. To, čo bolo doteraz, bolo prvé dejstvo. Skončilo sa fiaskom, pretože zradila svoj základ, svoju kresťanskú postać. Byť Európanom, znamená priznať sa k určitej duchovnej rase. A kým sa neuskutoční to, že všetky európske národy neodložia hranice medzi sebou a spoločne začnú budovať novú európsku kultúru a mravnosť, dovtedy potrvajú konvulzie terajšej bezradnosti.“

Núka sa hneď otázka: ako rozumieť to Straussovo „prvé dejstvo Európy, ktoré sa skončilo fiaskom“? Vztahovať ho na koniec 2. svetovej vojny, alebo na náš dnešok? Za to prvé hovorí, že európske národy skutočne odložili hranice medzi sebou (naozaj? všetky?...), ale pádnym argumentom za to druhé je fakt, že tieto národy zabudli „**budovať novú európsku kultúru a mravnosť**“, a hlavne že „**zradili svoj základ, svoju kresťanskú postać**“.

Keby nebolo tak, nemohol by sa pápež František dnes pýtať: „Čo sa s tebou stalo, humanistická Európa, nositeľka ľudských práv, demokracie a slobody? Čo sa s tebou stalo, Európa, vlast' básnikov, filozofov, umelcov, hudobníkov a literátov? Čo sa s tebou stalo, Európa, matka ľudí a národov, matka veľkých mužov a žien, ktorí dokázali hájiť dôstojnosť svojich bratov a položiť za nich život?“

A to hovorí pápež, ktorý tak vysoko vyzdvihol počín otcov zakladateľov európskeho projektu, zásluhou ktorých „Európa konečne znova našla samú seba a začala s budovaním nového domu“!

3

Kde sa stala chyba, že sa budova spoločného európskeho domu vystavala ináč , „než predvídal prenikavý plán ich otcov“? (František) – Započúvajme sa do slov „nášho“ otca-spoluzakladateľa v spomínanej knihe – o čase, keď sa kládli základy nového európskeho domu:

„Vždy, keď sa začína nové obdobie dejín, ľudia majú pocit, že dejiny sa skončili, dovŕšili. V istom zmysle majú pravdu.“

Vždy, keď sa začína nové obdobie dejín, ľudstvo sa dáva do pohybu, smeruje do nových končín, do nových horizontov...

Keď je niečo hotové, prichádza morálny „kocúr“. Nikdy sa nedá ľudskými schopnosťami vyplniť alebo stvárniť dielo doby tak, aby nezostali medzery, nevyužité možnosti alebo nespoznané danosti. A tak ľudstvo s veľmi zmiešanými citmi – pravdaže, zaslúženými – a so značne zlým svedomím odoberá sa od minulosti a nastupuje cestu do novej doby za **veľmi pochybných mravných auspícií**“ (záštit; podč. J. R.).

A sme pri koreni veci. Ak sú staviteľia „pochybných mravných auspícií“, dá rozum, že plánovaný projekt musí zahnúť i staviteľov, ich vnútornú premenu, „kontinenty ľudského vnútra“ (Strauss).

„Kolumbus má pravdu: ak sa nepustíme na plavbu za novými svetadielmi ľudskej duše, opravdivosti a statočnosti, nedôjdeme k rovnováhe potrebnej na zvládnutie rozostúpenej hmoty.“

Ak nepoužijeme jedinou bránu, ktorá vedie cez všetky čínske múry okolo nás

a v nás k novej zemi našej duše a nášho srdca; ak nepoužijeme Lásku ako jedinú bránu do Ríše Pravdy, ktorá vládze vyvážiť mravne nezodpovedný tanec smrti zbesnených rozpútaných atómov – môže sa ľahko stať, že nás jedného dňa pohltia ich takmer kozmické priepasti.

Vzbura srdc, dielo lásky – je jediný kľúč pre bránu v Čínskom múre; a viera, otvorené „Credo in unum Deum“ – je ostatné lano, na ktorom možno visieť nad priepasťou života.“

A toto „ostatné lano, na ktorom možno visieť nad priepasťou života“ Európa ľahkovážne pustila a púšťa z rúk... Namiesto „Credo in unum Deum“ nastupuje „Credo... v čo?“ – „V diablove podkovu hmoty“ (Strauss).

4

Do čoho to potom vyústi, nám Pavol Strauss názorne ukázal na príklade Švajčiarska, kde bol vtedy na študijnom pobyte, a kde narazil na „rozhodné šialenstvo vždy len triezveho rozumu“:

„Zabsolutizovaný a na x-tú povyšovaný rozum je ostrý jed, leptavá žieravina, ktorá môže spôsobiť samootravu a popáliť blízke a ďaleké okolie.

A na klzkom a dosť zúženom okraji racionalizmu leží – ako sa mi zdá – i usmernenie švajčiarskeho človeka. Druhým pólom, prestrelením jeho statočnosti je, že sa totiž v snahe využiť čo najdôkladnejšie možnosti intelektuálnych daností nezastavil pri hraniciach rozumu (podč. J. R.). Zabudol na ne, držal sa len volantu rozumu a neviezol sa ďalej, ale vyletel i s volantom v ruke. A tak človek s volantom v ruke a bez vozidla chce – alebo myslí, že chce a že môže – prechádzať každým – i pre neho neschodným – terénom.

Krajné rozumárstvo je ničivé, je kyselina, je oheň. A to badáme na mnohých ľuďoch vo Švajčiarsku; pri všetkej poriadnosti a statočnosti voľačo z nich chybuje, voľačo je preč, niečo, čo tu určite bolo a muselo byť, niečo hrejivé, niečo možné, niečo nevypočítateľné. I rodina, i žena, i dieťa, i každý z nás potrebuje človeka, človeka celého, teplého, dakedy i prudkého, a nie matematickú rovnicu, ktorá vždy vychádza.“ (Necítite v tom, dnešní Európania, pátos pápeža Františka?!)

„Pri spomínanej priamočiarosti a statočnosti je jedine správne a konzekventné, že prílišné rozumárstvo vedie často cez most výlučného záujmu o pozemský a individuálny život k značnému usmerneniu na hmotné interesy. Seba klame najviac, kto verí iba v hodnotu rozumu, a predsa sa nestará hlavne o vlastné hmotné dobro. A z tohto postoja zmaterializovanosti

vyviera ďalej: krajná vypočítavosť. Rozumom a záujmovosťou riadený život je brzdou normálneho citového a duševného rozkvitania.“

To je úžasná predstava: európsky človek letí s volantom vždy len triezveho rozumu v ruke, ale bez ideového základu, bez svojej „kresťanskej postati“, bez toho, čo by malo formovať osobnosť nového Európana, nového človeka“ (Strauss) – letí nedbajúc na evanjeliové posolstvo, že „nik predsa neprišíva na starý odev záplatu z novej látky, lebo záplata sa z odevu vytrhne („vyletí s volantom“! – J.R.) a diera bude ešte väčšia“ (Mt 9, 16).

„Keby sa človek nebol zdegeneroval v empiricky obmedzeného diencefálneho tvora, keby sa nebol dobrovoľne spotvoril na skrutku a mravca kartelizovaného a industrializačného plutokratizmu, bol by dnes schopný túžiť i po inom než po šesťvalcových limuzínach a prepychových bytoch, po voni potu boxerských ringov a voňavých smradoch prefikovaných nemravností, po nie menej smradlavých kontaktoch a po pseudosláve politických a iných podfukov.“

5

Je vari namieste, aby sme si pripomenuli, ako hodnotila proces európskej integrácie „Spoločná deklarácia“ pápeža Františka a patriarchu Kirilla z ich historického stretnutia v Havane (12. 2. 2016):

„Proces európskej integrácie, ktorý sa začal po stáročiach krvavých konfliktov, bol mnohými prijatý s nádejou, ako záruka mieru a bezpečnosti. A predsa, pozývame k ostražitosti voči takej integrácii, ktorá by nemala rešpekt voči náboženským identitám. Zatiaľ čo ostávame otvorení príspevku iných náboženstiev pre našu civilizáciu, sme presvedčení o tom, že Európa musí ostať verná svojim kresťanským koreňom. Žiadame kresťanov vo Východnej a Západnej Európe, aby sa zjednotili za spoločné svedectvo o Kristovi a evanjeliu, aby si tak Európa zachovala svoju dušu formovanú po dve tisícročia kresťanskou tradíciou.“

Zjednotenie kresťanov vo Východnej a Západnej Európe v spoločnom svedectve o Kristovi a evanjeliu sa tu vníma ako podmienka, ako predpoklad toho, aby si Európa zachovala svoju dušu, formovanú kresťanskou tradíciou... K tomu sa pápež František vrátil aj v prejave pri preberaní Ceny Karola Veľkého: „Jedine cirkev bohatá na svedkov môže znovu priniesť čistú vodu evanjelia koreňom Európy. V tejto veci je cesta kresťanov k plnej jednote veľkým znamením doby, ale tiež

naliehavou požiadavkou odpovedať na Pánovu výzvu, „aby všetci boli jedno“ (Jn 17, 21).“

Bolestivej rany, ktorá rozpoltuje kresťanský svet na dva tábory, sa na príklade Švajčiarska dotkol aj Pavol Strauss:

„A ešte jedného bolestného miesta sa treba dotknúť, a to je veľká a smutná rana, ktorá i tu rozpoltuje kresťanský svet na dva tábory. Veľká a smutná rana sveta! Zásluhou výchovy a miernejších spôsobov je viac latentná. Ale pod zahojenou kožičkou slušnosti a spoločných záujmov nie je menej hlboká ako inde.

Len jedno treba konštatovať: nie sú všetci nevinní na rozjatrenej starej rany, ani na jednej strane, ani na druhej. Tak ako všade inde.

Mnoho pekného som našiel i u katolíkov, i u nekatolíkov. Smelo môžem tvrdiť, že i negatívne stránky tunajšieho života zatažujú jedných i druhých.

Svätý Otec Pius X. povedal: „Dobry protestant mi je milší ako zlý katolík.“ A to platí pre Švajčiarsko tak ako pre nás, v tomto i obrátenom zmysle.

Ale táto problematika katolícko-protestantská v novšom čase sa nikde tak krásne a dokonale nepreklenula ako tu, vo Švajčiarsku, v diele nebohého biskupa fribourského Msgr. Mariusa Bessona, „Od 400 rokov“. V spomenutej knihe uverejnil listy katolíckeho kňaza a protestantského pastora. V ich úctivom a bratskom tóne ukázal možnosť spolunažívania pri nekompromisnom zastávaní vlastného hladiska, vo vzájomnej úcte, láskavosti a slušnosti, a nie v ustavičnom postoji vycerených zubov.“

6

Bolestivá rana, ktorá vznikla rozpoltením východného a západného kresťanstva, nám – úmerne s tým, ako bude postupovať proces jej hojenia (a teda ako kresťanstvo začne naplno dýchať oboma ľalokmi plúc – Ján Pavol II.) - ponúka aj živý prameň na prekonanie tej európskej únavy, o ktorej hovorí pápež František vo svojom prejave, toho „uduseného duchovného života v rôsolovom hustnutí hmoty“ (Strauss); na prebudenie v ľuďoch toho, čo Straussovi vo Švajčiarsku chýbalo (porov. bod 4), hoci kedysi muselo byť...

Je pozoruhodné, že Strauss pred 70 rokmi vycítil tento „prameň živej vody“ na korene stromu Európy, keď napísal: „Myslím, že životný elán slovanských národov a vrúcnosť všetkých východnejších srdc a duší i v otázke všeobjímajúcej bratskosti a sociálnej spravodlivosti i nábožen-

skej integrácie pomôže ešte v mnohom nevládnejším srdciam západných národov.“

Strauss sa pritom mohol oprieť o nehybníci príklad „preporodenia“ genialneho Európana Rainera Maria Rilkeho, ktorému v tejto knihe venoval zvláštnu kapitolu-esej „Hommage à Rilke“, a o ktorom tam napísal:

„Večne cestujúci, vždy len a len človek, mal Rilke jedinú domovinu – tvorbu. A Rusko, ktoré tak miloval a kde hľadal a našiel Boha, uznával za svoju jedinú vlasť, lebo tam – v nedohľadnej dialke prírodnej krajiny a krajiny duše ruského človeka – našiel také rozmery, že všetko zvieravé z vlasti s úzkymi hranicami sa posunulo do ďaleka; tam bol človek ustavične vo vlasti, akosi nevychádzal z nej, nemohol vypadnúť z hniezda, z tepla učopenosti. Tu sa naučil milovať človeka a život, hoci pôsobil bolesť a utrpenie, alebo práve preto. Tu sa naučil prikývnuť životu a zobrať ho na plecía, i keby bol akýkoľvek ťažký a prišerný. A tu spoznal večný zákon tvorivého života: „Len jedna cesta vedie od vrúcnosti k veľkosti: obeta.“

7

Nová Európa, nový svet... Dnes nám to pripadá ako nejaká bájka, ako sen. – Ale Pavol Strauss i pápež František nás presvedčujú, že sa toho netreba báť, ba čo viac: **treba snívvať!**

„Bájka o novom svete je pravda. Každé ráno, každým východom slnka začína sa nový svet. Neustále máme pred sebou možnosť nového.“

Lebo i hviezda pekla zapadá. Lebo i lákavá hviezda zla raz môže nevyjsť a nové rána, čisté ako detské oči, môžu byť celkom novým začiatkom“ (Strauss).

A na inom mieste (v Človeku pre nikoho): „Lebo treba žiť pre neaktualizovateľné ideály a ciele, ktoré sú len na krok vzdialené a terajšiu dobu by len zdokonalili, pretože by mali pred sebou len človeka a jeho zdokonalenie, a tým by posvätili aj jej spoločenskú a psychologickú štruktúru. Láska je nastolená, len uvoľniť pre ňu odraz. Duch sa vznáša, len schyť preň pántiky v dušiach.“

A pápež František? - „S rozumom i srdcom, s nádejou a bez zbytočnej nostalgie, ako syn, ktorý opäť objavuje u matky Európy svoje korene života a viery, **snívam** o novom európskom humanizme, „o stálej ceste poľudšťovania“, v ktorej službe sú „pamäť, odvaha, trpezlivosť a humánna utópia“. **Snívam** o mladej Európe, schopnej byť ešte matkou: matkou, ktorá by bola plná života, lebo si sama váži život a dáva životu nádej. **Snívam** o Európe, ktorá sa stará o deti, ktorá bratsky pomáha chu-

dobnému a ujíma sa ho, pretože nemá nič a prosí o útočisko. **Snívam** o Európe, ktorá počúva a váži si ľudí chorých a starých, aby neboli zdegradovaní a odpísaní ako neproduktívni. **Snívam** o Európe, kde byť migrantom nie je prečin, ale výzva k väčšiemu zasadeniu sa za dôstojnosť každej ľudskej bytosti. **Snívam** o Európe, kde mladí dýchajú čisté ovzdušie čestnosti, kde milujú krásu kultúry a jednoduchý život, nezamorený nekonečnými potrebami konzumizmu, kde vstúpiť do manželstva a mať deti je zodpovednosťou a veľkou radosťou, nie problémom pre nedostatok stabilného zamestnania. **Snívam** o Európe rodín, so skutočne účinnými ekonomikami zameranými skôr na tváre ľudí, než na cifry, viac na príchod detí na svet než na hromadenie majetku. **Snívam** o Európe, ktorá zveľaduje a chráni práva každého, nezabúdajúc na povinnosti voči všetkým. **Snívam** o Európe, o ktorej sa nebude môcť povedať, že jej úsilie o ľudské práva bolo jej poslednou utópiou.“

8

Keď sme už začali hovoriť o bájkach a snívaní, núka sa nám sem novela „Sen smiešneho človeka“ obľúbeného autora pápeža Františka - F. M. Dostojevského. Je zaujímavé, že Pavol Strauss tento „Sen“ odcitoval hneď v prvej kapitole knižočky „Všetko je rovnako blízke i ďaleké“, a uviedol ho akoby „programové vyhlásenie“: „**Najpresvedčivejšiu odpoveď pre náš vek nájdeme v Dostojevského novele „Sen smiešneho človeka“.**

A ešte jedna vec je pozoruhodná: že mi Strauss do listu z 29. 10. 1984 (pred 32 rokmi) neváhal v l a s t o r u č n e ten „Sen“ prepísať. Prečítajme si celý list:

Drahý Julko!

Nechcem ťa unúvať mojimi listami a provokovať k písaniu. Máš svoju energiu a svoj čas na vlastnú tvorbu. Ale netreba zavrhnovať písanie lisov. Veď je to ako duševná komorná hudba, niečo medzi lyrikou a tichom.

A na tú Oravu – nie a nie sa dostať. A tak mi len ostáva niekedy sa stúliť do toho svojho zákutia. Čakal som, že zareaguje pani Medvecká, lebo som jej niečo poslal. Ale som obkolesený tólkym tichom, že sa mi už nezdá nápadným to ďalšie ticho.

Spomínaš Dostojevského novelu. Nevie, či pamätáš, ukazoval som Ti knižočku „Všetko je rovnako blízke i ďaleké“. Hneď prvá esej „Meditácia o hraniciach“ končí takto: „**Najnápadnejšiu odpoveď pre náš vek nájdeme v Dostojevského no-**

vele „Sen smiešneho človeka.“

Zhnusený prázdnotou všetkého života odchádza zo spoločnosti priateľov s predsavzatím, že skoncuje svoju daromnú a žitia nehodnú existenciu. Kráča ulicami domov. Ale pred bránou domu, keď chce vojsť, potiahne ho za rukáv akési dievčatko. S plačom ho prosí, aby jej dal dačo pre chorú mamičku. Lahostajne sa jej striasol a vystúpil do svojej izby. Vytiahol pištoľu a sadol si do pohovky. Vedel, že sa zastrelí.

Len volky-nevolky musel myslieť na dievčatko, ktoré odohnal, a na jeho matku. Vtom zaspal.

Sníva sa mu. Sníva sa mu, že sa zastrelil, že bol mŕtvy. že ho pochovali a že ho potom nadľudský tvor vybral z truhly a cez hviezdne priestory zanesol na inú, krásnu panenskú zem.

Tam žili neopísateľne pekní a nevinní ľudia. Rozumeli reči hviezd a rastlín a oslavovali život spevmi, plnými lásky.

On im však začal rozprávať o našej temnej zemi, a tým ich naučil lži, rozbrojom a zvade. Každý tak zažiarlil na svoje ja, že sa všemožne snažil ponížiť, potlačiť a umeniť ja svojho blížneho, len tak predpokladal možnosť vlastného žitia.

Prišla veda. Ako by bolo možné, že by sa zase všetci zjednotili, aby sa síce i naďalej každý sám najviac miloval, ale aby pritom nerušil nikoho iného a aby takto zas spolunaživali všetci, ako by boli pokojná a jednomyselná spoločnosť? Pre túto myšlienku sa viedli vojny. Nastal dnešný stav sveta.

Potom prišli náboženstvá s kultom neexistencie, samozničenia pre večný pokoj v ničote. Prišla aj samovražda. Náš človek už dávno ľutoval, že rozprával, a tým zasial semeno zhuby medzi týchto dobrých ľudí. Chodil pomedzi nich celý zronený, preklínal sa a opovrhoval sám sebou.

Povedal im že „všetko sám zapríčinil a sám nesie vinu na všetkom“. Ale neverili mu a chceli ho zavrieť do blázince. Tak sa potom trápil, až zo žiaľu zomrel... A v tom sa prebudil.

V jeho manzardke sa práve rozvidnievalo. Radosťou zaplesal, lebo vedel, že sen nebol prostým snom, lež skutočným obrazom pravdy. A túto pravdu chcel odteraz hlásať. Toto si zaumienil spraviť svojím životným povolaním.

Človeče, miluj ľudstvo ako seba samého a myslí si, že si ho ty pokazil. Áno, povedzme si každý: Ja, ja som svet zničil a pokazil, len ja...“

Stále si to uvedomujme. V tom seba-poznaní je jediná spása...“

Nuž, nehanbím sa Ti odcitovať svoju archaickú skoro-pozostalosť. Lebo tá novšia leží ľadom. Pre nikoho nie je hodná pozornosti. A to by mohlo byť kritériom tvorby, či to sami potrebujeme pre život. Keď sa komplexifikuje vnútorný život, premieta sa i do spôsobu jeho pretlmočenia. Tebe, Julko, som nesmierne povďačný, že si toto všimaš a tak mi pomáhaš žiť.

Teším sa predom na každý Tvoj prejav.

Pozdrav manželke i chlapcom

Tvoj Paľo

Nitra 29. 10. '84

9

Keby sme sa pokúsili na pozadie príbehu tohto sna premietnuť „príbeh zjednotenej Európy“, ktorého sme svedkami, núkali by sa napríklad takéto asociácie.

Tie „projekty otcov zakladateľov, hlásateľov mieru a pokroku budúcnosti“ o ktorých pápež František hovorí, že „nie sú prekonané a inšpirujú nás dnes viac než kedykoľvek predtým k stavaniu mostov a k borení múrov“ – mi pripomínajú onú „inú, krásnu panenskú zem“, kde „žili pekní a nevinní ľudia“. A medzi týchto „nových“ ľudí prišiel človek tejto zeme, stelesňujúci **egoizmus** najhrubšieho zrna a zasial medzi nich „semeno záhuby“.

Prvé dejstvo tejto nádherne ideálnej zeme „sa skončilo fiaskom, pretože zradila svoj základ, svoju kresťanskú postać“ (Strauss).

Tak sme sa ocitli v našej prítomnosti. Ak chceme premeniť v skutok onen sen pápeža Františka o „mladej Európe, schopnej byť ešte matkou...“, dobre si zapamätajme poučenie, ktoré nám v súvisi s Dostojevského novelou predostrel Pavol Strauss:

„Nie korbáč Kantovho kategorického imperatívu alebo iné korbáče potrebuje človek, ale právo duchovného samourčenia. A jedine ono v spojení s vypestovaným zmyslom pre povinnosť zaručí možnosť vytvorenia osobnosti nového Európana, nového človeka. To je pre ľudskú spoločnosť významnejšie než technické zdokonalenie leteckých strojov z 800 na 1000-kilometrovú rýchlosť za hodinu.“

A najlepšia cesta v tomto smere je **ujasniť si európsky cieľ** (podč. J. R.). Prvý krok v tomto poznaní je pokorné: **mea culpa...**

Človeče, miluj ľudstvo ako seba samého (spomeňme si na ten „jediný kľúč pre bránu v Čínskom múre“! - J.R.), a myslí si, že si ho ty pokazil.“

To je aj cesta k hľadanému šťastiu.

„A kľúč k nemu? Len dobrý človek môže byť naozaj šťastný. Tým je vyznačená cesta.“

Najvyššia forma šťastia, dakedy však veľmi ťažká, je nájdené šťastie Pravdy.

Všetky šťastia sú pominuteľné a dajú sa ťažko udržať ako guľky živého striebra.

Len raz uchytené šťastie Pravdy je naozaj oporou. Lebo pravda je Kristus. A Kristus je osou sveta.

A v Kristovi sa zhrňajú všetky návraty.“

(Poznámka. Dodatočne sa mi zazdalo, že keby pápež František prečítal túto úvahu, iste by sa mu žiadalo poznamenať: „Hlavne nezabudnime na to dievčatko, ktoré ho s plačom prosilo, aby jej dal dačo pre chorú mamičku, a ktorého sa on, pohrúžený do **svojho** sveta, ľahostajne striasol.)

10

Nebolo by čudo, keby nás niekto z čitateľov upodozrieval z prílišnej zaujatosti (ak nie priam z predpojatosti) za odkaz Pavla Straussa - keď sa nám zdá, že spomínaná Straussova knižička z r. 1947 **Všetko je rovnako blízke i ďaleké je chartou**, ktorá mala byť položená do základov zjednotenej Európy.

Pripojme k tomu aj Straussov o rok neskorší text (z 20. 8. 1948) z knižičky Ecce homo:

„Nechápem, že svet toto nechápe, veď je to také jednoduché.“

Centrum všetkého je Boh. Je prirodzeným stredobodom všetkého stvoreného, teda každého poriadku. Preto všetko musí byť v súlade s Božím a prirodzeným poriadkom, Veď aj ony sú jedno.

Čokoľvek je vybudované ináč, skôr-neskôr sa zrúti. I všetky štátne a spoločenské poriadky. Všetky v Božom zmysle spotvorené útvary zavše zakapú (podč. J. R.).

V mene „slobody“ sa najviac šliape sloboda. V mene „spravodlivosti“ sa najviac gniavi súcit a milosrdenstvo. V mene „dobrá“ vyobcovali lásku zo slovníka.

Čochvíľa nezvýši zo sveta iba púšť mravná a kultúrna, ktorá sa zrúti do seba.

„...Někdy si představuji, že si Pán Bůh, když se na to dívá, říká: Oni to ti Evropané lidem v Asii nedopřejou! Tak jim trochu pustíme žilou. Pak už nebudou mít sílu, aby ostatní pořádky korigovali.“

My v Evropě máme útlum křesťanství, aby v Asii a v Africe mohli žít. Už je nebudeme kontrolovat a oni se začnou rozvíjet“ (Ludvík Armbruster, Impulz 2012, č.13, s. 21).

Svet a jeho civilizácia sa dajú budovať iba na správnom základe myslenia a mravov.

Všetky zlyhali. Kresťanstvo poslali do výslužby. A nepôjde to ináč, ako to s ním znovu skúsiť.“

Ak sa tak nestalo pred 70 rokmi, nech sa tak stane v čase, keď nás pápež František vyzýva „obnoviť ideu Európy“. A o kom inom by mohli platiť jeho slová, že v záujme znovuzrodenia „znavej, ale ešte plnej energie a možnosti“ Európy sú potrební „veľkí evanjelizátori tohto kontinentu“, schopní „prinášať mu silnú a prostú prítomnosť Ježiša“, veľkí duchovia, ktorí „žijú evanjelium a nehladajú nič iného“ – ak nie o tomto našom veľkom konvertitovi a nádejnom blahoslavenom – Pavlovi Straussovi!

„...Odpoveď či posolstvo a súčasne aktuálne blahoslavenstvo pre túto dobu novej evanjelizácie by spočívalo v jednoduchom konštatovaní: Pavol Strauss bol človekom, ktorý radikálne šiel „za“ Kristom, a tak sa stal veľmi vnímateľný jeho vplyv „pred“ nami. Pochopil, že žiť a umrieť za Krista je jediný zmysel nášho života, a tak sa v mnohom ohľade stal naším predstaveným. Je to typ autority, ktorá nezávisí od verejných funkcií, stavu, či postavenia, ale stojí a padá na vzťahu s Kristom. A tento vzťah je možný iba vďaka Božiemu Duchu, ktorý jediný má moc meniť všetko, čoho sa dotkne.“

Keď sa v tejto dobe novej evanjelizácie obzeráme po niečom, čo by sme mohli, a azda aj mali robiť, skúsme našu pozornosť zaostriť na tohto slovenského Pavla, pôvodom Žida, ktorý vo svojich tridsiatich rokoch prijal Krista a oddal mu celý svoj život. Som presvedčený, že tak ako jeho patrón, aj on mohol prehlásiť: „Už nežijem ja, ale vo mne žije Kristus“ (Gal 2,20). Skúsme sa zahľadieť na človeka, ktorý toho neskutočne veľa načítal a porovnateľne ohromujúco veľa aj napísal. Skúsme sa nechať ovplyvniť človekom, ktorý bol nesmierne pracovitý, poznal a plynule rozprával viacerými cudzími jazykmi a bol dobrým znalcom umenia. Pavol Strauss bol virtuózom myslenia. No toto myslenie nezostalo na úrovni filozofie, ale aj zmyšľal, aj robil tak, ako Kristus Ježiš. A tak ho myslenie viedlo bližšie k Bohu a k jeho moci, ktorá sa prejavila a dodnes prejavuje v živote mnohých.“

Vladimír Šosták, Impulz 2012, č. 3

Turčányovský dodatok

Pri komponovaní príspevku „Transfúzia pamäti“ mi prišla pred oči skladba Vilka Turčányho *Dominica (Deň Pánov)*, skopírovaná z jeho básnickej zbierky *V okraje jarkov* z roku 2000. – Čítam, a po chvíli skrslo rozhodnutie: Toto musí ísť za pápežov Sen o Európe! Nech si podajú ruky: Viliam Turčány a pápež Frančišek!

Podumajme teda, Slováci, Slaviane, hoci len v úryvku nad Turčányho skladbou o PROGLASE; *bo rásť nám dá – nie iba do času, / do večna nám rásť dá – spev PROGLASU!*

Dominica (Deň Pánov)

Tú VELPIESEŇ – čo Filozof tu napísal a ktorá s nami kládla sa hneď za misál so SLOVOM BOŽÍM spolu k stolu obety – EURÓPA, dnes ten spev ON pripisuje ti celej

- a celej chorej ako nikedy – lebo ťa celú chce už priviesť k spovedi, keď ani nevieš, či už veľhriech hriechom je, či existuje niečo ako svedomie – no ON to vie a chce ťa liečiť

PROGLASOM.

Padla si dávna, slávna, krásna

ZEMEČASŤ,

Ty, čo si stále mala Božím rastom rásť, do nerestínca padla si, tak bezhlavá, že i to slnko odieva sa do tmava, padla si do niečoho nemóresného, do sveta bez svetla a desne besného.

Nebedákaj však, Betka, Etká, Etelka, rozožíhajme radšej aspoň svetielka, i keď sa azda bude zdať to niektorým len novembrový dušičkový cintorín, akým sa koniec koncov z nočných lietadiel javí i Stuttgart, z družíc celý svetadiel – a predsa žije ZEM a k svetlu dvíha ju Láska tých, ktorí v tme ju rozožíhajú.

Zdá sa, že vládne bes?

Nik sväto neplesá?

Sú nielen besy! Sú

i dobré nebesá.

I Tebe, Slovensko, čo dnes tak choré si, Boh zdravie navráti i pravé móresy a z pádu dvíhne ťa, len ruky zopni si i zbožne pracuj zas tak ako kedysi: „ORA“ si pripomeň a s ním i „LABORA“!

I m o r e s skrásnejú i nové t e m p o r a .

Ten PRED SPEV spievaj si – i svojim najdrahším – Moskva a Varšava, Bonn, Londýn, Paríž, Rím:

buď ním ich jazyky, nech zvoní po svete, nech k evanjeliu i svätej obete zvoláva celý svet a rozhlasuje mu tú pradávnu i stále novú p o e m u !

PRED SPEV, *buď všetkých!*

Hlasom *buď!*

Buď PROGLASOM:

i potechou, i veselím – i rozhlasom, ako Boh príklad dal:

Deň siedmy stanovím aj dňom ich oddychu – aj ich DŇOM PÁNOVÝM.

+ + +

Pavol Strauss

„Deus semper maior“

Bože večný, nezmerný a bezhraničný, pomôž nám zbaviť sa modlitebných schém, ktoré zošnurovávajú let duševných síl. Daj nám vládnuť sa na okraj Tvojho Ducha, ktorý si v Kristovi pohladil všetko jestvujúce, hmotné i duchovné, ktorý stále všetko oživuješ v prírode živej i zdanlivo neživej. Hviezdy a svety sú odtlačok tvojej veleby. Pomôž zošrabat z našich zoškvarených duší, nech to popraská a odpadne z ohrád našich slabostí, ktoré sťažujú pocit Tvojej živej, i keď nepoznanej prítomnosti vo všetkom, nad všetkým a cez všetko. Sme zanesení v sebe mnohými vrstvami stuhnutého duševného a citového bahna z historických, psychologických i pekelných nánosov, ktorými prenikajú len občasné úsvity Tvojho večného jasu. Veď v podstate vedome i nevedome túžime byť svietnikmi Tvojho svetla. Sme len tupým temnom bez Tvojho prieniku.

Pane, buď s nami, aby sme poznali a cez Teba všetko poznávali. Buď oporou našich dýchavičných srdc, náznakom Tvojej sily a veľkosti v našich zazávojovavých myšliach. Nauč nás byť živým obdivom Tvojej vševediacej Prozreteľnosti, do ktorej sa s dôverou možno vložiť do otvorených dlaní Tvojej múdrej lásky.

Ži naše vnútorné i vonkajšie životy, veď beztak si Ty náš jedine možný život. Daj nám silu, aby sme sa svojimi myšlienkami, nápadmi a skutkami čím menej priečili Tvojej vôli a plánom. Veď zmarit' ich nemôžeme, len vďačne alebo menej vďačne sa im podrobiť. Príď, Pane, k nám, do našich životov i do života celého sveta. Veď si beztak všetko vo všetkom.

Slnká a hviezdy sú chabým odrazom Tvojej veľkosti. Skôr tušením, V nám neviditeľnej oblasti Tvojej duchovnej ríše, v ktorej prebývaš so všetkým, čo bolo, i so všetkými, čo boli, je pravlasť Tvojho bytia. Tu je perspektíva našej konečnosti. Veď Ty si, ktorý si.

Cez milióny Tvojich svätých a vyvolených bytostí ide Tvoja večná oslava. Ich príhovor nám pomáha život ako-tak zvládnuť. Z tých tisícich ciest života je len jedna cesta. Nedaj nám zahynúť, kým ju nepobadáme.

Všetko je to len krehko naznačené. Veď Ty si cesta, život a láska. Sme zahalení rúskom nádeje. A Matkou nádeje je Tvoja večná Matka. Bez nej by sme boli absolútne siroty. Bez nej padáme na zem ako chabý červ.

Pane, daj nám vždy sa pozviechať a na duchovných krídlach anjelskej fantázie vyletieť a túžiť v dôvere v dar Tvojej milosti, aby sme nikdy neboli sami, ale v závane Tvojej večnej prítomnosti. Lebo Ty si náš večný Otec.

(Kolíska dôvery, s. 122-123.)

+ + +

P. O. Hviezdoslav: Sonety

1

Pár slov mám k tebe, zúbožený tvore, stoj, pozhovej, siný obraz človeka! Si poblúdlil. Vlast' blaha odveká je inde; musí nie v dol, ale hore!

Tam z oboch strán, jak brehy,

dvojsté zore,

ichž stredom deň tvoj riekou odteká; no stadiaľ prst zem v ruže oblieka a toho kynom perly metá more.

Šum pralesa, hra hudby potoka,

spev vtáčka – cestou srdca na ozvenu - : tiež nedeje sa k pocte otroka.

No obráť smer a – šťastnú skúsiš zmenu.

I noc ti techou svitne do oka;

ba všetko zemskej cesty k usnadneniu...

2

Pár slov mám k tebe, zmučený môj rode! Znáš, všetko znám, čo trpíš dosavád; viem, jak si úfal márne mnohokrát, keď podnes ti niet slnca na východe.

Vlast'? – V lone jej, ach, tvojej po výhode; jak lazár teskníš u jej pyšných vrat.

Dnu – v posmech jak – hod, ples,

výsk naporad:

hoc' skoro dno, dno... deravé dno lode.

Keď v núdzi hoc ti z požív ani jedna:

no aspoň nemáš príčin bolestíť,

až blízkym víchrom skydne

stavba biedna.

Von z lode! riekli, skalný breh tvoj byt! – No, vďaka im! Keď predpraž vln pajedná sa zdurí: máš sa čoho dochytiť!

(1884)

Kto má byť nositeľom zmeny životného štýlu, ak nie mladí!

Pápež František:

„Táto kultúra je možná len vtedy, ak sa všetci budeme podieľať na jej plánovaní a budovaní. Aktuálna situácia nepripúšťa, aby sa niekto iba prizeral zápasu iných. Súčasný stav je naopak silným apelom k osobnej a sociálnej zodpovednosti.“

Naša mládež zohráva v tomto ohľade rozhodujúcu úlohu. Mladí nie sú len budúcnosťou našich národov, ale sú už ich súčasťou; oni sú tí, čo svojimi snami a životom formujú ducha Európy už dnes. Nemôžeme myslieť na zajtrajšok bez toho, aby sme im neponúkli skutočnú možnosť spolupodieľať sa na tomto sne ako činiteľom zmeny a premeny. Nemôžeme si predstaviť Európu bez toho, aby sme mladým ľuďom umožnili participovať a byť protagonistami tohto sna.

V poslednej dobe som viac uvažoval nad týmto aspektom a kládol som si otázku: Ako môžeme zapojiť našu mládež do procesu tvorenia, keď im odopierame prácu, dôstojné pracovné miesta, ktoré by im umožnili rozvíjať sa zapájaním vlastných rúk, inteligencie a kapacít? Ako im chceme priznať hodnotu protagonistov, keď ukazovateľ nezamestnanosti a podzamestnanosti miliónov mladých ľudí v Európe stále rastie? Ako sa vyhnúť tomu, aby nám naši mladí v snahe hľadať vlastné ideály a zmysel prínáležania neodchádzali inam len preto, že tu, v ich vlastnej zemi, im nevieme ponúknuť príležitosti a hodnoty?“

„Snívam o Európe, kde mladí dýchajú čisté ovzdušie čestnosti, kde milujú krásu kultúry a jednoduchý život, nezamorený nekonečnými potrebami konzumizmu, kde vstúpiť do manželstva a mať deti je zodpovednosťou a veľkou radosťou, nie problémom pre nedostatok stabilného zamestnania.“

+ + +

Dnešný svet od vás žiada, aby ste boli protagonistami dejín, lebo život je pekný vždy, keď ho chceme žiť, keď chceme zanechať stopu. Dnešné dejiny od nás žiadajú hájiť našu dôstojnosť a nedovoliť, aby druhí rozhodovali o vašej budúcnosti. Pán, tak ako na Turíce, chce uskutočniť jeden z najväčších zázrakov, aké môžeme zažiť: umožniť, aby sa tvoje ruky, moje ruky, naše ruky premenili na znamenie zmierenia, spoločnosti, tvorenia. On chce tvoje ruky, aby pokračoval budovať dnešný svet. Chce ho budovať spolu s tebou. A ty, čo odpovieš?...Áno či nie?

(Pápež František, Svetové stretnutie mládeže, Krakov, 30. 7. 2016)

Pavol Strauss:

Za mládež

Život plynie ako hmla. Slnko poľudnia nástojčivo odháňa ranné chvíle života. Niet toho veku, čo by mu vlastná mladosť nebola blízka.

Každá nová generácia sa cíti nepochopená staršími. Všetci zrelí ľudia by chceli zachrániť mladých pred chybami svojej mladosti.

Svet vyrastá vždy na troskách včerajška. Rumoviská včerajších nádejí sú základom zajtrajších bankrotov.

Pretože bolesť a chyby zo sveta neodstránime filozofovaním, mladí starým neuveria, že základom bolesti je zlo, špina a hriech.

Staroba nie je menej rezignáciou, ako mladosť vševědúcnosťou.

Nestačí byť mladým, ako nestačí ani byť starým. Ale stačí byť čistým. Technicizmy sa vrývajú do nášho života, aby ho doplnili. Zatiaľ ho však len zbavujú hodnôt. Stroje čítajúce myšlienky nenahradia kúzlo espritu a voľnosti, ale otupujú nádej. Stroje, prevyšujúce myšlienkové kombinácie, neokrášlia naše vnútro, ale otravujú snahu. Stroje, ovládajúce život, zotročujú človeka. Plnosť života však nespočíva na kombinácii mechanizmov, ale na prežívaní javov vždy v novom podaní.

Staroba by nemala byť príťažou a nudou, ale radostným dovŕšením, a mladosť nie otupeným zúfalstvom, ale príslubom plnosti. Nedovoľ nám, Pane, ohúriť mladých nakopením nečakaných technických prekvapení, ktoré zahmlievajú výhľad do krásneho duševného dozrievania.

Naučme ich vyvážiť technický um silou ducha a krásou srdca. Daj nám silu postaviť ich nejasnú túžbu po novosti do siločiar večných hodnôt, ktoré nerozkolíša žiaden výpočet a nezúži výška žiadneho výstrelku.

Daj nám milosť zladit' v nich výdobytky vedy so vzácnymi a nepomínajúcimi odkazmi ducha krásy a minulosti.

Daj nám vychovať z mladých ľudí takých, čo zodpovedajú za seba, za kultúru a duchovné dedičstvo minulých čias, čo sa stanú budovateľmi budúceho sveta pokoja, lásky a pochopenia, čo môže byť iba Tvojím svetom, ktorý si večná Pravda!

(Zobrané... diela VII., s. 127-128.)

Pavol Országh Hviezdoslav:

Prívet k slovenskej mládeži...

(Úryvok)

„Však, titani vy mladí, okrem peknej tej kladnej práce, svetlo rozžať dňa, kvet jara rozviť; vy i do borby sa pustíť máte ťažkej, odpornej, čo podmieňuje avšak onej práce zdar jedine i úspech vysoký, jak zavše dvíhadly sú zlatej žatvy pot, mozole. A táto vaša borba boj bude dlhý, tuhý bude boj, bo slávy príčina, z nejj vyplýva, ni z tiesne brala živej vody lúč, dôsledkom istým – požehnaný pokoj...“

Nie hen dvanásť, ale
vás čaká tisíc robôt Heraklových!
A nie, jak jeho, v hmlistej báji, lež
vo skutočnosti drsnej: Ešte aj
plieť rozmanitú mrcha zelinu
na roli dedičnej, – čo ohrožujú
ju, do koreňa chraste kynozíť,
zaostalosti vypáčiť z nej pne,
ba blesku prikuť čerieslu, kriel hriadľu;
nejednu maštal' Augiášovu
kol vyčistiť vôd do nich napustením,
ichž vystrekujú žily tatranské,
vzduch všetok prevetrať,

zmyť na blankyt,

učesať hory, holé boky stráni
zaodieť v kyprú zeleň kultúry,
že naše sídla zaskvejú sa stred nich
jak blahobytu hrádky; postavíť
hať veleprúdu, ktorým odteká
krv naša v cudie more; balvany
roztrieskať tlaku, zrazy útisku
otesať ostré, gordické až uzly
rozputnať okov, vôbec hlušiť krivdu,
kde aká vystrčila parohy,
a kde len trpí ujmu, pravdu hájiť:
sta opravdiví bojovníci boží!
Nad sebou heslom, slávnou koruhvou
v kolote orlicu to slobody...

Moc teda trudu, námah očakáva
vás, junač drahá! – Celé pásma dejín
to budúca, jak stužka dúhová
v hmlách dialavy... Však kde je vôle tvrď
nad tvrdu pevnejšia, kde vytrvalosť
tkvie stržňom v snažbe, húževnatejšia
od všetkých húžiev; túžba ušlachtilá
kde citom zavládla a dvíha hrud';
kde na nohách si dupkom zastala
dôvera k sebe samému, a v spolku
s veľmocou nebies,

vrúcich na modlitbách

si vyprosenou, hne sa pochodom
na obhájenie svätých záujmov:
tam nablízku i junácke je štastie,
a čosi-kamsi zblýska zlatý cieľ
jak magnet príťažlivý...

Martin Koleják

Spoločenstvo (Sk 4, 32 – 37)

Drahí bratia a sestry!

Všetci, ktorí aspoň trochu poznajú náboženský svet, určite viackrát počuli termín koinonia, ktorý prekladáme ako „spoločenstvo“. Aby sme objasnili význam tohto slova, môžeme citovať napríklad modlitbu po svätom prijímaní, ktorá sa zachovala v apokryfnom spise *Skutky Tomášove* z druhého alebo tretieho storočia. Ide o istý druh antifóny, ktorá hovorí: „*Ēlthen kai koinōneson emin*“ („Príď a tvor spoločenstvo, tvor spoločenstvo s nami“).

Mať účasť na svätej omši znamená sedieť spolu pri tom istom stole, pri ktorom sedel aj Kristus, a to pre spoločenstvo v Jeruzaleme znamenalo, že všetci sú si rovni tým najautentickejším spôsobom.

Z tejto skutočnosti pramení záväzok, ktorý *Skutky apoštolov* dokumentujú veľmi presne. U prvých kresťanov spoločenstvo s Kristom a spoločenstvo medzi bratmi a sestrami sú nerozlučne spojené. V dnešnom prvom čítaní zo *Skutkov apoštolov* sme počuli: „Množstvo veriacich malo jedno srdce a jednu dušu. A nik z nich nehovoril, že niečo z toho, čo mal, je jeho, ale všetko mali spoločné. Apoštoli veľkou silou vydávali svedectvo o zmŕtvychvstaní Pána Ježiša a na všetkých spočívala veľká milosť, veď medzi nimi nebolo núdzneho, lebo všetci, čo mali polia alebo domy, predávali ich, a čo za ne utŕžili, prinášali a kládli apoštolom k nohám, a rozdeľovalo sa každému podľa toho, kto ako potreboval“ (Sk 4, 32 – 35).

Máme tu reprezentáciu toho, čo bolo nazvané „komunizmus“ prvotnej Cirkvi, ktorý je odlišný od totalitného komunizmu. Ide o istý druh utopického komunizmu. Ako model má relatívnu hodnotu (vieme, že si ho neosvojili ani všetky spoločenstvá prvých kresťanov), vo svojom vnútri však skrýva absolútnu hodnotu. Kresťanská komunita musí vždy, ponad všetky politické a sociálne modely, ostať verná veľkému princípu svojej identity, ktorým je rovnosť – bratstvo. Toto neustále podčiarkuje evanjelista Lukáš, ktorý naliehavo rozvíja tému odpútania sa od majetku, nelipnutia na majetku, na „mojom“, na vlastníctve, ktoré rozdeľuje a stavia bariéry medzi ľuďmi. V celom Lukášovom diele znie spev lásky a neustále pozvanie uvažovať o riziku opustenia Boha, o riziku nechať sa spútať klamom mamony, nechať sa zväbiť idolatriou peňazí.

V tejto línii sa nachádza výrok z knihy *Deuteronomium*: „A vôbec nech niet medzi vami chudobného ani žobráka“ (Dt 15, 4). Ide o veľmi utopický text, na ktorý Lukáš jasne naráža v úryvku zo *Skutkov apoštolov*, ktorý sme dnes čítali. Kniha *Deuteronomium* citovaným textom začína opis národa, v ktorom všetci žijú v radosi, pretože sa vedia štedro bratsky podeliť.

Aj keď sa vzorové modely musia nevyhnutne meniť, majú na pamäti rôzne meniace sa spoločenské súvislosti, v ktorých sa spoločnosť nachádza, je potrebné, aby kresťania nestratili túto utopickú víziu a nezredukovali sa na úzkoprýsych administrátorov, na pochmúrnych nespravodlivých správcov štruktúr. Vo svete, ktorý sa stále viac zameriava na minimum je nevyhnutné snažiť sa o maximum. Hoci nechceme absolutizovať „komunistický“ model, ktorý nám predstavujú *Skutky apoštolov*, nesmieme zabudnúť, že v ňom sa nachádza základná požiadavka ukrytá ako semiačko, ako životná iskra v rámci kresťanského posolstva: a to požiadavka bratstva.

Ohľadom termínu „komunizmus“, ktorý si z praktických dôvodov osvojili niektorí bádatelia, je zaujímavé pripomenúť veľmi inteligentný postreh Engelsa, jedného z otcov marxizmu. Prví francúzski komunisti boli presvedčení, pravdepodobne z dôvodu ich kresťanskej formácie, že v prvotnej kresťanskej komunite, ktorú opisujú *Skutky apoštolov*, objavili veľký model novej formy politického a sociálneho spolužitia, ktorý sa objavil pod menom „komunizmus“. Engels sa vo svojom diele *Pokrok sociálnej reformy* (1843) vracia k tomuto argumentu a poznamenáva, že napriek nepopierateľným zhodám existuje radikálny rozdiel, ktorý tvorí to, čo by sme dnes nazvali kresťanským „špecifikom“. Dôvody kresťanského komunizmu, ako hovorí Engels, sú hlboko odlišné od našich, pretože sú to kresťanské dôvody. Základy kresťanského bratstva spočívajú na otcovstve Boha a na smrti Krista za všetkých.

Musíme k tomu poznamenať, že tieto dva dôvody by mali ešte viac rozzhaviť naše bratstvo, čo sa bohužiaľ vždy nestáva. Delenie majetku je požiadavkou viery, ktorú roznieťilo v veriacich svedectvo apoštolov o zmŕtvychvstaní Krista (porov. Sk 4, 33). Nie náhodou Lukáš v tomto kontexte nenazýva kresťanov *priateľmi* (porov. Sk 27, 3), ale *veriacimi* (porov. Sk 4, 32). Veriacimi v Boha Otca a v Ježiša Krista.

Komunisti otcovstvo Boha a výkupné dielo Krista nielenže odvrhli, ale veriacich dokonca prenasledovali, týrali a zabíjali. Tak im to prikazovalo ich učenie. Veriaci sa stali nižšou kategóriou ľudí. Ich rovnosť nebola rovnosťou, ich bratstvo nebolo bratstvom. V mene rovnosti a bratstva šírili nenávisť, pomstu a rozdelenie. Tí, čo veria v Boha a podľa toho aj žijú, šíria lásku, odpustenie a tvorja jednotu, ako to učí Ježiš Kristus.

K spomenutým dvom základným dôvodom kresťanského komunizmu Lukáš pridáva ešte tretí, je ním eucharistické spoločenstvo. Pripomeňme si, čo píše Pavol kresťanom v Korinte: ak sú v spoločenstve prílišné rozdelenia, ak sú tam veľkí boháči i chudobní na poslednej úrovni, necelebujte Eucharistiu, pretože ešte nie ste spoločenstvom hodným sýtiť sa Kristovým telom (porov. 1 Kor 11, 17 – 34). Máme tu prísne odsúdenie, ktoré sa vzťahuje na cirkevné spoločenstvá všetkých čias, ktoré majú nájsť v týchto slovách podnet k obráteniu a autentickému bratstvu.

Medzi prvými kresťanmi a komunistickým kolektivismom bol zásadný rozdiel v ponímaní súkromného a spoločného majetku. Ježiš Kristus a apoštoli nikoho nenútili zrieknuť sa svojho majetku. Zachej, ktorého Ježiš Kristus navštívil, aby ho priviedol k pravej viere a k napraveniu života, povedal Pánovi: „Pane, polovicu svojho majetku dám chudobným, a ak som niekoho oklamal, vrátim štvornásobne“ (Lk 19, 8). Ježiš schválil toto jeho zadostučinenie vynahradiť všetku krivdu, ktorú spáchal, no nežiada ho, aby sa zriekol všetkého majetku. V *Skutkoch apoštolov* sme počuli, že veriaci predávali polia a domy, „a čo za ne utŕžili, prinášali a kládli apoštolom k nohám, a rozdeľovalo sa každému podľa toho, kto ako potreboval“ (Sk 4, 34-35). Tu je dôležité slovo „predávali“. Ak by chceli kolektivizovať tak, ako to robili komunisti, neboli by predávali, veď tým kupujúcim umožňovali nadobúdať súkromný majetok, ale boli by zriadili spoločné hospodárstvo nepatriace nikomu, na ktorom by každý pracoval. Ak predávali, získali peniaze, ktorými mierili biedu chudobných a zabezpečovali každému veriacemu slušné živobytie. Napokon zo slov svätého Petra, ktorými karhal Ananiáša (i Zafiru), jasne vidieť, že prví kresťania voľne disponovali svojím majetkom. Peter mu totiž vravel: „Azda nebol tvoj, kým si ho mal? A keď si ho predal, nebolo v tvojej moci, čo si zaň dostal?“ (Sk 5, 4).

Človek má právo na súkromné vlastníctvo. Ono mu zabezpečuje prežitie. Druhý vatikánsky koncil učí, že „súkrom-

né vlastníctvo [...] zabezpečuje každému potrebný priestor pre osobnú a rodinnú nezávislosť.“ Koncil dodáva, že na vlastníctvo treba „hľadiť ako na rozšírenie ľudskej slobody.“ Toto učenie je odpoveď na metódy, ktoré praktizovali komunisti, ktorí najskôr vzali ľuďom súkromný majetok, aby potom vyhlásili štát za chlebo-darcu a zároveň urobili ľudí závislými na svojom štátnych predstaviteľov. Ak človek nemá potrebný majetok, ktorý mu umožní rozhodovať sa slobodne a nezávisle od štátnej moci, jeho sloboda je obmedzená alebo aj úplne zničená.

V komunistických diktatúrach boli ľudia zbavení majetku natoľko, že stratili aj slobodu. V samotných komunistických režimoch boli ľudia o niečo slobodnejší tam, kde komunisti v menšej miere okradli ľudí o majetok. Napríklad v Poľsku boli počas komunizmu ľudia slobodnejší ako v Česko-Slovensku, pretože v Poľsku sa komunistom nepodarilo presadiť združstevňovanie. V Česko-Slovensku sa roľník, ktorému zobrali pôdu a musel ísť pracovať na štátne, stal vydiereateľný. Ak prihlásil deti na náboženstvo alebo odmietol ísť pochodovať na prvého mája, nedali mu prémie, odmietli mu zvýšiť platovú triedu atď. V Poľsku roľníka živila pôda, a preto bol omnoho slobodnejší.

Vlastnenie majetku vedie svedomitého človeka k prijatiu úloh a zodpovednosti voči spoločnosti. Na základe tohto sa treba veľmi opatrne pozeráť na všetky moderné koncepcie zaopatrovacieho sociálneho štátu, ktorý práve preto, aby mohol ľuďom dávať, najskôr im to musí zobrať a potom, keďže on sa chce o všetko postarať, vedie ich k pasivite, nezodpovednosti a očakávaniu, že niekto všetko vyrieši za nich.

Práca dáva človeku právo na vlastnenie zeme. Je proti spravodlivosti pripraviť človeka o veci, ktoré vytvoril svojou prácou. Lev XIII. píše: „Aká by to teda bola spravodlivosť, keby sa z plodov [zeme] mal tešiť ktosi druhý, kto ju neobrábal? [...] Plod práce musí prináležať tomu, kto pracuje.“ Tým odmietol všetko násilné združstevňovanie pôdy, ktoré v dvadsiatom storočí bolo príčinou veľkých nepravostí voči roľníkom.

Prívrženci kolektivizácie zdôvodňovali poštátnovanie všetkých výrobných podnikov a pôdy tým, že chcú odstrániť majetkové rozdiely medzi ľuďmi. Aby širokú verejnosť psychologicky pripravili na prijatie kolektívneho hospodárenia, odvolávali sa na príklad prvých kresťanov, ktorí vraj žili zo spoločného. Odvolávanie sa na prvých kresťanov však bolo neodôvodnené. Poštátnením všetkých materiálnych hodnôt sa skočilo

z jedného extrému do druhého. Krajný individualizmus kapitalistického liberalizmu sa nahradil krajným systémom kolektivismu. Preto Pius XI. vystríhal pred extrémami pri riešení sociálnych otázok. Píše: „Treba sa teda dôsledne vyvarovať dvoch úskalí. Ako totiž popieraním alebo oslabovaním spoločenského charakteru práva na vlastníctvo sa upadá a hraničí s takzvaným «individualizmom», tak odmietaním a zľahčovaním súkromného a individuálneho charakteru tohto práva sa nevyhnutne sklízne do «kolektivismu», alebo aspoň sa prekročia medze jeho teórií. A ten, kto neberie do úvahy tieto myšlienky, logicky naráža na úskalie mravného, právneho a sociálneho modernizmu.“

Sociálna náuka Cirkvi ponúka, na základe Písma, zdravý vzťah k majetku. Človek má síce právo na súkromný majetok, ale má ho využívať aj pre spoločné dobro, aj pre dobro iných. Ak sa nerešpektuje Boží zámer so stvorenstvom a s človekom, bude na tomto svete veľmi veľa nespravodlivosti.

+ + +

Konvertita Pavol Strauss videl vo svete veľkú nepravosť, aj majetkovú, sociálnu. Dospel k tomu, že jedine Kristus je liekom pre svet. Píše:

„Dva najpálčivejšie problémy sveta, problém sociálny a problém mieru, najlepšie ukazujú, ako všetci doterajší „lekári“ zlyhali. [...] Hľadal som rovnosť, a videl som, že jej na tomto svete nikde niet, ani tam, kde o nej najviac hovorila. A zasa som videl, že len pred svätostánkom v katolíckom kostole, pri prijímaní sú všetci rovní.“

Hľadal som spravodlivosť a videl som, že sa v tomto svete uplatňujú viac alebo menej široké lakte. A zasa som ju našiel iba v tom, že Cirkev privinie každého človeka dobrej vôle k sebe.

Hľadal som spravodlivosť, a videl som, že každý chce iné – svoje. A zas to bola katolícka Cirkev, ktorej kňaz slúžil navlas tú istú omšu, vysluhoval tie isté sviatosti v rovníkovej Afrike, v parížskom Notre-Dame, na Aljaške a ktorej veriaci boli všade spojení tou istou vierou.

Ako som už spomenul, mnohí vedia, že svet je chorý. I ja som to bolestne pociťoval a takto som rozmýšľal: základom a bunkou sveta je človek; všetko, čo sa robí, robí človek; a všetko, čo sa robí, robí sa pre človeka. Obnovovatelia sveta, tvorcovia dejín sa oňho starajú len natoľko, nakoľko ho môžu použiť, využiť a zneužiť.

Menia sa politické a hospodárske systémy, menia sa štátne hranice, menia sa metódy vedenia vojny, mení sa technika;

nové vlády a nadvlády, nové stroje, nové tanky, nové lietadlá, nové lode, nové strely – všetko sa mení, všetko je nové, len človek ostal taký, aký bol v predkultúrnom čase: je stále dravým, surovým, sebeckým, nelúčostným, zlým tvorom.

Všetky vonkajšie pokusy o obnovu sveta a zlepšenie pomerov sú teda fantazmagóriami, kým sa človek systematicky nezačne zlepšovať. A o to sa systematicky stará len Cirkev pomocou spytovania svedomia a sviatostí, pokánia a Eucharistie. Len zdokonalený človek, ktorého Cirkev dá spoločnosti k dispozícii, obnoví tento svet. Kým si to neuvedomia a úprimne nevyhlásia páni z Organizácie Spojených národov, musia zbankrotovať všetky konferencie a každý koniec vojny bude len začiatkom prípravy na novú. „Je potrebné, aby ľudstvo prijalo Boha za svojho Otca a Ježiša Krista uznalo za svojho jediného vykupiteľa. Prosme vytrvalo Pána: „Príď a tvor spoločenstvo, tvor spoločenstvo s nami.“

(Lumen, Utorok po 2. veľkonočnej nedeli)

„Ekonomický systém koncentrovaný na boha peniaze musí drancovať prírodu, aby mohol udržať frenetický rytmus konzumu, ktorý mu je vlastný. Klimatické zmeny, strata biodiverzity, odlesňovanie už prejavujú svoje deštruktívne účinky cez obrovské katastrofy, ktorých sme svedkami. (...) Bratia a sestry, stvorenie nie je vlastníctvom, s ktorým môžeme nakladať, ako chceme. A ešte menej je vlastníctvom len niektorých, niekoľkých. Stvorenie je dar, úžasný dar, ktorý nám dal Boh, aby sme sa oň starali a používali ho na prospech všetkých, vždy s rešpektom a vďačnosťou. (...)“

Prečo si navykáme pozeráť sa na to, ako sa ničí dôstojná práca, ako sú mnohé rodiny vysťahované, ako sú mnohí roľníci prepustení, ako sa vedie vojna a zneužíva sa príroda? Lebo v tomto systéme bol odstránený človek, ľudská bytosť bola odstránená z centra a nahradila sa iným. Lebo sa šíri kult peňazí! Lebo sa globalizoval nezájem:... „Čo ma po tom, čo sa deje iným, kým ja si bránim to, čo je moje?“ Lebo svet zabudol na Boha, ktorý je Otcom, stal sa sirotou, lebo Boha odložil nabok. (...)“

Tento systém sa už viac nedá znášať. Musíme ho zmeniť, musíme opäť dať do stredu ľudskú dôstojnosť a na tomto pilieri vybudovať alternatívne sociálne štruktúry, ktoré potrebujeme.“

(Andrea Tornielli - Giacomo Galeazzi: Pápež František. Táto ekonomika zabíja, str. 171-172.)

Enzo Passerini

Paradoxy slobodnej Európy

Od vydania „Tesnej brány“ v talianskom jazyku pod titulom „Stretta è la porta...“ prešlo viac ako tri roky. Vtedy veľké nadšenie sprevádzalo prvé historické vydanie Straussovho diela v preklade do talianskeho jazyka (a možno prvé alebo jedno z prvých vydaní vôbec v zahraničí v cudzojazyčnej mutácii). Pamätám si, ako sme sa radovali z toho, že práve „Tesná brána“ mala *otvoriť bránu*, teda cestu k poznaniu a šíreniu Straussovho dedičstva po Európe a snáď i po svete. K tejto úžasnej správe sa v priebehu pár mesiacov pridal aj ďalší podobný historický úspech v podobe vydania tej istej knižičky v nemeckom jazyku v Nemecu pod názvom „Die Enge Pforte“. Ďalšia brána sa otvorila. Ďalšia veľká nádej pre Straussa na starom kontinente. Práve v tejto atmosfére nadšenia a nádeje mi Pán dal silu a čas pracovať na preklade „Mozaiky nádeje“, čo je vlastne logickým a duchovným pokračovaním v poetike „Tesnej brány“, a to nielen z chronologického hľadiska, ale aj obsahovo.

Veľmi zvláštne! Cez tesnú bránu sme prešli ľahučko, rýchle a bez problémov. Po jednom alebo dvoch odmietnutiach tretí v poradí oslovený vydavateľ (a to prominentný vydavateľ) súhlasil s tlačou, vydaním i distribúciou pomerne expresne a takmer výlučne na svoje vlastné náklady – ak nepočítame čiastočný príspevok, ktorý bol dodatočne vynaložený zo strany Literárneho a informačného centra v rámci svojho programu propagácie slovenských autorov v zahraničí.

Takže jedna tesná brána bola rýchlo a bezproblémovo otvorená, kým na mozaiku *nádeje* nie je zatiaľ žiadna nádej. Ani nepočítam, koľko vydavateľov sa záporne vyjadrilo k návrhu na vydanie tejto knihy. Počet je ešte vyšší, ak pridáme posledné pokusy Gerharda Weaga, ktorý tiež nezávisle oslovil zopár odporučených nakladateľstiev. Nik nič nemá proti obsahu diela, ani najmenšiu námietku; práve naopak, veľmi ho chvália. Avšak vec nie je pre nikoho momentálne aktuálna a o to menej lukratívna. Ak mám byť úprimný, skôr ako uzavriem svoju sťažnosť, predsa len sa jedno vydavateľstvo kladne vyjadrilo a následne bola podpísaná aj zmluva. Bolo to pred cca dvomi rokmi. Odvtedy sa však riaditeľ tohto malého rodinného podniku odmlčal a nereagoval na žiadnu z mojich opakovaných výziev. Už som to vzdal. Zmluva prakticky už zanikla a každopádne by som v tomto štádiu neuplatnil žiadny nárok z nej vyplývajúci. Evidentne sa niečo stalo. Raz pri komunikácii pán riaditeľ (schválne nemenovaný) spomenul, že sa lieči, pričom nepriblížil, o aký druh choroby išlo. Je teda možné, že všetko stroskotalo kvôli takýmto životným ťažkostiam. Ak je to tak, modlime sa k Pánu, aby pomohol dotyčnej osobe a tým, ktorí trpia pre vzniknuté komplikácie.

Aký paradox slobody! V časoch, keď Strauss žil, boli vydavatelia zdržanliví kvôli vonkajšiemu kultúrnemu tlaku a potenciálnym represáliám ateisticky orientovaného režimu. Dnes v *oslobodenej a demokratickej* Európe predsa vládnu marketingové kalkulácie, podľa ktorých sa určuje, či sa niečo oplatí alebo nie.

To je iba jedna strana mince. Kruté trhové pravidlá nie sú jedinou príčinou ťažkej situácie okolo vydávania kníh. Predsa je tu dnes aj iný problém: konkurencia, resp. veľké množstvo písaciek, rukopisov, vydaných esejí, románov, prekladov a rozpracovaných diel. Podobné negatívne skúsenosti súčasne prežívam aj s dielom Jozefa Tótha „Spev košického tria“, ktorého taliansky preklad stále čaká na citlivú vydavateľskú dušu, ktorá by sa podujala o skromné zahraničné korunovanie tohto mysliteľského pokladu z Východného Slovenska. Tiež bol skoro celý život najprv perzekuovaný a potom úplne umlčaný. Dnes sa s ťažkosťami vynára v presýtených meandroch literárne „slobodného“ sveta, ktorý deň čo deň svoj-

voľne prichádza o kus zdravého rozumu a čoraz hlučnejšie sa klania novopohan-ským modlám chamtivosti, hedonizmu a podlého sebeckva. Aká anti-trojica!

Hoci sa nám môže zdať, že opak je pravdou, predsa je vo svete viac takých ľudí, ktorí by cez Straussa, Tótha a ďalších našli útechu v skutočnej slobode a Pravde. Boh sa v plnosti zjavil pred 2000 rokmi. Slovo sa stalo telom, vydalo svoje svedectvo a vykúpilo ľudstvo. Evanjelium bolo hlásané po celej zemi. Uvedomujeme si však, že v oblastiach a u ľudí, ktorí prijali evanjelióvu pravdu, vládne neustála prekérna situácia, a preto je potrebné, aby neustále napredovalo dielo misionárov a prorokov. Nepriateľ má čoraz mocnejšie a zákernejšie zbrane. Skôr ako útokom na náboženstvo dnes treba čeliť „**nebezpečenstvu náboženskej ľahostajnosti**“. Ateistovi by sme mali odkázať: to, že si ty zatiaľ omylom myslíš, že Boha niet, predsa nič nemení a neznamená, že je Boh iba jednou z postáv nejakej knihy, v ktorej ty rozlišuješ a uznávaš iba historické a spoločensko-hospodárske dianie. Boh je láska, z ktorej bol stvorený celý vesmír. Láska, ktorá sa k ľuďom prihovára prostredníctvom svedomia (zvnútra) a skrze prorokov a znamenia (zvonka). Máme, žiaľ, aj istého ničiteľa, ktorý nás nenávidí. Neklad si zbytočnú otázku, prečo je to tak. Nemáš na to dosť dôvodov, aby si to priznal?

Dajme konečne slovo Pavlovi Straussovi:

Ako by sme nazvali človeka, ktorý by si postavil posteľ na okraj priepasti, prípadne tak neopatrne, že by jedna z nôh trčala do prázdna, zbliekol by sa a so sybaritským zívnutím by sa položil do nej, dobre by sa ponatahoval a spokojne by zavrel oči a zdriemol by bezstarostne?

Prinajmenšom by sme ho pokladali za ľahkomyselníka, ktorému nechýba mnoho do pochábelstva, ba hádam by sme ho v dobromyselnom, bojovnom súcite, diktovanom starostou o jeho dobro a záchranu, častovali aj energickejšími prejavmi svojej ľudskosti a ozvali by sa slová, ako blázon, hlupák, šialený, samovrah.

Keby sme sa len tak z rozmaru pustili do spoločenskej hry, ktorá by zamenila slová slovami a predstavy inými predstavami, napr. keby sme si povedali namiesto posteľ, povedzme, život, namiesto noha posteľ, povedzme, poznanie a namiesto priepasť, povedzme, Nekonečno, akým zvláštnym spôsobom by sa nám naraz vystupňoval význam a dosah spomínaného extravagantného flegmatika.

Zrazu by sa fičúrsky alebo smiešny ľahkomyselník premenil na metafyzického

dobrodruha, na smutného pajáca Abso-lútne, na príšerného ničiteľa svojich možností.

Jedno je isté: raz v živote sa všetci staneme podobnými tomuto hrdinovi. Raz sa posteľ každého posunie dolu svahom smrti do priepasti – Neznáma.

Vtedy bude záležať na tom, či nás na tzv. poslednej ceste budú sprevádzať spoločenské alebo politické funebrácke vozy alebo či nás bude odprevádzať desať alebo desaťtisíc viac-menej ľahostajných ľudských srdc. Vtedy však budeme vedieť, či tie tri nohy našej posteľe stáli na správnej podlahe do ostatného pošmyknutia.

Príšerná apatia, metafyzická apatia nášho vymysleného alebo pomysliteľného hrdinu v obecnnej vrave sa volá **náboženská ľahostajnosť**.

Veď náboženská ľahostajnosť je proti ľudstvu. Nemôže byť ničím, čo je v nás vrodené. Je proti našej prirodzenosti Božích detí. Je najzákernejšou formou rebelstva. Umelo vytvorenou a rafinovanou zbraňou otca lží, ktorý ju v dnešnom svete propaguje skrze jednotlivých ľudí a konšpiračné skupiny ľudí. Týchto úbožiacov odmeňuje mocou a dôležitosťou. Za to si však vyžaduje, aby oni šírili nenávisť a odpor voči Bohu a jeho stvoreniam. Jednou formou nenávisť je práve nezájum.

Dnešná hrozba sa presne nazýva náboženská apatia. Skrýva sa niekedy aj pod maskou ateistického humanizmu (ktorý napriek zámernému alebo nezámernému popieraniu Boha a kresťanských koreňov je hlboko zakorenený práve v kresťanstve); inokedy je čistý odpor voči Bohu v podobe úteku a útechy v rýdzo ľudských veciach. Je to neduh, ktorý často útočí aj na tých, ktorí sa snažia kráčať cestou zbožnosti.

Maestro Jozef Tóth dokonale opisuje toto nevdačné ľudské správanie v XII. kapitole knižky „Evanjelium apoštola Judáša“:

Keď sa začalo brieždiť, tento učeník sedel pod olivami a rosa sa trblietala na ňom i na tráve. Vstal a blížil sa k mestu. A keď sa stretol s ľuďmi, strach sa v ňom pomaly strácal a všetko mu pripadalo ako sen.

Jeho duša začala znovu túžiť po práci a po úspechu. Namiesto osvetlených Ježišových nôh videl slnko. A v hluku ulíc, ktoré ho v noci strašili, stretávali tie isté tváre a oči, no dnes mu nič nevyčítali. Boli to ľudia, ktorí k Ježišovi prichádzali a odchádzali, vracali sa k svojim vášňam a domovom.

Ten učeník stál v meste naplno očarený. Rozsvietili sa mu oči a rozsvietilo sa slnko. Báł sa noci. Nechcel, aby sa vrátila.

I v náhlom rozhodnutí, ktoré prišlo prudko a nečakane, chcel sa zbaviť všetkých nocných chmúr a hryzavej stiesnenosti. Ob-

rátil sa k ľuďom a k chrámu. S nesmiernou radosťou sa otieral o ľudí, ktorí raz Bohu slúžili a vzápätí ho zneuctovali.

A jeho srdce plesalo, keď videl mýtnikov a kupcov i krámy. A nad tým všetkým svietilo Pánovo slnko.

Natískalo sa mu rozhodnutie, ktovie odkiaľ, že treba skoncovať s jedným a žiť pre druhé. Tu na tomto trhu sa mu zrazu Ježišove reči zdali príliš vzdialené a Ježiš pri svojej zázračnosti mu pripadal nepochopiteľný a slabý. Hovoril o všetkom, ale nič nenarušil. Ponechal všetko, aby zrelo a stlelo. Hovorieval, že všetko má svoj čas, ľudia i hviezdy i ovocie našich skutkov.

Boli časy, keď som sa bál a vyhýbal ateistickým rečiam preto, že som sa obával, že zmením aj ja názor. Potom som im začal odporovať a opovrhovať len kvôli tomu, že som myslel na nespočetné množstvo nevinných duší, ktoré by tie reči priviedli k večnému zatrateniu. Dnes, ak ich náhodou počujem, som stále zdesený, ale zároveň s nimi súcitím,

A do toho bratislavský sumit EÚ...

... Absentovali múdre a prezieravé prognózy o dôstojnej budúcnosti...“

(Helena Hrehová, s. 25)

Náhoda chcela (ale „náhody sú nutnosti, ktorých úzadie nepoznáme“ – Pavol Strauss), že vo chvíli, keď sa završoval proces polročnej prípravy prítomného čísla Listov PS, uskutočnil sa v Bratislave 16. septembra 2016 jednoduchý neformálny summit lídrov Európskej únie. A zhodou okolností nielen onen summit, ale aj tieto naše Listy PS venovali mimoriadnu pozornosť akoby **tomu istému**: Kríze Európskej únie (a európskej civilizácie vôbec), príčinám tejto krízy a hľadaniu východísk, ktoré by boli zárukou budúceho perspektívneho vývoja európskeho kontinentu.

Čitateľom našich Listov PS 29 sa tak núka zaujímavá možnosť porovnať si kľúčové, výsledné tézy spomínaného summitu o terajšom stave EÚ aj o prognóze jej vývoja – s tým, na čo kládli a kladú dôraz „naši“ autori, keď uvažujú (akoby) o tom istom. Máme na mysli takých autorov ako pápež František, Pavol Strauss, kardinál Robert Sarah, Jozef Porubčan, Vladimír Solovjov, Pavol Országh Hviezdoslav, Viliam Turčány, Jozef Tóth a iní...

Na aký životný štýl budúcich Európanov (lebo veď o nich ide!) sa orientujú jedni aj druhí. Do akej miery sa bude podľa nich naplňovať „autentický zmysel plnosti ľudskej existencie“ (Romano Guardini).

lebo chápem, že sa nechávajú obmedzovať našimi ľudskými vedecko-materialistickými redukovanými kapacitami. Sú dočasne neschopní prekročiť prah transcendentnosti a pokorne prijať ľudskú obmedzenosť. Podaktorí z nich sa snažia, aby aj ostatní rovnako zmýšľali – a to paradoxne v mene spoločenského pokroku, slobody a mieru. Kolkokrát som počul ich výsmech Božích vecí (od tradície až po mystiku). Je to len spôsob, akým smutne ukazujú svoju silu (čítaj slabosť) a svoju odvahu (čítaj strach), kým nepríde ich veľký deň prijatia alebo odmietnutia Božieho milosrdenstva. Môže nebeský Otec zabudnúť na svoje deti?

Na sklonku tohto jubilejného Roku milosrdenstva by som túto skromnú úvahu ukončil prosbou: Nech je Boh milosrdný s nami a s nábožensky ľahostajnými. Nech nie je človek ľahostajný k Božiemu milosrdenstvu, ktoré je nekončné a má moc rovnako spasť snaživcov i lenivých.

Aké miesto v ústach protagonistov onoho samitu zaujímali výrazy, ktoré opakovane stretáme u našich autorov: „*životný štýl schopný hlboko sa radovať a nebyť posadnutý konzumom*“; „*dynamika nadvlády a číreho zhromažďovania pôžitkov*“; „*priepasť medzi Božím Slovom a ľuďmi v západných krajinách*“; „*žiť v striedanosti a tešiť sa aj z mála*“; „*explózia agresivity*“; „*infernálny kolotoč zúrivosti a neúprimnosti*“; „*stavanie na pohyblivých pieskoch bezprostredne viditeľných výsledkov*“; „*zrada kresťanskej postate Európy*“; „*nové záplaty na staré šaty (!)*“; „*šialenstvo vždy len triezveho rozumu*“; „*potreba snívať o horizontoch nového sveta*“; „*ujasnenie si európskeho cieľa na základe pokorného „mea culpa*““; „*prehodnotenie európskych hodnôt*“ – atď.

- Vaše starosti by sme chceli mať! Vy si môžete dovoliť snívať, ale my nie! – mohli by povýšenecky reagovať na našich autorov protagonistu spomínaného summitu, a spokojne sa ďalej venovať tomu, na čo sa sústredili v Bratislave. Ale kto nám potom zaručí, že cesta z dnešnej krízy nepovedie ku kríze tragickejších rozmerov?

Veď naozaj: nie je aj dnešná kríza dôsledkom toho, že sme nerešpektovali Straussovú výstrahu pred ôsmich desaťročím (1948!): „*Čokoľvek je vybudované ináč (ako v súlade s Božím a prirodzeným poriadkom – J. R.) skôr-neskôr sa zrúti. I všetky štátne a spoločenské poriadky. Všetky v Božom zmysle spotvorene útvary zavše zakapú.*“

Do Skalice za MUDr. Pavlom Straussom

Prepis rozhlasovej relácie, ktorá odznela v rádiu Regina 25. 03. 2016. Autorka relácie: Andrea Eliášová

Andrea Eliášová: V posledných rokoch začíname na Slovensku znovu objavovať život a dielo výnimočného lekára MUDr. Pavla Straussa, ktorý bol zároveň aj prekladateľom, filozofom, znalcom hudby, spisovateľom a konvertitom z judaizmu na katolicizmus. Jeho výnimočné lekárske schopnosti a vzácne ľudské charakterové vlastnosti vám chceme priblížiť v relácii „**Veľká noc v živote MUDr. Pavla Straussa**“. Vyberte sa spolu s nami na túto takmer polhodinovú cestu do Skalice, kde doktor Pavol Strauss prežil nesmierne tvorivých takmer jedenásť rokov, až kým bývalý režim nepretrhol túto plodnú niť jeho života a života jeho rodiny. V Skalici – perle Záhoria – sme našli ľudí, ktorých cenné spomienky, okrem už pred časom vydaného Súborného diela Pavla Straussa, dotvárajú jeho osobnosť a pritom sú verejnosti pomerne neznáme.

Narodil sa na konci augusta, v roku 1912 v Liptovskom Svätom Mikuláši. Osobnosť starého otca, mikulášskeho mestského lekára doktora Bartolomeja Kuxa, nadobro ovplyvnila jeho rozhodnutie stať sa lekárom. Po maturite absolvoval štúdiá vo Viedni i v Prahe. S komunizmom sa radikálne rozchádza v roku 1936, keď Stalin zakáže Šostakovičovu operu. Nadaný literárne, čo už v mladom veku dokumentujú dve nemecké zbierky jeho veršov. I hudobne, veď ako znalec hudby hrá na klavíri a vyjadri sa, že nieto čistejšej modlitby, ako hudba. Až po dočasnom očarení indickou mystikou a najmä po stretnutí s rodinou konvertitov Munkovcov v Ružomberku prežíva svoju ozajstnú Veľkú noc obrátenia. V knihe „Kolíska dôvery“ o tom píše:

„Žil som pod duchovným svetlom rodiny Munkovcov. Ale trvalo to skoro dva roky, kým sa od nich zasiat semienko vo mne ujalo. Začiatkom roku 1942 som zašiel za pánom kanonikom Dr. Kožárom a požiadal som ho o výučbu pred svätým krstom. Láska a ochotne sa začal so mnou zapodievať. Za pomerne krátky čas mi povedal, že ma drží za zrelého. No ja som ho poprosil, aby sme to odložili na deň sv. Augustína.

Najväčšia chvíľa vnútorného rozhodnutia za Krista bolo vyznanie viery, prosternované pred oltárom! A na konci som dlho klačal pod sochou sv. Terezky z Lisieux a prosil som sv. Pavla, sv. Augustína a ju, aby moje kroky viedli rozbúrenou dobou vo vernosti k Bohu.

Ani všetky možné vybočenia uprostred cirkvi, centrifugálne prúdy a skupiny ma neboli schopné otriasť. Ani pochybní teológovia a pošmyknutí moralisti a všetky štiepne produkty uprostred cirkvi, nemia jej stabilitu a trvanie, ani veľkosť hlavy cirkvi.“

A. E.: V jeho živote sa podivuhodne prelína Veľká noc s Krížovou cestou. Obe zažil aj počas jedenástich rokov v Skalici, kde bol v tamjšej nemocnici primárom chirurgického oddelenia a istý čas i riaditeľom Nemocnice Milosrdných bratov. Nastúpil sem 15. marca v roku 1946. Počas tohto obdobia zároveň pripravuje rukopis eseji „Všetko je rovnako blízke a ďaleké“. Rozvíja osobnú spoluprácu s vydavateľstvom i časopisom Verbum, vychádzajú mu knižné preklady, časť denníkových záznamov. V lekárskejších časopisoch publikuje odborné práce, ktoré žnú ohlas a záujem. Za jeho éry skalická nemocnica zažíva rozkvet. Budovanie i rozširovanie. Škoda, že v reholi Milosrdných bratov sa nezachovala kronika, zápisky z tohto obdobia. Súčasný prior komunity Milosrdných bratov na Slovensku **Richard Jombík** k tejto kapitole prezradil:

„Ako spomínali bratia, ktorí s ním robili, bol to lekár, ktorý sa dokázal prihovoriť rovnako chorým, rovnako svojim spolupracovníkom a bol na úrovni vedeckej lekárskej, alebo aj na úrovni kultúrnej a teologickej. Keď sa stal kresťanom, chcel dokázať, že ide cestou nasledovania kríža, cestou Ježiša Krista. Aby ukázal, že nie je elitársky, že ide cestou svojho obrátenia.

Pri mene Pavol Strauss si vždy spomeniem na nášho viceprovinciála, ktorý prevzal po roku 1990 úrad Slovenskej viceprovincie Milosrdných bratov, **Fabiána Mačaja**. On mu robil inštrumentára na operačnej sále a rozprával tam aj zážitky o tom, ako vedel liečiť povzbudivým slovom. Z inej oblasti si zase spomeniem, keď rozprával veselé zážitky s ním, že pred operáciou miesto premedikácie dal „skalický koňak“ ako prípravu na narkózu, a po operácii miesto transfúzie krvi podával „skalický rubín“, keď mohli už piť, aby boli zdraví...“

A. E.: Istý čas sa uvažovalo, žeby Skalická nemocnica mohla niesť meno MUDr. Pavla Straussa. V akom štádiu sú takéto snahy?

Richard Jombík: „Boli to len také úvahy. Nedokončilo sa to. Nemocnica je síce súkromnou, patrí VÚC a časť je aj majetkom rehole, ale po Pavlovi Straussovi sa zbierajú len materiály. Ešte je to vzdialené od názvu Nemocnica Pavla Straussa...“

Pán **Rudolf Štefaner** pracoval v skalickej nemocnici na chirurgickom oddelení u primára Straussa ako vrchný ošetrovateľ šesť rokov. Napriek jeho vysokému veku sa nám podarilo ešte zachytiť jeho výpoveď. V záhoráckom dialekte si s odstupom rokov zaspomínal na uvedené obdobie takto:

„V padesátem roku sem k nemu nastúpil. Já osobne sem schopnejšieho lekára nepoznal. A robil som ve zdravotníctve štyricettri rokov. Ale šikovnejší, charakternejší, perfektnější člověk tam nebyl. To byl chirurg, kerý robil aj ortopediu, aj plastiku.. robil šecko. Neurochirurgiu robil napríklad. Prednášal o tom v Hradci Královém. Tenkrát to byl nejlepší špitál v republice – Hradec Králové. Strauss byl osobnost totiž. On do tej svojej lekárskej praxe vkladal šecko. A potom písal a hrál. Nedá sa povedať že bol prísny, ale vyžadoval. On nás viedel, že sme museli študovať. Napríklad, on mi povedel: „No, za mesac si Rudko povieme niečo z farmakologie...“ Já sem vedel, že farmakologiu si preštuđuju jak sa patrí, lebo bys na to doplátil. A stalo sa napríklad, že zrovna sestrička říka, že „pán šéf řa volá... On sa holil a „pán sadni si a povypřáve si něco z farmakologie“. Pamatám si, že sme začali „salicilátama“. Co bylo uňho velmi milé a přímenné, že povedel mi: „Víš co, přečítaš si včil takúto knížku, nebo hentakú knížku“. A to vždycky byli knížky náboženského razenia. Pochopitelne vtedy.. Například si pamatám „Otvorenými očama v Božej přírode“ od Perlaky – sa mi vidí. Potom Dostojevského doř on čítal, Tolstého... Potom pravda svatého Františka, Augustína... Já sem ináč luterán, ale to on mi nikdy v živote nespomenul, ani nevytkél. Nikdy! Moc sme s panem debatovali. On například nebyl, jak teraz lekáři musá mět auto, sanitku a tak, ne. On chudák pješky chodil. Niekedy keď išel pješky domú, tak mi povedal: Poď ma vypravdiť.“ To sem išel s ním až domú...“

A. E.: No a ďalej sme sa ešte od pána Rudolfa Štefanera dozvedeli:

„O Bohu on pri každej vizite cosik povedel. To slovo Boží, víte, jak dobré símie rosíval tady, kady šel. On byl nesmírne vzdelaný po všeckých stránkách. Pre mňa to byl přínos veliký. Mnoho krát naňho spomínam... My sme za tých šesť rokú, co sem tam jako mladý chlapec nastúpil, my sme byli všeci jak jedna rodina. Například na Vánoce mne Strauss povedel: „No vieš Rudko, tí starí ludé budú tu sami...“ A tak sme ich sústredili na jednu izbu a stal sa tam stromček, a proste sme sebe zaspívali a on byl k ludom perfektný. A to svoje náboženské presvedčení on dal pocítiť na každém kroku. Ten křesťanský závan tam furt panoval. Aj tá židovská rodina, čo mu napomáhala. to byli tí Munkovci, aj o tém vím.. To byla také požehnaná doba... Požehnané stretnutí s ním. Už je málo lidí tu takých, kerí ho poznali.“

+

Manželia Straussovci mali dvoch synov, Pavla a Jozefa. Jozef je dnes lekárom ako jeho otec. Do mozaiky spomínania na skalické obdobie svojho otca prikladá tieto cenné reflexie:

MUDr. Jozef Strauss: „Napriek tomu, že väčšinu času trávil otec v nemocnici, po jeho príchode domov nastal pre mňa sviatočný čas. Otec bol vždy plný elánu, humoru, vždy láskavý a nežný. Pôvabné boli prechádzky po Skalici a jej okolí. Rybačka na slepých ramenách rieky Moravy bola pre malého chlapca vždy atraktívnym zážitkom a pre otca oddychom. Jeho častú absenciu doma som si kompenzoval frekventovanými návštevami nemocnice. Najviac na chirurgii, ale aj na iných oddeleniach. Boli to hviezdne časy nemocnice. Vtedy tam boli zamestnaní Milosrdní bratia a rádové sestry „križiačky“. Všetci ma poznali. Uvedomoval som si, akou veľkou autoritou bol otec nielen pre mňa, ale aj pre personál, a hlavne pre pacientov. Vtedajšiu atmosféru v nemocnici vytvárali hlavne rádové sestry a Milosrdní bratia svojou láskavosťou, trpezlivosťou, vysokou profesionálnou erudíciou. Preto ma ako dieťa šokovalo a dlho som nevedel pochopiť, keď týchto dobrotvých ľudí z jedného dňa na druhý odviekli do neznáma, keď v päťdesiatych rokoch boli násilne zrušené kláštory. Už ako dieťa som si uvedomoval, aké dôležité je lekárske povolanie, ak ho robí niekto s láskou a veľkou empatiou k pacientom. Otec udržiaval v nemocnici veľmi priateľské vzťahy, úžasné ovzdušie dôvery. Na druhej strane vysokých nárokov a vysokej erudície. S otcom som často chodieval na rôzne návštevy a aj doma sme prijímali veľa hostí. Jasne si spomínam na ateliér vynikajúceho akademického maliara, krajinkára, Júliusa Koreszku. Ale aj na povestné „skalické budy“, kde sa moji rodičia často stretávali s priateľmi pri dobrom vínečku. Napriek tomu, že išlo o temné päťdesiate roky, pre mňa to boli idyllické časy. V tom bol kumšt môjho otca, že nás deti dokázal ochrániť pred vtedajšími traumatickými udalosťami. Ale boli aj chvíle, ktoré som ako dieťa nedokázal pochopiť. Častý smútok mojej matky, napätie, keď bol otec vypočúvaný na ŠTB a dlho sa nevracal, alebo nepríjemné návštevy ľudí, pracujúcich pre ŠTB, pred ktorými sa nás snažila matka skryť. Zrazu sa aj pomery v nemocnici zmenili. Prestala tá srdečnosť a otvorenosť. Objavila sa atmosféra strachu a podozrievania. To som už vnímal ako školák v prvej a druhej triede, kedy som sa dostal do sporu s učiteľkou, lebo sa vysmievala zo svätých a anjelov. Že vraj „kto ich kedy videl?“... Na to som sa postavil a povedal som jej: „Vy ste ich nevideli, lebo ich môžu vidieť iba svätí a vy nie ste svätá.“ Hneď boli rodičia predvolaní k riaditeľovi. V týchto rokoch bola obrovskou oporou – a vlastne aj navzájom – predovšetkým rodina Loveckých. Ďalej rodina pána profesora Sosnu zo Skalice, rodina Kulčarová zo Skalice a rodina doktora Štefana Vidlára z Holíča. Veľmi podnetné bolo priateľstvo so zaujímavou pani Máriou Austovou z Hodoní-

na. Najväčšou oporou v živote môjho otca však bola jednoznačne jeho „žitá viera“. Tento pojem otec často používal. Od známych a od mojej matky som sa dozvedel, že nikdy a v žiaden deň nevynechal účasť na svätej omši pred začatím pracovného dňa. Jeho spolupracovníci mi neskôr rozprávali ako ho často videli pohrúženého v modlitbe – pred, alebo medzi operačnými zákrokmi. V čase, keď sa odstraňovali križie z verejných budov, otec neposlúchol a vo svojej pracovni mal zavesený križ. Len skutočná viera ho dokázala preniesť cez ťažkosti a prenasledovania tých krutých rokov. Možno to bolo aj preto, že aj u nás doma sme všetky rodinné problémy riešili spolu a na kolenách pred križom.“

V roku 1956 je MUDr. Pavol Strauss z úradnej moci a od operačného stola v Skalici preložený do Nitry, na miesto poliklinického chirurga s možnosťou operovať jeden deň v týždni. Na tomto mieste, v stradaní a obetách zotrval až do odchodu do penzie. Ponad krušné časy významného lekára, ponad jeho križovú cestu sa vinie sila svedectva. Podčiarkujú ho aj slová zubného lekára **MUDr. Pavla Loveckého**, ktorého rodina sa priatelila so Straussovcami:

„Ja som bol vtedy malý chlapec. O tých svojich konverziách on písal, ale o svojej viere rozprával skutkami; prístup k ľuďom a to že chodil denne do kostola. Na svätej omši bol mimoriadne uzobraný a bol to človek, ktorý – napríklad, keď mu boli pacienti vďační, tak vždycky povedal: „teta, to nie ja, dajte sviečku Panne Márii...“ Lebo vtedy bola ešte kaplička, prakticky... A na chirurgickom oddelení, keď mal ťažkú operáciu, tak vždycky išiel to odovzdať a išiel sa pred tou operáciou pomodliť. Po štyridsiatom ôsmom roku sa začalo s pomalým, tichým a potom aj agresívnym prenasledovaním cirkvi, čo sa odzrkadlilo na chode nemocnice Milosrdných bratov tým, že najsamprv ich zobrali aj so sestričkami a potom zistili, že tam nemá kto pracovať. No a čo sa týka ešte jeho vzťahu k viere, tak bolo tam asi myslím trinásť primárov, boli predvolaní riaditeľom a bolo im oznámené, že teda musia prestať chodiť do kostola, alebo aspoň nie v Skalici. Po tejto akcii oni prestali už chodiť do kostola v Skalici, okrem pána primára Straussa. Tie politické authority sa trochu zháčili, lebo vedeli o jeho odborných kvalitách, tak mu to tolerovali do určitého času, keď už sa vyškolili alebo keď už boli aj známi lekári, ktorí by boli eventuálne schopní ho zastúpiť, alebo ktorí boli politicky oddaní. Keďže to bola nemocnica Milosrdných bratov, no tak každá izba mala križ. Tieto križie sa postupom času likvidovali a zostal iba križ na operačnom sále, kde operoval pán primár Strauss. No tak prišiel predsa strany a zmetákom tento križ zrazil dole, korpus sa rozbil a vtedy pán primár

si klakol, pozbieral to a povedal: „Keď tu nebude ten križ, tak tu nebudem ani ja“... On si ten križ potom doma zlepil a mali ho doma v kuchyni. Jemu dali možnosť, že buď sa teda jaksi rozide s Bohom, alebo teda že nemá tam miesto. On – nakoniec sme bývali na jednej ulici a operoval aj moju matku – sme dosť boli v takom úzkom kontakte a ja som sa aj s tými jeho synmi hrával, respektíve som aj pomáhal im pri nákupoch, alebo keď podporovali sestričky, ktoré boli vtedy na tom veľmi biedne ... Mal tu zbudovaný aj zverinec s pokusnými zvieratami, kde on sa trénoval napríklad šiť tenké cievy na zajacoch, bol teda veľmi aj manuálne zručný. Už v roku štyridsať sedem jeho repertoár chirurgických výkonov bol vyšší asi o sedem výkonov, ako v roku 1990. Keďže mal toto zázemie a bol v najlepších rokoch, mal pozíciu, tak sa radil s mojím otcom, že čo má ako spraviť. No a on mu povedal: „Pán primár, viete, to je tak jak ten Judáš. Buď nám ide o korunu, alebo nám ide o princíp...“ On vlastne na vrchole svojej kariéry odišiel do Nitry. Z primára išiel na ambulantného lekára a robili mu také veci, že mu dávali potom tie ťažké prípady operovať, keď vedeli, že on má službu. Postupom času si získal veľkú pozíciu, lebo on bol človek schopný, rozhladený, preňho nebolo problém študovať zahraničnú literatúru, len teda tá atmosféra politická bola taká, že intelektuálov jednoducho ubíjala. On bol v podstate znemožnený v Skalici a vyhodенý. To vyhodenie bolo s jeho súhlasom, že on odišiel a dali mu na vybratie tak, že vedeli, že on vlastne odíde. V skalickom kostole Milosrdných bratov je takzvaná „Loretánska kaplnka“. Keď sa robila dostavba nemocnice, tá Loretánska kaplnka sa vlastne obstarala a vtedy sa tam dávali nové vitráže. On ako lekár – dal tam Lurdy – tá vitráž sa volá že Lurdy – a je tam teda Lurdská Panna Mária s barlami. On dal túto vitráž spraviť.“

Nie náhodou sa z nitrianskej diecézy a zo Spolku Priateľov MUDr. Pavla Straussa začínajú ozývať hlasy o zbieraní svedectiev, ktoré by mohli viesť k procesu blahorečenia tohto muža, ktorý vo svojom povolaní žil takmer ako kňaz. Hlboko ponorený do mystéria života i ľudského údela a Božích tajomstiev - v pokore vyznávajúc:

„Celý môj život sa odvíjal v tieni prírodovedeckých a medicínskych rastúcich poznatkov. Dnes viem, že všetko poznanie v živote, ako i samotný život s jeho križovatkami je dielom milosti. Všetku zažitú krásu prírody, umeleckú, všetku prepožičanú tvorivosť, vraciam Pane do tvojich rúk a do tvojho milostivého Srdca. Život nie je pre seba, ale pre všetkých. Spása nie je pre seba, ale pre všetkých.“

(Zo zvukového záznamu prepísal Pavol Ondřík.)

Ivan A. Petranský

Vysokoškolské štúdiá Pavla Straussa (1931 – 1937)

Na konci stredoškolského štúdia v roku 1931 stál Pavol Strauss pred zásadným rozhodnutím svojho života. Ako študent štátneho gymnázia v Liptovskom Svätom Mikuláši nemal o svojej budúcnosti jednoznačnú predstavu. Zavrhol možnosť ísť v šľapajach svojho otca – advokáta Izidora Straussa – a študovať právo, ku ktorému nemal žiadny vzťah.¹ Namiesto toho zvažoval štúdium filozofie vo Viedni. Do rakúskeho hlavného mesta s týmto zámerom aj prišiel, no ako neskôr povedal, v popredí tam bola skupina neopozitivistov vedená Rudolfom Carnapom. „*To boli všetko matematici a fyzici. Mal som sklon k poézii a hudbe. A mne to nesedelo.*“²

Pavol Strauss nadobudol dojem, že filozofia má „*primalé kontakty so životom*“ a rozhodol sa napokon pre štúdium lekárstva.³ Bolo to logické a pochopiteľné rozhodnutie, veď ako sám povedal: „*Zdedil som svet medicíny ako stále prítomnú samozrejmosť od detstva.*“⁴ Okrem rokov prežitých v prítomnosti starého otca – mikulášskeho lekára Bartolomeja Kuxa – malo na jeho rozhodnutie vplyv aj aktuálne politické dianie v Európe. „*Nad Európu sa začali zbierať politické chmáry, svetu bude treba pomáhať, a tak ožili tie lekárske bunky po starom otcovi a zapísal som sa na medicínu.*“⁵ Na jeseň 1931 sa tak devätnásťročný Pavol Strauss stal študentom prestížnej Lekárskej fakulty Viedenskej univerzity.

Pavol Strauss už od detstva poznal z rozprávania svojho starého otca mená známych lekárskejších kapacít, ktoré svetovo preslávili viedenskú medicínu: Eduard Albert, Theodor Billroth, Ferdinand von Hebra, Josef Hyrtl či Ernst Wertheim. Avšak až atmosféra, ktorú Pavol Strauss sám zažil vo Viedni počas vlastného štúdia, mu podľa jeho slov umožnila vychutnať si „*subjektívne pociťovanú posvätnú auru v lokalitách ich niekdajšieho pôsobenia. Kde dnes stáli Denk a Demel, Weibel, Eppinger a Eiselsberg, stáli kedysi tieto hviezdy viedenskej školy. Títo oduševnení exaktného medicínskeho myslenia a súčasne myslitelia a estéti.*“⁶ V zimnom semestri študijného roku 1931/1932 sa zapísal na anatómiu a pitevné cvičenia u Juliusa Tandlera, chémiu a chemické cvičenia u Otta Fürtha a experimentálnu fyziku u Egona Schweidlera.⁷ Okrem toho so záujmom navštevoval aj prednášky

chirurgov Rudolfa Demela a Wolfganga Denka, gynekológa Wilhelma Weibela či dermatológa Leopolda Arzta.⁸

Počas života v rakúskej metropole býval Pavol Strauss na ulici Lackierergasse v deviatom viedenskom obvode Alsergrund, ležiacom na sever od úplného centra mesta.⁹ Príchodom do veľkomestského prostredia Viedne s bohatou kultúrnou tradíciou i prítomnosťou dostal mladý študent možnosť dať svojej vášni pre hudbu voľný priechod. Ako o tom napísal: „*Začiatok štúdií vo Viedni ma soutil do sveta koncertov, opier, štúdia klavíra a školy recitácie.*“¹⁰ V spomienkach zostali Straussovi natrvalo zapísané napríklad symfónie rakúskych skladateľov Gustava Mahlera či Antona Brucknera alebo dirigentské umenie Bruna Waltera.¹¹ Navštevoval hodiny klavíru u Sophie Feuermannovej, sestry známeho violončelistu Emanuela Feuermanna.¹²

Život Pavla Straussa vo Viedni však netrval dlho. Po absolvovaní prvého semestra sa rozhodol presťahovať do Česka a v začatom štúdiu medicíny pokračovať na Lekárskej fakulte Nemeckej univerzity v Prahe. Podľa vlastných slov sa pre ňu rozhodol po tom, ako mu na českej Univerzite Karlovej nechceli uznať štúdium absolvované vo Viedni.¹³ Imatrikulovaný bol v letnom semestri 1932.¹⁴

Lekárska fakulta Nemeckej univerzity v Prahe mala dlhodobo vysokú odbornú úroveň, ktorá na túto školu lákala neraz aj medicínske osobnosti medzinárodného významu. Pavol Strauss s odstupom času spomínal na renomovaných lekárov a pedagógov, ktorých považoval za vrchol európskej medicíny: okrem iných neurológa Eduarda Gampera, patológa Antona Ghona, anatóma Otta Grossera, gynekológa Hermanna Knausa, internistu Wilhelma Nonnenbrucha či chirurga Hermanna Schloffera.¹⁵

Pavol Strauss počas letného semestra roku 1932 – celkovo druhého semestra svojho štúdia medicíny a prvého semestra v Prahe – navštevoval prednášky z piatich predmetov: embryológie, organickej chémie, experimentálnej fyziky, systematickej anatómie a všeobecnej biológie. Základným predpokladom pre získanie doktorátu bolo absolvovanie troch rigoróz (prísnych skúšok). Už na

konci druhého semestra čakali Pavla Straussa skúšky z prvých dvoch predmetov prvého rigoróza. Teoretické skúšky zo všeobecnej biológie a z fyziky úspešne absolvoval v júni 1932. Po prázdninách pokračoval od jesene 1932 v štúdiu druhým ročníkom. V rámci neho navštevoval prednášky z embryológie, fyziológie, topografickej anatómie, fyziologickej chémie či histológie. V štvrtom semestri (v máji 1933) úspešne zvládol aj ďalšiu z predpísaných skúšok prvého rigoróza – z chémie.¹⁶

Štúdium v treťom ročníku bolo zamerané predovšetkým na vnútorné lekárstvo a chirurgiu. Medzi ďalšie predmety patrili vyšetovanie počúvaním a poklepom v zimnom semestri či všeobecná a špeciálna patologická anatómia v letnom semestri. Pavol Strauss v tomto školskom roku podstúpil aj posledné tri skúšky potrebné pre absolvovanie prvého rigoróza. Na jeseň 1933 zvládol skúšky z anatómie a histológie a v marci 1934 v opravnom termíne aj poslednú skúšku – z fyziológie. Krátko nato – v apríli 1934 – začal Strauss z vlastnej iniciatívy fiškusovať na I. internej klinike Nemeckej univerzity. Asistoval tam – okrem oddychu počas letných prázdnin – až do decembra 1935. Podľa jeho slov sa práve vtedy u neho rozvinulo oduševnenie pre štúdium medicíny.¹⁷

Aj počas siedmeho a ôsmeho semestra (1934/1935) zaberalo Straussovi najviac času praktické štúdium vnútorného lekárstva a chirurgie. Ďalšími predmetmi v siedmom semestri boli farmakológia, zubné lekárstvo, neurológia a psychiatria, súdne lekárstvo, chirurgické operácie a experimentálna patológia, v ôsmom semestri zas pôrodnictvo a gynekológia, laryngológia a oftalmoskopický kurz. Počas oboch posledných semestrov štúdia, v študijnom roku 1935/1936, študoval Strauss hygienu, očné lekárstvo a dermatológiu. Medzi predmetmi zimného semestra okrem toho boli ešte pôrodnictvo a gynekológia a lekárska technika, v letnom semestri zas súdne lekárstvo a patologicke-anatomické cvičenia.¹⁸

Pavol Strauss tak absolvovaním desiatich semestrov štúdia na lekárskej fakulte splnil v roku 1936 jednu z požiadaviek na získanie doktorátu medicíny. Tími ďalšími bolo úspešné zvládnutie druhého a tretieho rigoróza. V priebehu mesiaca apríl – jún 1936 sa pokúsil absolvovať všetkých šesť skúšok druhého rigoróza. Podarilo sa mu pri štyroch z nich: patologickej anatómii a histológii, všeobecnej a experimentálnej patológii,

vnútornom lekárstve a pri psychiatrii a neuropatológii. Naopak, neuspel pri skúškach z farmakológie a znalosti receptov a z detského lekárstva. Obe skúšky napokon zvládol v opravných termínoch v októbri 1936. To mu otvorilo dvere k tretiemu rigorózu. Prvými dvoma zo šiestich skúšok tretieho rigoróza (hygiena a súdne lekárstvo) prešiel ešte na konci roka 1936. Vo februári nasledujúceho roka si podobne úspešne počínal pri skúške z chirurgie, v marci 1937 zvládol očné lekárstvo a o mesiac neskôr dermatológiu a syfilis. Potom mu už k získaniu titulu doktora medicíny chýbala len posledná skúška – z pôrodnictva a gynekológie. Pri prvom termíne, 7. mája 1937, nebol úspešný. Skúšku napokon Pavol Strauss zložil v opravnom termíne o necelé dva týždne neskôr, 20. mája 1937.¹⁹

V lete 1933 zasiahol rodinu Straussovcov ťažký úder. Vo veku štyridsaťdva rokov zomrela v Liptovskom Svätom Mikuláši 30. júla 1933 v noci na zlyhanie srdca Vilma Straussová.²⁰ Pavol Strauss bol v tom čase medzi štvrtým a piatym semestrom štúdia medicíny. Počas pražského štúdia ho postretli aj ďalšie straty blízkyh príbuzných. Ako dvadsaťdvaročný prišiel o svojho starého otca. Adolf Strauss zomrel 17. apríla 1935 v Liptovskom Svätom Mikuláši vo veku osemdesiatosem rokov.²¹ V posledných dňoch Straussovho vysokoškolského štúdia zažila rodina ďalšiu smutnú udalosť. Pavlov ujo, lekárnik Ernest Kux, zomrel 6. mája 1937.²² Odišiel necelé štyri roky po smrti svojej sestry, Pavlovej matky Vilmy Straussovej. Dožil sa sotva päťdesiatich rokov. Pavol Strauss tak prišiel o posledného blízkeho príbuzného z matkinej strany.

Počas svojho štúdia v Prahe býval Pavol Strauss na viacerých miestach v rozličných častiach tejto metropoly. Bolo to napríklad na Vinohradoch (Francouzská a Mánesova), v Nuselskom údolí (Jaromírova), v Novom Meste (Vladislavova a Vyšehradská) či na Smíchove (U Zámečnice). Od roku 1935 býval na ulici Na Zbořenci, neďaleko Karlovho námestia v pražskom Novom Meste.²³ V tom čase sa do Prahy presťahoval jeho brat Juraj, ktorý sa po úspešnej maturite na mikulášskom gymnáziu v roku 1935 rozhodol ísť v stopách svojho brata a študovať medicínu. Na rozdiel od Pavla však nenastúpil na Nemeckú univerzitu, ale na českú Lekársku fakultu Univerzity Karlovej. Juraj Strauss spočiatku v Prahe býval na Masarykovej koleji v Dejvicích, no zakrátko sa presťahoval k bratovi.²⁴ Až do konca štúdia staršieho z bratov spoločne

žili v jednej relatívne veľkej izbe trojizbového bytu starej pani Dienstbierovej v obytnom dome Na Zbořenci.

V Prahe Pavol Strauss intenzívne vyhľadával kontakty s výtvarnými umelcami. Stretával sa okrem iných s mladými maliarmi, ktorých zo Slovenska do Prahy pritiahlo štúdium a možnosť umeleckého uplatnenia. Medzi nich patril napríklad zo Záhoria pochádzajúci Ján Mudroch, Endre Nemes (pôvodom z Maďarska a v detstve žijúci na Spiši), rodák od Bardejova Jakub Bauernfreund či Eugen Altmann (Nevan), s ktorým sa Strauss spriatelil ešte počas mikulášskeho štúdia. Týchto talentovaných umelcov, ktorí neskôr získali široké umelecké uznanie, spájalo štúdium na pražskej Akadémii výtvarných umení u profesora Williho Nowaka, českého maliara a grafika.²⁵

Straussov život v Prahe, podobne ako predtým vo Viedni, bol naplnený aj mnohými hudobnými zážitkami. Hudbu nielen pasívne prijímal, ale svoju hru na klavíri aj verejne prezentoval. Spolupracoval s maďarskou koncertnou speváčkou Erzsí Krammerovou, ktorú sprevádzal pri jej vystúpeniach.²⁶ Strauss sa s ňou zoznámil už počas pobytu vo Viedni a ich kontakty pokračovali, keď sa speváčka presťahovala do Prahy a vyučovala tam spev. Získal vďaka nej blízky kontakt s nemeckými a ruskými klasickými piesňami. Podľa jeho slov to bola „veriacca žena, preferovala v umení všetko hlboké, smerujúce do vnútra človeka“.²⁷

Popri hudbe a výtvarnom umení sa aj počas pobytu v Prahe Straussova túžba po umeleckom zážitku napĺňala aj čítaním literatúry, prózy i poézie. Slovo a myšlienka naďalej zostávali pilierom jeho života. Udržoval kontakty s prozaikmi, básnikmi či publicistami, ako boli Oskar Baum, Ladislav Novomeský či Jan Pilař.²⁸ Bol však nielen prijímateľom literatúry, ale čoraz viac i tvorcom túžiacim podeliť sa o svoje myšlienky so širšou verejnosťou. Snahy po umeleckom vyjadrení ho viedli k vlastnej básnickej tvorbe. Na konci jeho života v Čechách napokon vyústili do vydania dvoch knižných básnických zbierok, publikovaných v nemečine: *Die Kanone auf dem Ei* a *Schwarze Verse*.

Roky, ktoré Pavol Strauss prežil v Prahe, sa neniesli len v znamení štúdia alebo napĺňania jeho záľub v oblasti literatúry, hudby či výtvarného umenia, ale zanechali na ňom vplyv aj z hľadiska politického diania. Ako študent druhého ročníka nemohol nevnímať nástup

Adolfa Hitlera k moci v Nemecku v roku 1933. Strauss posudzoval razantný príchod národného socializmu ostro kriticky, a to nielen pre prítomnosť radikálne protizidovských myšlienok v tejto ideológii. Ako človeka bytostne spätého s bohatou nemeckou kultúrnou tradíciou ho vývoj v tejto krajine nenechával ľahostajným. Neskôr o tom napísal: „*V tie časy hustlí chmáry nad Európou, Nemecko pochodovalo ,im gleichen Schritt und Tritt*“.²⁹

Zatiaľ čo voči nacizmu zaujímal Pavol Strauss vždy jednoznačne odmietavý postoj a v plnej miere pochopil jeho nebezpečenstvo, v prípade druhej totalitnej ideológie ovplyvňujúcej dejiny dvadsiateho storočia – komunizmu – už spočiatku taký ostražitý nebol. Naopak, počas študentských rokov sa stal otvoreným sympatizantom komunistického hnutia a hoci sa nikdy nestal členom komunistickej strany, ovplyvňovali ho komunistické myšlienky až do druhej polovice tridsiatych rokov dvadsiateho storočia. Okrem štúdia marxistickej literatúry na to mali vplyv jeho vzťahy s komunistickými intelektuálmi a politikmi. Patrili medzi nich napríklad slovenskí davisti Vladimír Clementis a Ladislav Novomeský, ale aj českí politici a novinári ako Václav Sinkule či Václav Kopecký.³⁰ Strauss sa aktívne zúčastňoval na verejných podujatiach: schôdzach, zhromaždeniach či manifestáciách. Spomínal si napríklad na prvomájové oslavy: „*Obrovské májové demonštrácie v Prahe, keď som oduševnene pochodoval a myslel som si, že som na strane skutočnej demokracie a mierumilovnosti, na strane jedine správneho pokroku*“.³¹

Podľa Straussových spomienok mali na neho v súvislosti s rozchodom s komunizmom vplyv dve veci. Ako odporcu Adolfa Hitlera sa ho dotkli slová komunistického stranického predstaviteľa v Liptovskom Svätom Mikuláši, ktorý Straussovi povedal: „*Škoda, že Hitler nie je náš*“.³² Druhým zlomovým bodom boli udalosti, ktoré sa odohrali v roku 1936 v Sovietskom zväze. Na počiatku tridsiatych rokov zložil sovietsky hudobný skladateľ Dmitrij Šostakovič svoju druhú operu a pod názvom *Lady Macbeth* Mcenského okresu ju v januári 1934 v premiére uviedlo Malé operné divadlo v Leningrade. Dielo zaznamenávalo úspech v Leningrade i Moskve až do chvíle, kým si predstavenie nepozrel sám Josif V. Stalin. Ostro kritický redakčný článok – inšpirovaný Stalinom – pod názvom *Chaos* namiesto hudby, ktorý sa následne objavil v moskovskej *Pravde* v januári

1936, znamenal zlom v Šostakovičovom živote. Z rešpektovaného a oslavovaného umelca sa razom stal „nepriateľ ľudu“, štvanec každodenne očakávajúci zatknutie. To napokon neprišlo a nespokojnosť Josifa Stalina sa prejavila „iba“ stiahnutím opery z repertoáru.³³ Táto udalosť Straussovi veľa prezradila o podstate komunistického režimu v tomto totalitnom štáte. Ako sám povedal, niečo sa vtedy v ňom zlomilo a ukončil akékoľvek kontakty s komunistickým hnutím.³⁴

Obdobie vysokoškolského štúdia znamenalo pre Pavla Straussa aj definitívny rozchod so židovským náboženstvom. Ešte počas strednej školy sporadicky navštevoval synagógu, jeho náklonnosť ku komunistickým myšlienkam a s nimi spojenému materialistickému svetonázoru na konci gymnaziálnych rokov však so sebou priniesla aj dištancovanie sa od náboženstva. Podľa jeho vyjadrenia počnúc štúdiom na univerzite opustil všetky náboženské praktiky.³⁵ Napriek tomu takmer počas štúdia vo Viedni a takmer celého štúdia v Prahe uvádzal formálne pri zápise do jednotlivých semestrov pri svojej osobe židovské vyznanie. Až od deviateho semestra v roku 1935 zostávala rubrika „náboženstvo“ v jeho nacionáloch prázdna.³⁶

Poslednou bodkou za študentským životom bola pre Pavla Straussa promócia, ktorá sa uskutočnila 22. mája 1937, dva dni potom, ako absolvoval poslednú skúšku tretieho rigoróza. Bol na nej prítomný aj jeho otec. Straussovi sa dostalo počty predniesť na žiadosť kolegov na promócií nemecký príhovor. „Pre tú nacizmom presiaknutú atmosféru urobil som taký goetheovský humanisticky orientovaný prejav.“³⁷ V príhovore Strauss hovoril o zlom čase, do ktorého sa narodila jeho generácia a vnútornej i vonkajšej rozorvanosti vtedajšieho človeka. Zároveň prízvukoval povinnosť konať v záujme zlepšenia situácie. „Úlohy, ktoré pred dnešného lekára predstupujú, sú mnohotvárneho druhu. Nie sú len lekárske, pretože svet krváca z mnohých rán, nielen telesných. Pred lekárom vyvstáva tiež úloha nielen mierniť fyzické utrpenia, ale i dnešný zmätok v čase krízy sociálnych bied a neistoty.“³⁸

Po absolvovaní vysokoškolského štúdia čakala Pavla Straussa povinnosť vykonať prezenčnú službu v československej armáde. Život naplnený štúdiom, no i prijímaním najrôznejších zážitkov, ktoré prinášal život v kultúrnej metropole, sa chýlil ku koncu. Prišla tak úplne nová etapa Straussovho života...

Poznámky:

- ¹ STRAUSS, Pavol: *Život je len jeden*. Bratislava : Nové mesto, 1996, s. 81.
- ² STRAUSS, Pavol: Staré smidky. In: *Listy PS*, 2009, č. 10, s. 25.
- ³ STRAUSS, Pavol: *Človek pre nikoho*. Bratislava : DAKA, 2000, s. 78.
- ⁴ STRAUSS, Pavol: *Človek pre nikoho*, s. 80.
- ⁵ STRAUSS, Pavol: Staré smidky, s. 25.
- ⁶ STRAUSS, Pavol: *Človek pre nikoho*, s. 78.
- ⁷ Archiv der Universität Wien (ďalej AUW), Med. Nationale WS 1931/32 (Paul Strauss).
- ⁸ STRAUSS, Pavol: *Človek pre nikoho*, s. 55.
- ⁹ AUW, Med. Nationale WS 1931/32 (Paul Strauss).
- ¹⁰ STRAUSS, Pavol: *Človek pre nikoho*, s. 54.
- ¹¹ STRAUSS, Pavol: *Človek pre nikoho*, s. 45.
- ¹² STRAUSS, Pavol: Staré smidky, s. 25.
- ¹³ STRAUSS, Pavol: *Sám sebe – Staré smidky II*. In: *Listy PS*, 2009, č. 11, s. 24.
- ¹⁴ Archiv Univerzity Karlovy, Praha (ďalej AUK), f. Matriky Německé univerzity v Praze, inv. č. 10, Matrika imatrikulovaných Německé univerzity v Praze 1929–1940.
- ¹⁵ STRAUSS, Pavol: *Človek pre nikoho*, s. 80.
- ¹⁶ AUK, f. Lékařská fakulta Německé univerzity v Praze, Katalog posluchačů, letní semestr 1932; zimní semestr 1932/1933; letní semestr 1933; AUK, f. Lékařská fakulta Německé univerzity v Praze, Lékařská rigoróza, šk. č. 167. Spezialprotokoll über das erste Rigorosum, Strauss Paul, 12. 3. 1934.
- ¹⁷ AUK, f. Lékařská fakulta Německé univerzity v Praze, Katalog posluchačů, zimní semestr 1933/1934; letní semestr 1934; AUK, f. Lékařská fakulta Německé univerzity v Praze, Lékařská rigoróza, šk. č. 167. Spezialprotokoll über das erste Rigorosum, Strauss Paul, 12. 3. 1934; Archiv autora. Certificate, 9. 1. 1936 (kópia); STRAUSS, Pavol: *Sám sebe – Staré smidky II*, s. 24; STRAUSS, Pavol: *Človek pre nikoho*, s. 80.
- ¹⁸ AUK, f. Lékařská fakulta Německé univerzity v Praze, Katalog posluchačů, zimní semestr 1934/1935; letní semestr 1935; zimní semestr 1935/1936; letní semestr 1936.
- ¹⁹ AUK, f. Lékařská fakulta Německé univerzity v Praze, Lékařská rigoróza, šk. č. 167. Spezialprotokoll über das zweite Rigorosum, Strauss Paul, 31. 10. 1936; Spezialprotokoll über das dritte Rigorosum, Strauss Paul, 20. 5. 1937.
- ²⁰ VÍTEK, Peter: Rod Kuxovcov z Hýb. In: *Listy PS*, 2011, č. 16 – 17, s. 51.
- ²¹ Štátny archív v Žiline so sídlom v Bytči – pracovisko Archív Liptovský Mikuláš (ďalej Archív Liptovský Mikuláš), f. Okresný súd v Liptovskom Mikuláši, D 187/35. Zápis smrtného pádu, 18. 4. 1935.
- ²² Archív Liptovský Mikuláš, f. Okresný súd v Liptovskom Mikuláši, D 264/37. Zápis smrtného pádu, 20. 5. 1937; VÍTEK, Peter: Rod Kuxovcov z Hýb, s. 51.
- ²³ AUK, f. Lékařská fakulta Německé univerzity v Praze, Katalog posluchačů, letní semestr 1932; zimní semestr 1932/1933; letní semestr 1933; zimní semestr 1933/1934; letní semestr 1934;

zimní semestr 1934/1935; letní semestr 1935; zimní semestr 1935/1936; letní semestr 1936.

²⁴ AUK, f. Lékařská fakulta Univerzity Karlovy, inv. č. 216, Katalog posluchačů, zimní semestr 1935/1936; Rozhovor autora s Jurajom Straussom, Praha 15. 5. 2013.

²⁵ Archiv Národného biografického ústavu Slovenskej národnej knižnice, Martin (ďalej Archív NBIÚ), f. Pavla Straussa, biografický dotazník (1981); STRAUSS, Pavol: *Človek pre nikoho*, s. 56.

²⁶ STRAUSS, Pavol: *Človek pre nikoho*, s. 44.

²⁷ STRAUSS, Pavol: *Život je len jeden*, s. 16.

²⁸ Archív NBIÚ, f. Pavla Straussa, biografický dotazník (1981).

²⁹ STRAUSS, Pavol: *Človek pre nikoho*, s. 56.

³⁰ Archív NBIÚ, f. Pavla Straussa, biografický dotazník (1981).

³¹ STRAUSS, Pavol: *Človek pre nikoho*, s. 74.

³² STRAUSS, Pavol: *Za mostom času (Písanie bez konca)*. Košice : Verbum, 1993, s. 81.

³³ Bližšie pozri: *Svědectví : Paměti Dmitrije Šostakoviče*. Zaznamenal S. Volkov. Praha : Akademie múzických umění v Praze, 2006, s. 170 – 180.

³⁴ STRAUSS, Pavol: *Kolíška dôvery*. 1. vydanie. Trnava : Dobrá kniha, 1994, s. 16; STRAUSS, Pavol: *Človek pre nikoho*, s. 67.

³⁵ STRAUSS, Pavol: *Život je len jeden*, s. 14.

³⁶ AUW, Med. Nationale WS 1931/32 (Paul Strauss); AUK, f. Lékařská fakulta Německé univerzity v Praze, Katalog posluchačů, letní semestr 1932; zimní semestr 1932/1933; letní semestr 1933; zimní semestr 1933/1934; letní semestr 1934; zimní semestr 1934/1935; letní semestr 1935; zimní semestr 1935/1936; letní semestr 1936.

³⁷ STRAUSS, Pavol: *Kolíška dôvery*, s. 16.

³⁸ Promočná reč MUDr. Pavla Straussa. Pripravil M. Jančuška. In: *Listy PS*, 2011, č. 16 – 17, s. 27.

Pavol Strauss: Daň za vednú vytríbenosť

„Ludia, i mladí ľudia, sú stále vzdelanejší, do podstaty svojho odboru vnikajú hlbšie. A každý ich krok týmto smerom ich vzdaluje od Teba, Pane. A tak sú stále skeptickejší a myslia si, že vnikli do základov všetkého. A zabúdajú, že každým spupným krokom od Teba a k sebe sa vzdalujú od možného podstatného poznania. Ale veď Ty ich máš na zreteli a privedieš ich k sebe i cez všetky okľuky a zákruty poznania, kým nedôjdu najvyššej múdrosti srdca.“

Lebo sa stali zlúčeninou vednej vytríbenosti a chýba im amalgám s pokorou, cestou k Tebe. Lebo ostatné svetlo v mozgu i v duši si Ty. Možno, že Ťa nájdú v bolesti, ktorá sa pripojí k ich výtoky vedného poznania.“

Keď lekár číta Pavla Straussa...

Juliana Gregová

Moje spomienky na pána primára Straussa

Pavla Straussa som poznala, keď bol pacientom vo Výskumnom ústave výživy ľudu v Bratislave a ja som tam bola na školiacom mieste. Zaujala ma jeho skromnosť a jeho vzťah k Eucharistii. Vypýtal si totiž od docenta Bučku priepustku a každé ráno sa ponáhal na slávenie svätej omše.

Po návrate na moje pracovisko som rozprávala kolegom o tomto stretnutí a o mojom obdive nášho zaujímavého kolegu (p. primára Straussa), ak ho takto smieť nazvať. Mój vtedajší primár interného oddelenia v Dolnom Kubíne MUDr. Jozef Gluch na to povedal: „Ach, veď je to Paľko Strauss, študoval som s ním na LFUK v Prahe.“ Nespomínal však žiadne konkrétne udalosti, povedal o ňom len „že mal veľa mimoškolských záujmov (hudba, literatúra), a aj tak bol príkladným študentom. Svojich spoluštudentov si vedel získať správnou kolegalitou, nevtieravou dobrotou. Mne bol blízky aj preto, že sme boli skoro rodáci, on z Liptova, ja z Oravy.“

Ďalším kubínskym priateľom Pavla Straussa bol pán Gebura, ktorý prišiel do Dolného Kubína zo Skalice. Pri obchôdzke Oravy sa Strauss u neho zastavoval, boli totiž aj duchovnou rodinou. Pri jednom takom stretnutí som bola aj ja. Krátko síce, pretože som sa o tom dozvedela prineskoro. V ten deň som mala prednášku Červeného kríža, ktorú som už nemohla odrieknuť.

Spomínam si, že témou pri tom stretnutí bola veta z „Mozaiky nádeje“, že človek je v každej veľkej chvíli života sám, a že najväčšími chvíľami je smrť a stretnutie s Bohom. Pamätám, že v ďalšom rozhovore ako keby túto pravdu ešte vylepšoval. Že nikdy nie sme sami, že Boh je stále pri nás. – Tento postoj by mal tak byť postojom spolupatričnosti s Ním a mali by sme sa naučiť pozývať Ho do každej situácie v svojom živote.

Pavol Strauss svoju medicínsku cestu prešliapal väčšinou ako chirurg, najprv ako primár chirurgického oddelenia v Skalici. Pre jeho zásadovosť a nekompromisný postoj prispôbiť sa dobe bol zbavený primariátu a preložený na chirurgickú ambulanciu v Nitre.

On sám na to takto spomína: „*Ťažko je chirurgovi zvyknutému na prácu v nemocnici v ústave alebo klinike, aby naraz žil vo vzduchoprázdne ambulancie... Prehrýžť sa cez tú bolesť, nezvrhnúť sa v nenávisťníka, nájsť v sebe silu povedať si, že aj malý zákrok je veľká vec, a že hlavným poslaním lekára je konať dobro*“ (Zákruty bez ciest).

Nemohol už robiť veľké zákroky, kde by uplatnil svoju vynaliezavosť a zručnosť ako aj odvahu púšťať sa do takých zákrokov, ktoré sa v tom čase nerobili ani na väčších chirurgických pracoviskách. – No aj tu sa dokázal realizovať a odhaliť tak svoju ľudskú stránku, a to láskavým, šetrným a jemným prístupom ako k pacientom, tak i k „tkanivám“. „*Chirurgova láska k človeku sa má začať pri láske a obdive jeho tkanív a ich funkcií... Byť surový voči tkanivu je niečo také, ako keby niekto pošliapal pekný kvet*“ (Zákruty bez ciest).

Z viacerých spomienok uvediem aspoň dva príklady jeho hrejivého postoja nielen šikovného lekára, ale i dobrého človeka. Moja švagriná bývajúc v tom čase v Horných Štitároch utrpela nejaký úraz, ktorý bolo treba liečiť na chirurgickej ambulancii v Nitre. Hovorila, že ranu ošetroval takým šetrným spôsobom, že jej bolo smutno, keď sa po dlhšej dobe rana zahojila a ona už nemusela ísť na ďalšie ošetrovanie.

Po rokoch na neho spomínala aj moja sestrička, ktorá so mnou pracovala na internej ambulancii. Keď bola žiačkou 2. ročníka zdravotnej školy v Nových Zámkoch, musela sa podrobiť operácii vývojovej chyby dolnej časti chrbtice. Išlo o zákrok väčšieho kalibru, preto bola odoslaná z Nových Zámok do Nitry, kde ju tiež operoval doktor Strauss (jeden deň v týždni mal totiž operačný deň). Aj po rokoch spomína na neho s vďačnou láskou. Ako s umeleckou presnosťou previedol tento zákrok, a nezostala po ňom žiadna mutilujúca jazva; rana bola zhojená „per primam“, ako hovoria chirurgovia.

Nie je zanedbateľná ani jeho stručná definícia zdravia: „*Zdravie je stav medzi dvoma chorobami.*“ – Možno trochu príliš stručná, ale jadrná. Všimnime si definíciu zdravia podľa WHO, ktorá nás pre-

kvapí svojou trápnu opisnosťou, akoby nemohúcnosťou. Znie takto: „*Zdravie je stav úplnej telesnej, duševnej a sociálnej pohody, a nielen neprítomnosť choroby alebo postihnutosť.*“

Pavol Strauss hovorí, že „*niet úplne zdravých ľudí. I na zdanlivo najzdravšom organizme športovcov sú nejaké defekty a defektíky v oblasti telesnej i duševnej*“ (Zákruty bez ciest).

V kapitole „*Duševná turistika*“ (Zákruty bez ciest) píše: „*Ako si kačka naraz nemôže omočiť zobák i chvost, tak nemožno cestovaním nadobudnúť hodnoty vnútra. Niekoľko môže krížom-krážom precestovať svet a nezmúdrie.*“ – Ale hneď v ďalšom akoby tých cestovateľov ospravedlňoval: „*Človek rezonuje len na to, načo je vnútorne usporiadaný.*“

Tiež si to myslím; práve tá naša rôznorodosť má svoje čaro. Jedni sme takí, druhí onakí. V žalme 33. sa hovorí: „*... Pán hľadá z neba a vidí všetkých ľudí. Ponerá z miesta, kde prebýva, na všetkých obyvateľov zeme. On, čo každému osve otvoril srdce a chápe všetky ich skutky...*“ – Aké závatné tajomstvo, koľko láskavej múdrosti!

Keď Pavol Strauss chcel priblížiť úvahy o pravde, možno bol inšpirovaný slovami nášho Pána Ježiša Krista „*Pravda vás vyslobodí.*“ – Hovorí: „*Malo by nám ísť vždy o pravdu, nie o našu pravdičku. Lebo pravda je viac ako naša sloboda a naše postavenie.*“

– *To je krvavé faksimile každej pravej revolučnosti. I medzi lekármi. Nemali by sme byť nositeľmi polopravdy. A jedna z nich je pseudoslušnosť, užitočná slušnosť.*“

Úvahy o smrti. – V liste mladému chirurgovi (Zákruty bez ciest) hovorí: „*Lekár sa stretáva nielen s chorobou, bolesťou, ale aj so smrťou. Vo chvíli stretnutia života so smrťou vzniká najjasnejšia situácia v ľudskom bytí.*“

Vedieť prijať smrť s pokojom je celoživotná úloha nielen lekára, ale každého človeka. Už starí Rimania hovorili: „*Si vis vivere, visce mori.*“ (Ak vieš žiť, uč sa umrieť.) Svätý František Asisský nazýva smrť svojou sestrou. Lekár by si mal osvojiť toto Františkovo memento, pretože je to práve on, ktorý sa stretáva so smrťou veľmi často, pokiaľ žije a pracuje medzi pacientmi. Bližšie ku smrti je ten, kto žil dlho, kto je starý. Ale podľa Straussa „*na umretie je každý mladý.*“

Lekárovi je ťažko, keď musí kapitulovať. Kedy je však tá chvíľa, keď je naša kapitulácia na mieste? Ako sa s ňou zmieriť? Nie je ťažké vzdať sa tam, kde je pacientovo utrpenie duševné či telesné neznesiteľné, alebo kde je pacient tak na výške svojej úlohy, že s pokojom prijme koniec svojho života a dokáže sa s pokornou dôverou obrátiť na svojho Stvoriteľa: „Ty si môj Boh. Ty si ma stvoril. Ty sa o mňa postaráš.“ – Tu je úloha lekára, ktorý vyčerpá všetky svoje terapeutické možnosti, nie ťažká. Môže potom aj on so všetkou úctou voči pacientovi odovzdať kormidlo vyššiemu princípu....

Ako však čeliť tejto našej „sestre smrti“, keď sa pacient krčovito drží tohto „biedneho života“ (podľa sv. Terezky Ježišovej) a očakáva od lekára všetko, aj vzkriesenie z mŕtvych? Čo má robiť „chudák“ lekár s „chudákom“ pacientom? – Čas na výchovu či na premenu zmýšľania už nie je.

Nemôže však ani z mosta-doprostá povedať: „Naše možnosti sú vyčerpané. Všetci sme na tom rovnako. Všetci musíme umrieť. Len nie všetci v rovnakom čase. Nebojte sa.“ – Situácia je nad pomyslenie ťažká, a žiaľ – ako som už povedala, - nie zriedkavá. Iste, je tu paliatívna medicína, je však správne, keď lekár nectí pravdu a uchýli sa ku klamstvu, resp. pseudoklamstvu? A pacient odchádza v klamnom svete medicínskej symboliky a nevie, že odchádza navždy...

Je dobré, keď lekár v súlade so svojím svedomím povie príbuzným: „Urobil som všetko, čo som vedel a mal. Nečakajte odo mňa viac.“ – Nemal by však lekár nasmerovať pacienta k Tomu, ktorý môže urobiť všetko? Je pravda, že Pán Boh chce každého spasiť. Táto pravda je vyjadrená v slovách Ježiša Krista: „Ja som cesta, pravda a život.“ – Keď je známa pravda, nie je našou eminentnou povinnosťou chovať sa tak, aby sme tú cestu k spásu ulahčovali, alebo aspoň nehatili každému pacientovi?

V knihe „Mozaika nádeje“ je vyjadrený blízky vzťah Pavla Straussa k Eucharistii. V kapitole „Eucharistia očami konvertitu“ hovorí: „Z dvoch prameňov žije kresťan-katolík: z Eucharistie a z Písma svätého... Mne, ktorý som sa k viere musel prebojovať a dakedy ťažko prehrýzť, ktorý som nemal šťastie vyrásť v ovzduší samozrejmosti kresťanských zásad a v lahodnosti katolíckeho prostredia, zatieneného Božským Srdcom, je často nepochopiteľná ľahostajnosť a vlažnosť mnohých katolí-

kov k prítomnosti Boha v Eucharistii... Každý veriaci je vlastne konvertita, alebo by mal ním byť, až do posledného dychu. Byť konvertitom znamená odvrátiť sa od zla a hriechu.“

A v úvahách o svätej Trojici hovorí: „Eucharistia je večným svetlom v chráme viery, bez ktorej by bol iba vybielenou modlitebňou, náhodnou miestnosťou pre schôdzky veriacich... Na oltári je prítomná plnosť božstva Ježišovho...K viere v Boha sa môže dôjsť i čisto rozumovou cestou. K viere eucharistickej treba viac: milosťou vystuženú vieru. ... Eucharistia je záchranný pás zhodený z paluby Najsvätejšej Trojice, aby sa k nej mohol človek vyšplhať. Veď Boh nemohol dať ľudstvu nič cennejšie ako seba...“

Skutočne, predkladá sa nám tá istá strava večnosti ako anjelom. Im to stačí. A človeku to často nestačí, lebo on na to nestačí... Tento zdivený svet žije iba zo závdavku Božej dobroty a trpezlivosti. Eucharistia je filter, ktorým k nám preniká Božstvo. A my sa urúčime ho - podľa predpisu - raz do roka vo veľkonočnom čase prijať. Aká je to od nás obludná nevšímavosť.“

André Frossard – tiež konvertita (možno ho nazvať bleskovým konvertitom „vzhľadom na jeho skúsenosť s konverziou“) hovorí, že ten, ktorý popiera reálnu prítomnosť Boha v Eucharistii, je blázon.

Ježiš zo všetkých čností najviac hodnotí čnosť viery. Na mnohých stránkach evanjelia Ježiš obdivuje vieru niektorých ľudí; „dosiaľ som nenašiel takú vieru v Izraeli“ (Matúš 8, 10). Podľa Frossarda je viera pevnejšia než mystické poznanie, pretože je darom samotného Boha, ktorého je človek schopný poznať len cestou viery.

Vieme však, že viera, tak isto ako láska a nádej sú vliate čnosti. Dostali sme ich a môžeme ich nezodpovedným životom stratiť. Čo má však robiť človek, ktorý sa neprebojoval k takým dimenziám viery? Radím sama sebe a všetkým pochybujúcim: riadiť sa učením Cirkvi, veď sa modlíme vo vyznaní viery: „... verím v Ducha svätého a v Cirkev svätú katolícku...“ - a modliť sa. To je naša východisková a zaključujúca úloha.

¹ Dovoľujem si opravu; v doterajších vydaniach Mozaiky nádeje je „bola“; nemýlim sa? (J.R.)

Pavol Strauss o Poézii (v rozhovore s Milanom Rúfusom a Mašou Halamovou)

Obávam sa, aby som nepovedal niečo príliš trúfalé. Poézia je nielen báseň, báseň je len jedným z jej prejavov. Lebo poézia je v podstate ontologický pojem. Môže ňou byť aj román, aj článok. Poézia môže byť aj v aforizme, môže byť v myšlienke, ba aj v pohybe. Svet myšlienok a svet poézie sú takmer identické. Ako počet veršov netvorí báseň, ani počet slov nerobí múdrosť myšlienky. Myslím tu na toto storočie veľkých európskych zjavov, románopiscov, povedzme, ako bol Werfel, Broch, Musil. Takisto aj na reprezentantov svetovej poézie, akým je aj básnik Léon Bloy, básnik plný poézie, i keď je to „hromžiaci“ poézia, i keď miestami priam nenávisťná, ale je „čosi“ v tom! A čo je moja túžba, aby toto naše Slovensko malo vo svojej duchovnej, kultúrnej, literárnej a umeleckej oblasti niekoľko takých obrúsených faziet, aby sa aj ono vynímalo v kontexte európskej kultúry.

Nie každá knižka je knižkou, ktorá niečo znamená. Ale sú knižky, ktoré znamenajú pre život veľa, nadľahčujú jeho ťarchy, plnia ho niečím, čo sa ani presne definovať nedá. A práve toto, toto nedefinovateľné, je to najkrajšie aj v básni. Toto je tou najamorfnjšou básňou, a tou amorfnou básňou vie byť aj život človeka. Tak ako to pani Mášenka povedala, že život jej tvoril poéziu. To je vari najsprávnejšie vysvetlenie toho, čo tvorí skutočnú poéziu. Poézia sa z veľkej zásobárne ducha tvorí skrze nás, s nami. A toto je poslaním duchovne založených ľudí. Bár by ich bolo čím viac na tomto našom Slovensku!

(Zobrané literárne a mysliteľské diela VII., s. 299.)

...Pre mňa bolo paradigmou znovustvorenia sveta Rilkeho úchop všetkého. On bol prvý, ktorý mi ukázal, že svet sa dotvára, dokresluje a transponuje roztúženým vnútorným vidom básnika, skladateľa a maliara. Že sa tým svet rozširuje, presvetľuje a robí pochopiteľnejším i v svojich neviditeľných rozmeroch... Veľa sa čítalo: Werfel, Döblin, Zweigovci, Čapek, Březina, Nezval a ostatní poetisti a všetko naše. Nezabudnuteľný dojem: Romain Rollan: Jean Christophe a Victor Hugo. Čítanie ako najvyššia funkcia života. Ako neutíšiteľný hlad, ako veľké zabúdanie. Veď oči čítajúceho sú vrátené na druhú stranu bytia. Akoby umierajúci. Čítanie ako malé umieranie. Akoby praskla cieva v mozgu a z nej vystreklo staré poznávanie a namiesto neho sa vsunuli nové svety, iné svety. Ochetné umieranie, lebo odpor voči nemu ustal. V omámenej sebaobrane.

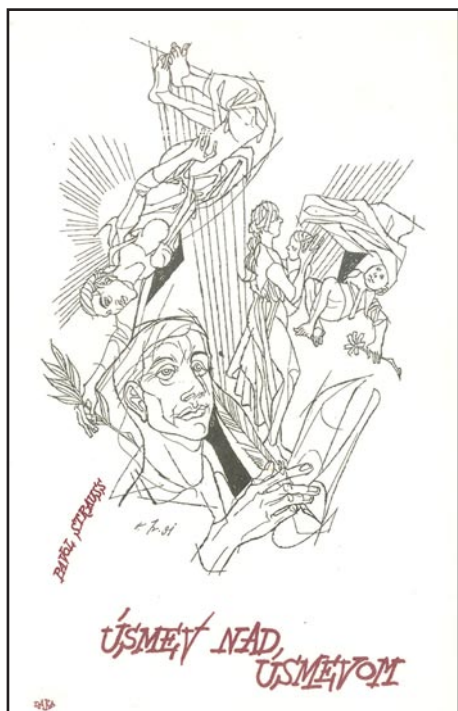
Keď Pavol Strauss osloví básnika...

Teodor Križka:

Úryvok z neodoslaného listu, ktorý nikde nezačína a nikde nekončí
(Úvod ku knihe Pavla Straussa *Úsmev nad úsmevom*, DAKA Bratislava 1992)

...sú ľudia, ktorí sa v našom živote objavia náhle, akoby náhodou, a ani netušíme, a ani oni netušia, s akou vážnou misiou. Vstúpia do nášho obzoru ako poslovia vzdialených galaxií, ako zvestovatelia sotva tušených sfér. Precitnú na našej oblohe ako závojnaté kométy, aby možno nechceným gestom pozmenili konšteláciu našich hviezd. Oslovia nás jedného večera ako tichí anjeli, nehmotnou rukou múdrosti, lásky a porozumenia nás chytia za rameno a poposunú o krok, na ktorý by sme možno nikdy nenazbierali odvahu. Nič to, že sa vzápätí vytratia z nášho života rovnako ticho, ako doň vstúpili, nič to, že tak urobia prv, ako im stihneme zaďakovať. Nič to, že nás nechajú, aby sme vo chvíľach úzkosti za nimi márne vystierali ruky do prázdna. Veď len akoby na okamih vstali od nedojedeného stola. Iba sa schovali za záclonu, za dvere, za roh. Len na zlomok sekundy poodstúpili z našej radosti, aby neprekážali istote, ktorá zasa raz našla seba.

Mal som to šťastie prežiť nejednu chvíľu takej istoty a radosti. Aj do môjho života vstúpilo viacero takých ľudí. Nebolo ich mnoho ani málo. Bolo ich, zdá sa, práve toľko, koľko bolo treba, aby som precitol, aby som sa oslobodil od hlušiny, ktorá mi nevdojak napršala do tváre.

Prišli a otvorili mi oči natoľko, aby videli, uši natoľko, aby počuli, ústa natoľko, aby vedeli zreteľne artikulovať na moment života prepožičané slová. Pomohli mi odkliat dušu, srdce, zmysly, aby som aj ja mal šancu stať sa človekom.

Nikdy som vám to nepovedal a ani nenapísal, ale takým človekom napriek tomu, že som vás stretol iba zdanlivo nedávno, ste pre mňa aj vy, majster Pavol. Možno nechtiac, z hľadiska bežnej logiky určite náhodne, zaujali ste v mojom živote miesto, aké sa sotva môže dosiahnuť pokrvným príbuzenstvom. Ono sa vytvára rodovou príslušnosťou ducha. V tomto zmysle vôbec nie je podstatné, či nás delia kilometre, mesiace, roky alebo nebudaj desaťročia. Príbuzní v duchu predsa nežijú iba v tomto čase. Príbuzní v duchu už zakúšajú čosi z večnosti. Veď či nie je pravda, že apoštol Pavol je väčším súčasníkom ako mnohí naši fyzickí súčasníci? Či sv. Efrém Sýrsky, Dante alebo Rilke či Claudel nie sú vo svojej fyzickej neprítomnosti duchovne prítomnejší ako desiatky novodobých prorokov krásna?

Najväčšie životné umenie je pretvoriť sa na seba – hovorí Múdrost', ktorej ste v tejto knihe prepožičali svoje ústa, srdce a ruky. Nazdávam sa, že je to jediné skutočné umenie vôbec. V tomto zmysle sa rodíme z Božej milosti do tohto sveta všetci s rovnakou dávkou možností byť umelcami, stať sa sochármi samých seba. Všetko, čo činíme, každý skutok, myšlienka, vyslovená veta je v metaforickom i priamom význame naším vlastným úderom do dláta, ktorého ostrie sme priložili na mramor vlastnej tváre. Závisí od talentu a vôle, či z kameňa ducha, do ktorého sa už pokúšali tesáť ľudskú podobu desiatky pokolení pred nami, uvoľníme čosi ušľachtilé, alebo svoj pokrivený obraz.

Poznámka. Knižičku „Úsmev nad úsmevom“ by čitateľ márne hľadal v desiatich zväzkoch *Zobraných...* diel P. Straussa. Na ňu sa vzťahuje nasledujúca „editorská poznámka“ Júliusa Pašteku, editora *Zobraných literárnych a mysliteľských diel Pavla Straussa* (zväzok VI., str. 244): „Knižne vyšiel za autorovho života jedine *Úsmev nad úsmevom* v roku 1992. Tematický výber z celej Straussovej dovtedajšej tvorby, vydanéj i rukopisnej, editorsky pripravil Július Rybák. Preto sme knižku *Úsmev nad úsmevom* nezaradili do tohto súboru, zostaveného z doteraz nepublikovaných rukopisných textov.“

Obdivujem silu, s akou ste viedli dláto po vlastnom kameni ducha, majster Pavol. Podobne ako autor oltára v Chráme sv. Jakuba ste človekovi v sebe dali pravdivú, presnú podobu. Pozreli ste sa na seba v nahote údelu, ktorý by bol tragický, a zúfalo smutný, keby sa nedotýkal podstaty. Uvideli ste veľa z toho, čo ľuďom s menším srdcom tak často býva odopreté...

Teodor Križka

Poézia

*Uprostred poľa postavím si chrám,
pod starou hruškou, ktorá stále rodí.
Portálom na ňom bude Francis Jammes,
naboso bozkám k nemu všetky schody.*

Spomedzi mnohých škandálov a káuz najväčšia bude, že tam s nami dýcha stĺporadie – má meno Pavol Strauss, ten krehký Atlant smrti, lásky, ticha.

*Ďaleko bude od otcovských humien
zamlčaný chrám nádhery, kde spev
až po kupolu dvihne Karol Strmeň,
to rýdze zrno bez prachu a pliev.*

*Privíta ma tam Janko, čo sa odel
do spevu proti všetkým temným silám,
no áno – Silan, a s ním aj Paul Claudel
Reynek, Holan, ba aj Rúfus... Milan.*

*Chrám bude modrý. Šírka, hĺbka, výška
čistejšia bude ako horský vzduch.
Umytý slzou Jana Zahradníčka
blyсне sa ako z jelše zlato vlh.*

*Kupolu bude držať celá rota,
Motulko, Sandtner, Pasternak a Rilke.
Čítam tam žalmy v očiach Jožka Tótha,
verného večnosti, nie dákej planej chvíľke.*

*Ak ti je zima, podíď a sa zahrej,
mne bolo tiež, a tak som dýchal s tým,
kto ako Tarkovský, Arsenij i Andrej,
hriali a hrejú aj uprostred zím.*

*Bude to domov anjelov a vtáčat,
strelených láskou rovno do hrude.
Tam nájdete ma pred oltárom klačať,
až jedného dňa ma tu nebude.*

„Sú poetické duše, v ktorých ešte hučí vznik sveta. Nemusel to byť zrejmy výbuch. Na to stačilo stvoriteľské slovo.

A to sa v nich stále ozýva. Kričí to z nich z každej krásnej kvetiny. Je v nich i huriavk vznešeného ticha.

(Pavol Strauss)

Julo Rybák

Prosba o prepáčenie

„Slovenský Prometej – či možný je?...
A ako možný! – Znáť ho bezprostredne.“
(P. O. Hviezdoslav)

Pri koncipovaní jednotlivých čísel Listov PS (aj tohto 29-teho) som bol sám prekvapený, ako často sa mi tu (a postupom času čoraz viac) žiada citovať P.O. Hviezdoslava. V tomto ohľade ozaj nemáme v slovenských periodikách páru. V časopise venovanom odkazu Pavla Straussa udeľovať toľko pozornosti (a miesta nakoniec) Hviezdoslavovi – má to zmysel?

Sám som osobne hlboko vnútorne presvedčený, že má, ale viem pochopiť aj čitateľa, ktorý bude mať iný názor – a jemu práve adresujem túto prosbu o prepáčenie.

Môžem sa pritom oprieť o veci zjavné na prvý pohľad: vidím Pavla Straussa za svojim stolom doma v pracovni, a tesne za ním v poličke knižnice na čestnom mieste stojí Súborné dielo P. O. Hviezdoslava; k dispozícii sú nám Straussove výroky, ktoré kladú Hviezdoslava do radu najvyšších európskych duchov – a pod. A je tu aj zatiaľ nedocenený fakt: že niekto z našich (nie hocijakých) súčasníkov mohol pred nás naveky vztýčiť monument: TRIÓ PAVLOV: Svätý Pavol – Pavol Országh Hviezdoslav – Pavol Strauss. (Porov. Jozef Tóth, Trio Pavlov, Listy PS č. 11 (2009), s. 3-4.)

Ale podstatnejšie je to, čo je na prvý pohľad nie zjavné: čím hlbšie vstupujeme do duchovného odkazu týchto dvoch slovenských **prorockých duchov**, tým viac sa vyjavuje ich hlboká vnútorná – a povedzme to priamo: kresťanská, kristovská – spojitosť. Čo je dnes o to aktuálnejšie, že stojíme (ako pred historickou výzvou, nevyhnutnosťou) pred prahom epochy PRÍVRATU ku Kristovmu Posolstvu, ktorá má vystriedať viacstoročný ODVRAT od Neho.

Na demonštráciu tohto hlbokého vnútorného súznenia oboch našich veľikánov sa mi núka aj osobná skúsenosť z posledných čias, s ktorou sa chcem podeliť s čitateľmi.

1

Po skoncipovaní článku „Transfúzia pamäti“, ktorý uverejňujeme v tomto čísle Listov PS na inom mieste, prešiel nejaký mesiac-dva, a v istej chvíli sa mi Hviezdoslav otvoril na závatnej skladbe s nenápadným názvom „V žatvu“ (Sob-

rané spisy básnické Hviezdoslava I., s. 281-320). Netrvalo dlho, a podchvíľou začalo preskakovať iskrenie medzi týmito dvoma textami: medzi Pavlom Straussom, hojne citovaným v spomínanom článku, a medzi Pavlom Országhom.

Jedným zo závažných motívov Hviezdoslavovej skladby je neustály zápas všetkého so všetkým na tomto svete, ktorý, zdá sa, nemá rozuzlenie, rozumné východisko:

*Stály boj je na svete o ten život biedny.
Jedno druhé vytiska, trápi, ničí. Jedni
rodia sa a druhí mrú, ustupujúc oným.
Tam ples, tuto súženie. Snáď keď
slzy roním,
tiež sám sebe neželiem, ale trvám v žiali
jak príčina: aby sa inde radovali.*

Ale čo to potom znamená? Že na svete –

*Práva neni bez krivdy?
Pravdy niet bez falše?
Niet bez mreží svobody?
Dobrá iné, ďalšie
všetky špatné hádzu tiež?
Každé heslo chabým,
jedno váži jedine: beda, beda slabým?*

Takto sa chová vo svete „Pán prírody, vznešený, surový jak tyran“, ktorý „riadi samopašne; / myslí, samovládcom je, a je – otrok vášne, / horší všetkých otrokov“!

Kde sa v takomto svete podieť? Čo si počať? Čoho sa chytiť?

Pavol Strauss nám v spomínanom článku ukazuje jediné nádejné východisko: „...Ak nepoužijeme Lásku ako jedinú bránu do Ríše Pravdy, ktorá vládze vyvážiť mravne nezodpovedný tanec smrti zbesnených rozpútaných atómov – môže sa ľahko stať, že nás jedného dňa pohltia ich takmer kozmické priepasti.“

A Hviezdoslavovo východisko, ako ho v tejto skladbe formuluje skoro 60 rokov pred Straussom: rovnako Srdce, teda Lásku:

*Srdce, srdce pohodím vašej váhe v misku:
a po boji, nesváre je, po hryzovisku!
Srdce majte, spozdeným čo otvorí dvere,
padlých dvíha, neskrblí, dáva, i keď berie;
srdcia pravé života riešia harmoniu...*

(To hovorí Hviezdoslav, či pápež František – 60 rokov po Straussovi a 120 rokov po Hviezdoslavovi?..)

2

Pavol Strauss príčinu súčasnej krízy Európy vidí v spomínanom článku v „zrade svojho základu, svojej kresťanskej postati“. Spomínaný ODVRAT od Boha sa nedeje tak, že sa necháva po sebe „prázdne miesto“, naopak: tento

uvoľnený priestor okamžite vyplňa MODLA, ktorou si je človek sám a jeho nenásytnosť, čo rastie do tej miery, že vedie k nastoleniu tzv. konzumnej civilizácie (v ktorej sme dnes doma). Držíme sa (ako „volantu“) onej „diablovej podkovy hmoty“ (ako o tom hovorí Strauss v spomínanom článku), zabúdajúc na biblické „Nie samým chlebom žije človek...“

Je – z dnešného pohľadu – nepredstaviteľné, že pred 120 rokmi, keď pre slovenského človeka bol zápas o chlieb skutočne zápasom o holé prežitie, Hviezdoslav mu v skladbe „V žatvu“ tak naliehavo pripomína Ježišov odkaz – a na slová v piesni žníc: „Bože náš, Pane náš, z vysokého neba: keď si nám dal zuby, daj že nám i chleba...“ reaguje slovami:

*Chlieb, chleba si žiadate,
o chlieb staráte sa?
Hej, i chlieb je potrebný! Dajú ho nebesá,
dali vám ho dosýta! letí šťastný oznam –
No ja iný pri vás hlad, inú žízeň poznám;
i hoc neotvoríte úst, riecť: že ste hladní,
že vás mľoba za noci, záha trápi na dni:
viem, lačnieta, smädnete!
Podivno vám to znie,
verím; ale verte tiež: oboje je hrozné,
tým hroznejšie, sami že nič nevieta o tom,
neznáte sa, bezdčačne živoríte, potom
i hyniete ledajak, ej, nemilobohu...*

Hviezdoslav by si prial, aby sa v ňom spojili všetky sily a dary biblických prorokov; čo by potom urobil so slovenským človekom? –

*rozohnal bych v tebe tmu, zvrátil v náruči
zhnetlom,
i zvieš: že máš duše hlad, žízeň máš
za svetlom,
práhneš živom po prúde, krahneš
obnažený,
trpíš, stonieš, v nevinnom zmieraš
umučení...*

*Vlial bych ti síl rekovných: bys sa
vzmužil, vztýčil,
žernov z prs si odvalil, raz i sebe žičil
úrod lepších nad zemské, stuhnul
v žitia práve,
požiadal, čo tvojho je, **predne**
ducha zdravie –*

*Chlieb? I chlieb, hej, kochajte sa v tých
klasoch zralých,
vedzte však: že človek, by nezahynul
škodou,
nielen chlebom bude živ krátkych
zemských hodov...*

3

Spomeňme si na to, čo si Strauss všimol na mnohých ľuďoch vo Švajčiarsku: že „pri všetkej poriadnosti a statočnosti

volačo z nich chybuje, volačo je preč, niečo, čo tu určite bolo a muselo byť, niečo hrejivé, niečo možné, niečo nevypočítateľné...“; a na to, ako dúfal, že „životný elán slovanských národov a vrúcnosť všetkých východnejších srdc a duší“ môže pomôcť „v mnohom nevládnejším srdciam západných národov“.

Pri čítaní Hviezdoslavovej skladby „V žatvu“ silnelo vo mne presvedčenie, že ideálnym, najkoncentrovanejším stelesnením onoho Straussom spomínaného „životného elánu slovanských národov“, tej „vrúcnosti všetkých východnejších srdc i duší“, a teda tým „celým, teplým, a dakedy i prudkým človekom, nie matematickou rovnicou, ktorá vždy vychádza“ – je práve náš slovenský, slovanský prorocký duch **Pavol Országh sám**.

Takto si Hviezdoslav predstavoval, tak prorocky **videl** budúce Slovanstvo, ktoré on sám v sebe nosil a ako ho výstižne zobrazil napríklad v skladbe „Slavianstvo, teba sudba stíha...“ (úryvok):

*Len keď sa do žilôčky zmladiš,
keď napraviš sa do kosti:
základom pravdu, v láske svoj byt zriadiš,
hold zložíš spravdlnosti;
keď sudbou štvané, bité Hospodinom
nedarmo prejdeš celú očistu,
lež hnutím mysle každým, každým činom
sa zblížiš skromne ku Kristu;*

*keď takto zavrieš všetky rany,
ichž na tele máš, na duši:
len vtedy môže reč byť o poslaní,
čo na zemi ti prísluší.
Tu z chaosu jak vstaneš v plnom zdraví,
tvár okráženu slnca jasnotou,
a človečenstvo odeješ v nach slávy
a spasíš teplou dobrotou!*

*Boh, ktorý dal ti vzrásť tak telom,
na duchu tak ti poželhal,
on iste vtedy za tým bral sa cieľom:
by zalúbenie v tebe mal,
odhrnúc sudbu, po večnosti métu
fa vytešeným zrakom sprevádzal...
I neblúd' ďalej! Nerob radosť svetu
a Bohu nespôsobuj žiaľ!*

(Nie je to obraz tej budúcej premeny Európy, ktorá „zhodila zo svojich prs modlu“ pohanstva, ako o nej „sníval“ pápež František v prejave pri preberaní ceny Karola Veľkého?)

O Hviezdoslavovi, o tomto „Slnku slovenskej poézie“ by sme mohli plným právom povedať, čo pred 185 rokmi o „Slnku ruskej poézie“ A. S. Puškinovi napísal N. V. Gogol: „Puškin je mimoriadny zjav a možno jediný prejav ruského ducha; je to ruský človek v jeho vývoji, aký sa

možno zjaví o 200 rokov. V ňom sa ruská príroda, ruská duša, ruský jazyk, ruský charakter odrazili v svojej čistote a očistenej kráse..“ (Slovo „ruský“ si, pravdaže, nahrádzame všade slovom „slovenský“.)

Z uvedeného kontextu nám logicky vyplynie, že tým budúcim Slovákom (i Slovanom) nie je jednoducho ten, kto sa narodil zo slovenskej matky, ale kto je dušou, celou svojou bytnosťou synom toho SLOVA (Slovák!), ktoré bolo od počiatku do tohto národa zaštepene. (Opierame sa pritom o Solovjovu tézu, že „Pravou ideou národa nie je to, čo si národ sám o sebe myslí, ale čo o ňom v svojej mysli uchováva od večnosti Boh.“)

+ + +

Vráťme sa k čitateľovi, ktorému sme sa chceli ospravedlniť za časté citovanie Hviezdoslava na stránkach Listov PS. – Ten autor, ktorému sa žiadalo obrodiť ducha Európy „životným elánom slovanských národov a vrúcnosťou všetkých východnejších srdc“, Pavol Strauss, si povoláva Pavla Országha na stránky Listov PS s á m . Veď kto by mohol koncentrovanejšie a plnšie stelesňovať a vyjadrovať ten „elán“ a tú „vrúcnosť“, ak nie geniálny prorocký duch slovenský (i slovanský), akým je Pavol Országh Hviezdoslav!

„Poslání od Boha dostává nejen každý člověk, ale i každý národ. Proto je třeba, aby také národ našel svou identitu, svou ideu. Solovjev v úvodu ke knize Ruská idea k tomu poznamenává: „Není pravou ideou národa to, co si národ sám o sobě myslí, ale jaké mínění má o něm od věčnosti Bůh.“ Jak však poznáme, jaké poslání Stvořitel určil jednotlivým národům? Do plánů Boží prozřetelnosti mívají vhléd lidé duchovní, kteří jej pak vyslovují v náznacích, v aforismech. Identita lidu se také zjevuje v dějinách.“

(Tomáš Špidlík)

Na konci 19. storočia a v 20. storočí sa postupne s narastajúcou mocou v štátoch začala obmedzovať sloboda občanov. Vôľa k moci a narastajúci nacionalizmus kládli limity ľudskej slobode v oblasti kreativity, slobody slova, prejavu, vierovyznania, svedomia, dialógu. *Absentovali múdre a prezieravé prognózy o dôstojnej budúcnosti* (podč. J. R.).

Dnes vieme, hoci sme sa, samozrejme, nepoučili, že ak sa toto zanedbáva, vrátane spravodlivosti, a zastiera sa pravda, potom sa ľuďom žije ťažko a spoločnosť sa ako celok utieka k totalitným trendom, ktoré brzdia progres občanov i národa. Nami spomínaný ruský filozof

I. A. Iljin na adresu tých, ktorí v dejinách mnohokrát oklieštovali slobodu ľudí, napísal: „My máme čestne a pred tvárou Boha vidieť naše slabosti, naše rany, našu opustenosť, priznať ich a pristúpiť k vnútornému očisteniu a zjednoteniu. Máme sa nanovo budovať a netriešťať sily vnútorne ani navonok, ale ozdravovať idey.“

(Helena Hrehová, Viera a život 2016, č. 3, s.7.)

130 rokov od knižného vydania
Hájnikovej ženy

Hájnikova žena

(Úryvok zo VII. spevu)

*Čo po nich? Mračná veta, beda!
Ver' smutné, ale pravdivé,
ku trpkkej chuti, požive;
však ináč sa ni myslieť nedá.
Kde na iné sa nehladá,
len skadiaľ rozkoš, koristenie,
lieň dňa a noci oslady;
kde srdce k citu, rúk niet k dielu,
niet duchu vzletných perutí,
niet rázov tvrdsích nad kremenie,
ni snahy ku šumnému cieľu;
kde slova nieto, nieto viery,
krem onej zmeniek na papieri:
tam zásada je povrhel,
zaznané ľudské ohlady,
tam výkruty a prekruty
o mrvu, prachom každý pel,
tam nelza nosiť šatu bielu;
tam všetko v jedno bahno tenie
a norí sa jak na povel,
tam zlodeč, kliatby, zatratenie!...
I jak môž' deň tam slávy skvitnúť
a jeho slnce, čo jak večera
tak i dnes rovno delí, meria –
jak môže slnce pravdy svitnúť!?
A potom vzduch náš plný je,
jak prachom kalich lalie,
viet kadejakých o slobode
(tej pravej k ujme, k zrade, k škode),
či vlastne o slobodnej mysli.
Komusi hrozna chvist bol kyslý
(čo rečeš na to, bledý tieň,
ty, ktorý denne chlipkáš blen
a mocuje sa v strastí brode?),
chvist hrozna komusi bol kyslý –
posledná hojných tabúl kosť,
snop zabudnutý na záhone
(sám mal už iné všetko v lone),
i aby ku tým mohol dôjsť,
kým nepominú orgie
a triezvych nepritrieli deň:
zaspieval o slobodo-mysli,
jak v púšť keď šakal zavyje.
Nuž žvasty, šumy, pomyje...*

Martin Jančuška

Korešpondencia Munkovci – Pavol Strauss

Zachovala sa bohatá korešpondencia medzi MUDr. Pavlom Straussom, ktorý bol sekundárnym lekárom na chirurgickom oddelení v Palúdzskej nemocnici v Lipt. Svätom Mikuláši, a rodinou Munkovcov, ktorí bývali v Ružomberku. Otec Franz Munk bol riaditeľom papierní na Sóle, matka Gizela sa spolu so spoločníčkou v domácnosti a vychovávateľkou chlapcov Matildou Domaratzkou starali o domácnosť. Matilda bola spišská Nemka, pochádzala z Kežmaruku, vierovyznaním evanjelička, ktorá iste pod vplyvom hlboko veriacej rodiny Munkovcov konvertovala na katolícku vieru. Mali dvoch synov. Starší Tomáš bol novicom u Jezuitov, mladší Juraj bol hudobne veľmi nadaný.

Munkovci i Pavol boli v úzkom kontakte; keď nie osobnom, na ktorý sa obe strany vždy veľmi tešili, tak písomnom. Korešpondovali väčšinou nemecky, len občas sa im priplietlo slovenské slovo a chlapci občas napísali list v slovenčine.

Gizela mala krásne kaligrafické písmo, ktoré sa ale veľmi ťažko čítalo. Otec Franz zase písmo veľmi úhladné ale drobulinké, na ktoré bolo treba niekedy vziať lupu. Pavol Strauss písal keilschriftom, ktorý bol miestami veľmi ťažko čitateľný. Pri lúštení písma mi nezištne pomáhali viacerí priatelia a známi, ktorým patrí vďaka; bez ich pomoci by som si pri prekladoch sotva sám pomohol. Spomeniem len moju zdravotnú sestru Gerti Blesky, Ing. Franz Spitaler, Romi Hafner.

Okrem listov, ktoré nám odkrývajú vnútorný život spomínaných autorov, sú dôležité i Straussove denníky, ktoré si spontánne z nutkavého vnútorného popudu písal. Nie všetky uzreli svetlo sveta. Do roku 1945 ich Pavol písal po nemecky. Ako darček pod stromček dostal Pavol od Munkovcov na Vianoce 1939 denník s obiahlym venovaním v žltej farbe s nadpisom

AUZEICHNUNGEN
UND
NEUE GEDICHTE

Z napísaného i z korešpondencie bude každému súdnemu človeku jasné, že rodina Munkovcov žila hlbokým a bohatým kresťanským životom. To neboli len prázdne frázy, niečo naučené, bez hĺbky ducha. To bol skutočný živý kresťanský život, do ktorého vtiahli i Pavla Straussa, kde postupne, krok za krokom prichádzal k Pravde. Pavol bol veľmi kritický pozorovateľ a poslucháč. O pravdách, ktoré videl, intenzívne premýšľal

a postupne cez sympatie ku komunistickým ideám, ktoré rezonovali v jeho hlbokom sociálnom cítení, pozdejšie počas základnej vojenskej prezenčnej služby cez indickú náboženskú filozofiu, ku ktorej ho priviedol istý major pluku, u ktorého slúžil, sa dostáva krok za krokom ku kresťanskému učeniu. Je zaujímavé, že nie cez hlboko veriacich Slovákov – katolíkov, ale cez kresťanskú rodinu konvertitov zo židovstva. Dôkazom tejto konverzie sú nepochybne aj tieto listy, ktoré si vymieňali. Živý príklad Munkovej rodiny priviedol Pavla Straussa k zrelému neochvejnému presvedčeniu.

Z listov každý pochopí, že nielen otec Franz a syn Tomáš patria na oltár, ale celá rodina, teda i mama Gi a druhý syn Juraj, o ktorých sa dodnes nevie, akou smrťou zomreli; nikto však nemôže pochybovať, že boli mučeníci. - Že si dokázali zachovať svoju kresťanskú vieru až do posledného konca, nám podal vo svojom svedectve páter Bárdoš, očítý svedok ich hlbokkej viery a mučenia v koncentračnom tábore. S takým postojom k viere, ako sa prejavil otec Tomáš, keď mu týrali pred očami vlastného syna, som sa nikde nestretol.

Pri prekladaní listov som mal zvláštny pocit, akoby som bol osobne prítomný pri ich písaní. S úctou i pietou som bral každý list do rúk a nemôžem sa ubrániť pocitu, aby som často nemyslel na priateľstvo, ktoré sa vytvorilo medzi Pavlom a touto vzácnou kresťanskou rodinou.

Ako prvý písomný doklad o kontakte Munkovcov s Pavlom Straussom sa v korešpondencii zachoval krátky lístok i s obálkou, kde je evidentné, že Pavol sa s Munkovcami poznal už pred príchodom do Ružomberka. List bol odoslaný 26. júna 1937, a je to gratulácia k Pavlovej promócií; text:

„Ein herzliches „Heil“ – den frischgebackenen Doktor der Heilwissenschaften in Namen aller Munks

Die Munkin

(V preklade: Srdečné „Nech žije“ čerstvopečenému doktorovi umení liečiteľských v mene všetkých Munkovcov – Die Munkin)

(Poznámka prekladateľa: List písala svojim krásnym písmom mama Gizela Munková. Výraz Ein herzliches „Heil“ sa kedysi v nemecky hovoriacich krajinách zvykol používať; dnes už nie.)

Ako som hore spomenul, Pavol dostal na Vianoce 1939 žltý zošit s názvom AUFZEICHNUNGEN UND NEUE GEDICHTE /Poznámky a nové básne/. Na prvej strane s týmto venovaním:

Poznámky Pavlove, ako i „ nové básne“ sú určené pre žltý zväzok slnka – tomuto žiariacemu – hrejúcemu Nebeskému telesu, ktoré naše ročné obdobia bez opýtania, predsa múdro neustále riadi zo svetla do tmy, cez tmú do svetla.

Boh žehnaj Vašu prácu v prichádzajúcom čase.

Zimný snovrat 1939

V najužšom priateľstve Vaši

Franz Gisela

Thomas Georg

(Poznámka prekladateľa: Pavol ešte stále hľadal cestu, polemizoval, kládol otázky, váhal. Nechápal som, prečo žltý zošit. Vysvetlenie som našiel v čiernom denníku, ktorý začínal – „ Astra inclinant nec necessitant.“)

Engel

16. 4. 39 Gerettet ist das edle Glied
Der Geisterwelt vom Bösen,
Wer immer strebend sich bemüht,
Den können wir erlösen.
Und hat ihm die Liebe gar
Von oben teilgenommen,
Begegnet ihm die selige Schar
Mit herzlichem Willkommen.

Faust II

Bratislava - der 23. 1. 1937
Ein sehr herzliches
„Heil“ - den frischge-
backenen Doktor
der Heilwissenschaften
in Namen aller Munks
die Munkin

Tento denník má 56 strán a Pavol písal doň básne a sporadické poznámky. Na strane 23 zo dňa 23.3.1939 je zaujímavá poznámka, ktorá môže súvisieť s tým, prečo Gizela Munková, mama Gi, ako ju všetci dôverne volali, zvolila práve pre nový denník žltú farbu.

Pavol píše :

Môj celý doterajší život bol poznačený láskou k modrej farbe.

Moja nová farba je žltá.

Moje obľúbené písmeno bolo a, pretože v hudbe to odpovedá C-mol.

Moje nové písmeno je e – Des-Dur.

Všetko je iné, nič ešte nerozumiem.

Na druhej strane denníka Gizela vlepila obrázok Flóry a pod ním napísala: FLORA

Nástenný obraz zo Stabiere.

I. storočie pred Kristom.

Na nasledujúcu stranu ako prvý zápis Pavol napísal:

Dies sei das Leitwort:

dieser Seiten
dieses wachsens
dieses Jahres

Nech toto je mottom:

týchto stránok
tohoto rastu
tohoto roku.

Nasleduje báseň Lux aeterna v nemčine, ktorá je uverejnená v 9. zv. Zbrané literárne a mysliteľské diela Pavla Straussa na str. 234. Na nasled. strane 235 je jej preklad do slovenčiny básnikom Teofilom Klasom, ktorý vynikajúcim spôsobom prebásnil takmer všetky nemecké básne z tohto žltého denníka do slovenčiny a sú uvedené v spomínanom 9. zväzku.

29. 12. 39. si Pavol Strauss po nemecky zapísal:

Najdôležitejšie v živote je pokoj a súzvuk v sebe samom.

Na všetkom novom je vždy to nič nové to, čo zostáva, to najlepšie. Tak ako si kráčame dopredu bez podstatného napredovania v stále skromnom zdaní našej predchádzajúcej čiastočnej dokonalosti.

Nebo a peklo.

Jeden východný mudrc povedal: človek žije svoj život po smrti ešte raz v celej plnosti svojich činov. Všetko svoje konanie prežíva na sebe samom. Dobré činy, ktoré na

sebe prežíva, to je nebo. A všetko zlé, ktoré s vedomím či nevedomím zapríčinil druhým, hlboko prežíva na sebe samom, a to je peklo.

Ako posledný zápis z 30.12.39 je báseň – Vox coelestis, uverejnená v nemčine i v preklade do slovenčiny v 9. zväzku Straussových zbraných spisov na str. 238-239.

Z korešpondencie v roku 1939 medzi Straussom a Munkovcami sa zachovalo niekoľko listov, ktoré postupne uverejníme v Listoch PS.

Z tohto obdobia, pravdepodobne ešte pred konverziou, je zaujímavý jeden list, písaný ako všetky - v nemčine, tentoraz na písacom stroji, bez datovania, ktorý Gizela poslala Pavlovi.

Eine Legende..... für den Herz – Jesu - Freitag bestimmt:

Legenda určená pre piatok zasvätený Ježišovmu srdcu.

V jednom kostole v Španielsku uctieujú starý kríž, na ktorom má Ježiš pravú ruku uvoľnenú z klinca a visí mu dolu. Tento kríž má nasledovnú históriu:

U nôh kríža sa spovedal veľký hriešnik, ktorý prejavoval úprimnú ľútosť. Spovedný otec sa zdráhal dať mu rozhrešenie pre ťažkosť jeho hriechov, ale hriešnik ho prosil o odpustenie.

Dám vám rozhrešenie, povedal páter, ale nikdy viac sa nedopúšťajte týchto hriechov. Hriešnik slúbil polepšenie a skutočne, nejaký čas slovo dodržal. Bol však slabý a znovu sa dopustil tých istých hriechov a prišiel sa vyspovedať.

Tento raz nejestvuje žiadna absolúcia, povedal mu páter, ale hriešnik mu odpovedal: Lutujem, čo sa stalo. Snažil som sa, myslel som to skutočne úprimne, keď som dával slovo, ale som slabý. Odpustite, odpustite mi prosím.

Spovedný otec mu odpustil, dal mu rozhrešenie, ale podotkol – Naposledy ! Po dlhšom čase, či už zvyk alebo slabosť spôsobili, že hriešnik sa opäť dopustil viny.

Tentoraz je koniec, povedal páter. Stále padáte do tých istých hriechov. Vaša ľútosť nie je úprimná.

Je pravá, veľavážený. Upadám do hriechov, lebo som slabý. Som úprimný, ale som chorý.

Nie, pre vás nejestvuje už odpustenie!...

Tu zrazu bolo počuť, akoby niekto plakal. Zvuk prichádzal hore z kríža a ukrižovaný si uvoľnil klincom pribitú

ruku, položil ju hriešnikovi na hlavu, vyslovil znak rozhrešenia a bolo počuť hlas: Odpúšťam ti – ty si ma už toľko stál !

Rukou potom Gizela dopísala:

Vezmite si túto legendu odo mňa, ako meditáciu pre slávnosť Ježišovho srdca Vašej skupiny.... Gi.

Vo mne rastie veľká ľútosť, napriek tomu chcela by som sa zmeniť o jej príčine osobne !

1940

Pavol Strauss posielal 27.2.1940 z Lipt. Mikuláša Munkovcom do Ružomberka túto báseň.

Der Kranke

Ich seh den Tod im Traum
und sah von Fern ihn lieblich,
ich seh schon viele sterben
und bin doch manchmal froh.

Ich lieb die Wand, den Waschtisch,
den Spiegel mit dem Himmel,
ich liebe die Sekunden,
die mich vom Ende trennen.

Ich muss mich ganz zerdenken.
Die Stunde gibt mir Jahre,
ich muss die Welt so lieben
und lebe voll Vertrauen.

Ich will ja nichts, nur rein sein,
ich will nur gehen, nicht springen,
ich will nicht Himmel stürmen,
nur Engel singen hören.

L. sv. Mikuláš 27. 2. 40

Lebenslied im April

In meinem Weinglas wachsen Veilchen.
Ein chor von Nichtgeborenen ist
die Sternnacht
das immergleiche Nest der Schwalbe
erinnert an die Brücke der Unendlichkeit.

Und helle Flüsse schleichen katzengleich
rund um die Erde, um sie zu vermessen,
rund um die brachen Haken unser
Leben
die, so wie nicht gekaufte Geigen,
tönen möchten.

Auf meiner mutter Augen wachsen
Veilchen,
Der Tränen Straße ist die Spur der Welt.
Das Ende fremder Sterne wiederholen wir:
wir wollten Gott nicht. Er hat uns
gewollt.

Paul, Palúdzka 26.4.40.

29. 8. 1940.

List písala Gizela s jej krásnym kaligrafickým písmom.

Pavol – milé, dobré dieťa!

pretože zajtraší piatok v kalendári pripadá na 30.VIII.40. dostanete list, ktorý si výnimočne ponechajte!
P.S.

Uvedomili ste si, že Váš dvadsaťosmy rok, teda uzavretý rok narodenia musel byť ťažší a osudovo bohatší ako predošlé roky? Čo si myslíte o sedemročných periódach v živote človeka, ktoré možno označiť, ako údajne krížové cesty – body obratu? Ja môžem pravdivosť tejto hypotézy na mojom živote skontrolovať. A u Vás – myslíte len na rok 1933 a teraz na rok 1940 - Vaše prvé verejné účinkovanie, potom dva /tri?/ - a vaše vyzrievanie!

Vždy Vaša Gi

+ + +

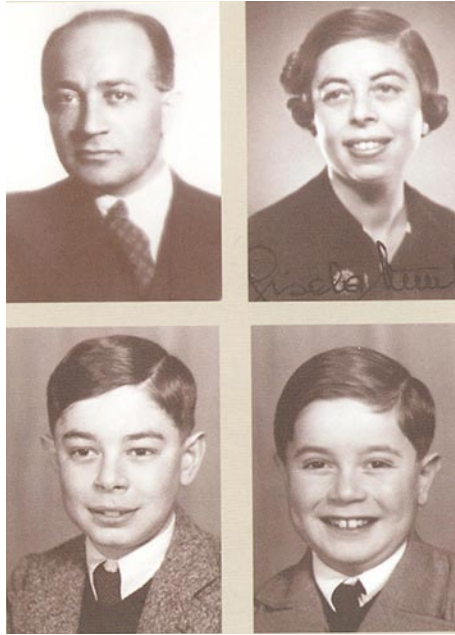
(V nemčine, krásnym kaligrafickým písmom píše 4-stranový list Gizela Pavlovi do Palúdzky. Na konci listu pripísal niekoľko riadkov otec Franz, potom Matilda Domaracká, a Jurko.)

31. júla - Sviatok Sv. Ignáca z Loyoly.

Naše milé dieťa Pavol – brat „v Kristovi“, hľadám si Vás v zázračnej plnosti požehnannej hodine, v ktorej prítomnosť Božia je citeľná v nás i okolo nás. Dnes oslavujeme veľkého, spravodlivého Kristovho bojovníka : Ignáca z Loyoly.

Tento pekný deň sme začali rannou svätou omšou. Tomáš pri oltári – Juraj pri organe – a my všetci pri svätom prijímaní! Náš Muzikus smel sv. omšu voľne sprevádzať, tak z nádhernej kytice Matúšových pašii uvil krásny veniec.

Dopoludnia sme mali vznešený zážitok veľkej slávnostnej omše – všetko vo mne jubilovalo v nádhernom chórovom speve! A teraz ešte posledná strofa svätej piesne: môj list Vám, Palko, milé dieťa – chudobné sprievodné slová k skrinke pokladov „rímskeho misálu“, ktorý Vám podávame! Už dlho nie je pre mňa „náhoda“, že túto milú povinnosť práve v tieto zmysluplné dni Vám môžeme odovzdať. Poznate môj postoj k týmto všetkým neviditeľným udalostiam, ktoré sú silnejšie, ako chápeme, ktoré naše kroky riadia a ovplyvňujú! Zreteľne poznávam toto zázračné riadenie zhora, ktoré ako milosť k Vám prúdi – vo vonkajšom rytme Vášho obrátenia! Všetky dni, ktoré sme doteraz s Vami „in Christo“ boli v spojení – myslím Vaše rozhodné „áno“ k sv. krstu – stáli v cirkevnom kalendári žiarivými písmenami! Náš prvý

• Munkovci okolo roku 1938

(Z monografie Ivana A. Petranského, Život pod hviezdou. Osudy Tomáša Dezidera Monka)

spoločný cirkevný krok – čo mohlo byť iné ako Mariánska pobožnosť. - Prvá spoločná nedeľná omša ale musela nám ohlásiť „odhalenie svätého kríža“ – poukázať Vám i nám smer a cieľ! Odvtedy si dva razy delíte s nami deň Pánov – a každý raz bol obsah nedele zvýšený cez osvetlenie svätého. - Najprv jezuita Aloisius Gonzaga, patrón mládeže – teda čistota, – a potom páter Vincenc von Paul, patrón každej charitatívnej činnosti – zakladateľ Kongregácie kresťanskej starostlivosti o chorých! Lahko rozlúštená veta, ktorú „náhoda“ svojimi neviditeľnými písmenami píše – znie : Stojac pod ochranou Matky Božej vynasnažili ste sa presvedčene vziať si kríž na svoje plecia, vzali ste si ako mladík príklad sv. Aloisia ako posilu pri Vašej lekárskej činnosti, a kňazský odev, ktorý je pevne zakotvený v Kristovi – milosrdenstvo svätého Vincenca.

Ako už viete, Vami už dlho objednaný misál, ktorý nie a nie prísť, dnes prišiel. Dnes viem ten hlboký dôvod otáľania, naša modlitebná kniha mala a musela byť Vám odovzdaná v deň, kedy cirkev bude spievať oslavnú pieseň Vášho najväčšieho kroku. Zázračná príležitosť spolupracovať v Duchu v Ježišovej spoločnosti. A teraz na záver mojich úvah :

P. Riabadeneira SJ

Kristova mládež

Naše povolanie si vyžaduje mužov + ktorí sú pre ukrižovaný svet + ktorým svet je ukrižovaný.

Nových ľudí +

ktorí nepodliehajú vlastným sklonom aby sa mohli pritiahnúť ku Kristovi + ktorí sebe odumreli +

aby spravodlivo žili.

Mužov + ktorí podľa Pavlovho slova ako sluhovia Boží sa osvedčili v námahe + bdení a pôste + cez čistotu a múdrosť + cez zhovievavosť a dobrotu + cez Ducha svätého a opravdivú lásku a cez reč Pravdy.

My máme

so zbraňami spravodlivosti k ochrane a vytrvalosti pri cti a potupe pri hane a pri chvále + v šťastí a nešťastí pri pochode k cieľu k nebeskej vlasti pochodovať + so všetkými možnými prostriedkami a námahou druhých strhnúť + hľadajúc vždy najväčšiu slávu Boha!

Amen

Modlite sa hodne a dobre naše milé dieťa dieťa Pavol (Paulkind), spravte z Vašej modlitebnej knihy svojho najlepšieho priateľa – nikdy Vás nesklame!

Objímam si Vás v mene našej spoločnosti. V láske

Vaša Gi.

Vom Worte Gottes.

Dein holder Nam erklinge Himmel und auf Erden, oh, lasst die irdisch Dinge, auf sdas wir selig werden.

Das ist unser höchstes Gut das wir nur haben können. wer das, was Gott will, gerne tut, dem wird Er alles gönnen.

Jurajova posledná báseň ako predtakt Vášho nového roku! „In Epiphania Domini“ na vrchu ruží – pekná – tichá sviatočná nálada v našom uzavretom hrade! Síce je Francúzsko vo fabrike – predsa je stále s nami – jeho prítomnosť je teda len zdanlivá! To – Ge (pozn. prekladateľa: Tomáš – Georg – Juraj) pri šachu – Til čítajú (pozn. prekl.: Tilda – domáca spoločníčka) a ja sa pripravujem na cestu k Vám spolu s tromi mudrcami z východu, aby som Vám zdelila našu veľkú radosť! Teším sa Vášmu opätovnému menovaniu za chirurga v Palúdzke, ktoré má Vám slúžiť k dobru. Na Vašom novom pracovnom poli nech Vás sprevádza a naplňa – Pokoj Pánov, ktorý je väčší, ako všetka múdrosť! Potešila by som sa zpráve, že Váš hnisavý prst sa už zahojil – inakšie pre dnes by malo hovoriť moje najlepšie mlčanie –

Tiež v r 1941 – všetci – ale práve o jeden rok staršia Gi.

Franz pripísal:

Vedomie neochvejnej viery v to, že za každým oblakom na nebi musí byť slnko, že každé utrpenie nesie v sebe kľúčok vykúpenia – je značka na ceste vpred.

Kľúč k tomu možno vidieť v tej najtemnejšej noci už v polovici toho istého dňa.

Som veľmi rád, že cesta naspäť do Palúdzky viedla cez horára a všetko možné a že ako symbolický prvý takt k chirurgii 1941.... hnis vytekol zo špičky prsta.

(Tu naráža Franz na hnisavé panaritium, ktorého sa Strauss konečne zbavil. – M. J.)

Vážený pane! Boh s vami i pri Vašej práci. Váš úprimný Franz.

Tilda Domaracká pripísal: *Želám Vám len to najlepšie a zdravím si Vás, srdečne Til.*

Tomáš: *Mali sme obrovskú radosť, že už nemáš patálie s Tvojím prstom ale aj, že heslo „Ora et labora“ opäť zaujme hlavné miesto. Teda hodne šťastia a pozhnaný začiatok. Tvoj Thomas.*

Juraj tiež po slovensky pripísal: *Zlatý Pirpili, i ja sa radujem, že si zase v nemocnici.*

Tvoj olovený Juro od Walfischweide
(v preklade – Veľrybia lúka).

/ List bol napísaný zač. januára, pred Tro-
mi kráľmi 1941 /

Tomášov List písaný po slovensky
v Ružomberku dňa 12. júna 1943.

Milý Paľo !

Výsledok maturitného vysvedčenia zo štvrtku Ti už oznámila mamička. Teraz Ti chcem zaslať čerstvú radostnú správu, že som včera dostal listinu, ktorá je pre mňa ešte oveľa významnejšia. Totiž včera došiel do Ružomberka R.P Provinciiál a doniesol vytúžené prijatie do Spoločnosti. Viem, že sa budeš radovať tomuto listu - veď si vždy túžil vidieť ma v rodine sv. Ignáca. Aj ja som plný vďačnosti voči Pánovi, ktorý pamätá i na svoju poslednú ovečku, a stojím s nemým obdivom pred Jeho zázračnými cestami, ktorými nás vedie k príhodným pastvinám. Pozostáva mi ozaj už len spievať „Hospodin je môj pastier, nebudem mávať nedostatku“.

Chcel by som túto blažiacu istotu vliať každému do duše. Pán je verný – bez jeho dovolenia neumiera ani vtáča na poli a ani vlas nepadne z tvojej hlavy – On vie, čo ti je potrebné – kde obťa-

ženie, kde ulahčenie – neboj sa – on ťa vedie.

To je zmysel nového názvu, ktorý dáva Nový zákon Bohu: Abba! V tomto bode už vlastne ani nepotrebujem ani vieru – hovorím zo skúsenosti.

Prajem Ti, aby oheň sv. Ducha naplnil Tvoju dušu a odporúčam sa do Tvojich modlitieb.

Tvoj Tomáš

List od Tomáša Munka Pavlovi Straussovi, napísaný v Ružomberku
26. VIII. 1943.

Drahý Paulus !

Pri našom dennom poriadku a pri mojej pomalosti zaiste začnem tento list aspoň tri razy kým ho dokončím a zaiste bude potom i jeho forma podľa toho. Ale zato nič ! Moje srdce ma dnes núti chytiť sa pera, nuž nech Ti hovorí ono namiesto pekných slov.

Skusujeme to denne – a ja som to skúsil teraz zvlášť intenzívne – že to sú naše najslávnejšie a najosudnejšie chvíle, keď nás Pán volá po mene. Nuž na výročie toho dňa, v ktorý si prvý raz celkom vedome zadosťučinil tomuto volaniu Ti prajem, aby Tvoje uši zostali vždy útlocitnými pre vánok Božieho šepotu, ako hovorí Nasledovanie Krista. Preblahoslavené uši, ktoré nepočujú hlas ozývajúci sa zvonku, ale vo vnútri poučujúcu Pravdu ! (III, 1, 4). Čoraz viac poznávam, že na tom záleží všetko: Odumrieť hlasu sveta a svojho vlastného „ja“ a počúvať len na pokyny zvnútra. Tieto nás povedú bezpečnou cestou. Ako vraj raz poznamenal sv. Farár arský: Duch sv. nás vozí zadarmo do neba – treba len sadnúť na jeho voz. Pravda – niekedy Pán mlčí.

To sú chvíle skúšky. Vtedy netraťiť dôveru a neobracať pozornosť na Egypt, z ktorého sme vyvandrovali, je známkou silných duší. Pán je verný. V potrebnom okamihu sa ozve jeho hlas znova. No už je dost môjho kazateľského umenia. Už som Ťa dost dlho zabavil.

Zaiste by si rád vedel, ako sa tu mám a čo robím. Istý páter vraj hovoril na otázku čo robil v noviciáte. Boli sme dvaja. Jedného som vyhodil oknom a zostal som sám. Túto výpoveď Ti môžem 100 % - ne potvrdiť. Pravdaže – ten prvý potom kedy-tedy narieka a ten druhý (to lepšie „ja“, v ktorom žije Kristus) požíva hlboký pokoj a radosť, lebo sa oslobo-

dzuje od svojho najväčšieho nepriateľa, ktorý mu zapríčiňoval ustavičnú neistotu a horkosť. Som Pánovi veľmi vďačný za tú veľkú milosť, že tu môžem zo svojho života pripraviť jednu nepretržitú obeť chvály. Lebo ozaj, máme tu na to možnosti – záleží už len na mne. O všetkom ostatnom by som sa rád s Tebou pozohovával osobne. Dúfam, že na to budú čím skôr možnosti.

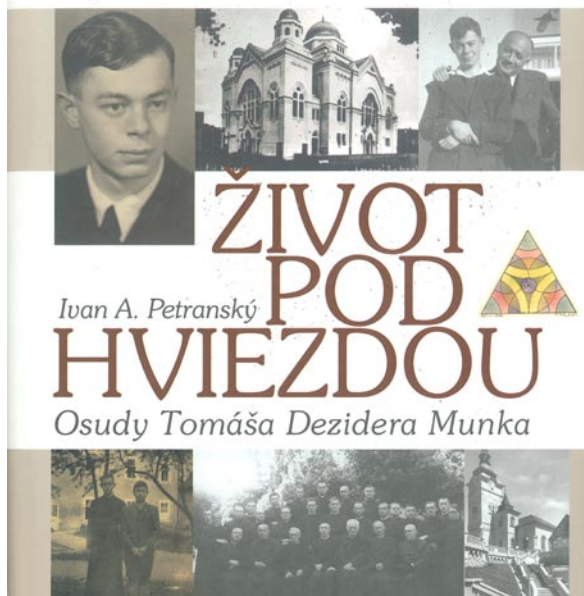
Končím, aby si moje písacky na sv. Augustína dostal. Dúfam, že u Teba a okolo Teba je všetko v poriadku ako obyčajne. Zo srdca Ťa pozdravuje

Tvoj v Kristu oddaný Tomáš

+ + +

Ako sa dá z celej obsiahlej korešpondencie medzi Munkovcami, hlavne medzi mamou Gizelou dôverne v rodine nazývanej mama-Gi a MUDr. Pavlom Straussom vyčítať, Munkovci, a to všetci, žili každý Boží deň intenzívnym kresťanským životom. Ich kresťanská láska priviedla i MUDr. Pavla Straussa ku konverzii a k hlbokému kresťanskému životu. Je pozoruhodné, ako Munkovci venovali myšlienky, modlitby i štúdium, tomu-ktorému svätému, ktorému bol deň zasvätený. Je dôležité sa nad tým zamyslieť, pretože tvrdé bezcitné zásahy sekularizácie odstraňujú v Rakúsku z kalendárov mená svätých. Sotva nájdete na pulthoch kníhkupectiev kalendár s menami svätých. Tu v Rakúsku sa ide dokonca tak ďaleko, že sa už neslávia ani meniny, len narodeniny. Na otázku prečo? dostanete odpoveď: my to u nás neuznávame. Rakúsko, kedysi kresťanský, z prevažnej časti katolícky národ sa mení na bezduchú masu, ktorá nevie, odkiaľ prichádza a kam ide. Znamenie doby?

Vydavateľstvo Michala Vaška 2008

Z OHLASOV

1

Chcem splniť, čo som slúbila: napísať pár dojmov z dotykov s knihou *Posledný rok s Pavlom Straussom*.

Pri čítaní knihy som si uvedomila, že som už asi vypadla zo schopnosti čítať Pavla Straussa. Ťažko mu rozumiem, veľa mi ide ponad hlavu. – Je to tým, že nepíše o bežnom živote? Jeho život je veľmi odlišný od nášho. Nepláva na povrchu, ale sa ponára do hĺbok. Cíti sa tam ako ryba v vode. My „suchozemci“ sa na chvíľu ponoríme, ale veľmi rýchlo vyplávame nahor. Používa známe slová, ale pohráva sa s nimi. Zmysel viet je potom prekvapujúci. Ako príklad veta: „*Úzkosti sú motorom nášho napredovania*.“ Vždy som si myslela, že úzkosti a strach sú v človekovi brzdou konania. Čo všetko Strauss prežil a ako to vo svojej mysli spracovával, premýšľal a do Božích rúk odovzdával? Jeho vzťah k Bohu musel byť veľmi blízky a častý (ak nie stály).

Zaujímavá je aj veta: „*Kto vie, či cez nás niekto nemyslí*.“ V dejinách sa neraz stalo, že dvaja ľudia, hoci žili na rozličných svetadieloch, urobili rovnaký objav, skoro v tom istom čase; alebo že v určitom historickom období vyrástli na viacerých vzdialených miestach proroci a filozofi, ktorí posúvali ľudstvo dopredu, napr. 6. a 5. storočie pred Kristom v Grécku, Indii, Číne aj v Izraeli.

Niekedy sa človekovi zdá, že prišiel na originálnu myšlienku a o pár mesiacov ju počuje z úst iných alebo si ju niekde prečíta. A čo myšlienky, ktoré ľuďom vnúka Svätý Duch? Možno na toto myslel Pavol Strauss, keď tú vetu napísal...

...Keď na to pozerám, vidím, že sú to len útržky. Nevieam, či je to použiteľné...

Eva Voskárová

Poznámka. Nedalo mi, aby som pri tejto príležitosti nesiahol po mojom obľúbenom (a neraz už citovanom) zázname Pavla Straussa z knihy *Odvrátený hlas* (21, 7. 1984):

„*Dozvuky sú akcenty nášho vnútra, keď sa s vlastnou vnútornou podobou stretávame čiastočne vo vnútornej dispozícii iného. To je základ pôsobenia zjavov, prejavov vlastného vnútra i v umeleckých dielach. Ako keby magma zeme nášho vnútra bola hľadala cestu navonok, a keď tú kôru cez nás nemohla preboriť, prerazila iné vnútro. Človek je cesta a východisko zjaviteľných právd.*

A zmysel nerezonancie našej tzv. tvorby? Osobne nás učí pokore. Ale na-

šou povinnosťou je všetko, čo je v nás (ak v nás niečo je) vyprojikovať. Lebo všetko, čoho sa dotkne duch, sa stáva spoločným poznaným či nepoznaným majetkom. To je kategorický imperatív v oblasti našich schopností. Ani kvet sa nikoho nepýta, či sa páči. Je, lebo je, lebo musí byť.

Nevieam, či sa zbavujem balastu nášho vnútra, či sú to evokácie z neustrnutej sféry absolútnych možností ducha.

2

Svojho času som požiadal Hildu Vechterovú, aby mi napísala spomienky na prvú „ponovembrovú“ návštevu Pavla Straussa v Liptovskom Mikuláši 26. 6. 1991, a na jeho stretnutie s rodákmi, ktoré ona moderovala. Ide o stretnutie, o ktorom Strauss zanechal záznam:

„*Prežil som verejnú rozpravu v rodisku. Bola to i so mnou geriatrická schôdzka. A tým sa neuzavrela medzera, ktorou som bol doteraz. – Pri takých príležitostiach prideme na to, akí sme zbytoční. Život, celý život nezanulovaný sebaklam. Pre starých ľudí je jediné pozitívum, že akurát ešte žijeme. – A či sa preto vyplatilo žiť? Trvám na tom, že sme vždy len plod Prozreteľnosti. Komu som nejakou myšlienkou pomohol žiť?*“ (Zobrané... diela V., s. 170)

V liste Hildy V. z 4. 2. 2016 sa píše: „*K tomu návratu Straussa do rodného mesta v júni 1991. – Boli sme tam s Martou (Toningorovou – J.R.). Ja som jeho prácu literárnu predtým nepoznala. Kúpila som si Rekviem za živých a jeho prítomnosťou i prednáškou som bola unesená. Do knihy mi pripísal: „Všetko je odchod a návrat na cestovnom políčku smrti“.* S tým „*políčkom smrti*“ som sa ešte dlho po prečítaní (či štúdiu po kúskoch) mocovala.

Rekviem otvára najčastejšie. Našli sme v ňom, čo driemalo v nás, no počas 40 r. nebolo vyživované. – P. Strauss myslí ináč, precituje, má iné podhubie, nadhľad, vieru...nádej a lásku k všetkým, k všetkému.

Veľa darov dostal a neustále rozvíjal – hľadajúc človečenstvo a plnosť života. – Zraňovali ho, no neodradili od písania. Zostal pokorným, nežným, no so silnou zbraňou. (...)

Pomohol si nám ho priblížiť, lepšie mu rozumieť... Odkrývaš, odkrývaš.. Ďakujeme. Tvojou húževnatosťou sa jeho práce šíria a verím žijú v srdciach mnohých...“

(Mimochodom. Hilda V. ma svojho času „prichytila“ pri tom, že som si pri lúštení náročného rukopisu P. Straussa nevedel rady s výrazom, ktorý ona prečítala ako „na vejminku“ („Ináč žijem ako

na vejminku.“). Pozri k tomu Listy PS 27, s. 19. Teraz sa jej môžem „revanžovať“, lebo som presvedčený, že oné ošemetné spojenie „*na cestovnom políčku smrti*“ treba prečítať ako „na cestovnom poriadku smrti.“)

3

...Veľmi pekne Vám ďakujem za list, knižočku, Listy PS a aj za Vás. Ako ste napísali, nepoznáme sa osobne, ale keďže je nám obom pán prof. Koleják blízky (známy), sme si takto i my známi... A vôbec, veď sme všetci bratia a sestry v Kristu Pánovi.

V liste ste sa ma pýtali na moju skúsenosť s pánom Straussom. Síce som sa s ním nikdy osobne nestretla, veľmi ma zaujal svojimi duchovnými, filozoficko-teologickými myšlienkami. Veru, nie náhodou som k nemu prišla. Bolo to prostredníctvom knihy: *Pavol Strauss, hľadač pravdy*, od p. **Kolejaka**. Pán Koleják ho často spomínal na kázňach, dodnes aj spomína... Keďže som mala rada jeho prejavy, kázne, a je mi veľkým vzorom, začala som čítať články (napr. v Nových horizontoch), knihy a komentáre od neho. Takto som sa dostala konkrétne ku Pavlovi Straussovi, k jeho myšlienkam, názorom, dielam... Pred dvoma rokmi som si túto knihu od p. Kolejaka poriadne preštudovala a zaujala ma natoľko, že som si ju musela spošťasť spoznámkovať. Zaujala v čom? Pán Strauss sa venuje základným otázkam života: život, pravda, hodnoty, svet, duchovno, poznanie, rovnako ako aj SMŔŤ a ZOMIERANIE. Tieto námety, rozoberané z pohľadu konvertitu, boli a sú pre môj život veľmi obohacujúce. Otvorili mi brány poznávania a premýšľania nad sebou, nad samotou, nad večnosťou. Toto všetko moje bádanie, lúštenie... duchovného...mi nie tak dávno veľmi pomohlo. A nielen mne...

17. júla 2015 mala moja staršia sestrička promócie. Všetci sme sa tešili, že úspešne ukončila VŠ. Netrvalo to však dlho. Na druhý deň šla k doktorovi na krv. O tri dni – diagnóza stanovená – leukémia. Moja čerstvo vydatá, úspešná a dobrá sestrička pre necelými tromi mesiacmi odišla do večnosti. Osem mesiacov krutého boja s chorobou... Veľa sme sa spolu rozprávali o druhom svete, hlavne v záveroch jej života. To, čo som ja vedela o zomieraní, zomierajúcich a o smrti bolo práve z knihy Pavla Straussa. Ako veľmi mi jeho myšlienky pomáhali pochopiť to, čo sa zdalo nepochopiteľné... (bolesť, utrpenie, smrť...). Ako veľmi som to potrebovala! Veď kto vám, nám

dnes zodpovie na hlboké ľudské tajomstvá a poodhalí tých množstvo nezodpovedaných otázok? Pán Strauss zaujímavo a múdro odpovedá a komentuje bežné aj základné pravdy, ktorým je nutné venovať sa.

Moja sestra Lubka mi pri poslednom rozhovore povedala: „*Bojím sa, že pôjdem do očistca, veď sa už nevládzem ani ráno ani večer modliť.*“ Moja odpoveď znela: „*Tvoja choroba je modlitba, nemusíš sa báť...*“ – upokojiť srdiečko zomierajúceho, blízkeho človeka – ako veľmi ju to uspokojilo, ako veľmi som bola vďačná za túto myšlienku a pravdu! A vôbec nielen za túto, ale množstvo ďalších, ktoré ma držali pevne pri nej a pri všetkých smutných tvárach, odkázaných na bolesť a strach pred blížiacou sa smrťou. Ach, aká je potreba, priam nutnosť zamýšľať sa nad týmito otázkami, ktoré sa dotýkajú reality každodenného života i večnosti!

Pozerať sa a vnímať všetko z duchovnej perspektívy dáva nový pohľad a zmysel aj tomu, čo sa javí ako čudesne nezmyselné. Napr. až v myšlienkach Pavla Straussa som pochopila **význam samoty**, bolo to pre mňa veľmi obohacujúce. Jeho slová mi nefalšovane vysvetlia, o čo ide, čo je dôležité, čo je treba žiť... „*Iba ten, čo žije v pravde, dokáže jasne rozpoznať odmietanie pravdy v tomto svete*“ (Strauss).

Veľmi ma všetko to jeho sledovanie sveta núti premýšľať. Okrem toho dáva mi tiež skvelý námet na moje vlastné básne. (...) Knižičku „*V dotyku s Pavlom Straussom I.*“ som už začala čítať. Veľmi Vám ešte raz ďakujem, aj za venovanie. Potešili ste ma... akože by som Vás nechala čakať na odpoveď do septembra?!...

Boženka Brišáková, Sihelné

4

...Predovšetkým Vám čo najsrdečnejšie ďakujem za zaslanie Listov PS č. 28. Som rád, že na mňa myslíte pri šírení a udržiavaní myšlienok diela P. Straussa. Parí Vám veľká vďaka, že aj po vydaní Súborného diela P. S. aktualizujete vzácné Straussove prorocké myšlienky, tak potrebné pre súčasnú dobu.

Pri čítaní Listov PS ma veľmi oslovila otázka blahorečenia Pavla Straussa. Kiež by sa splnila modlitba za jeho uskutocnenie. - S radosťou som si prečítal stať o mojom priateľovi otcovi Srholcovi, aj jeho myšlienky z knižičky „*Ako čerstvý chlieb*“.

Snažím sa požičianím kníh Pavla Straussa svojim priateľom prispievať k šíreniu jeho odkazu. (...) Teším sa na ďalšiu komunikáciu.

(Z listu MUDr. Jána Tedlu z 3. VI. 2016.)

5

Vo Sv. Jure Bratislave, 19. 4. 2016 (pár dní pred hodmi)

Vážený pán profesor Rybák,

so zvláštnou pozornosťou čítam Váš článok *Tvrdá je to reč* v Listoch PS 27. Pýtam sa, čo budú tieto „obrovské premeny“, k čomu vedie táto „netrpezlivosť Absolútna“ podľa Straussovho proroctva spreď skoro 70 rokov...

Z Písma vieme, že „*Láska je trpezlivá*“, Božie konanie je vždy múdre a nikdy nie uponáhlané. No napriek tomu citlivá duša môže vnímať, že sa Stvoriteľ vesmíru a všetkých nás akosi nevie dočkať vyliatia svojho nekonečne milosrdného ducha, aby sme sa konečne zaoberali **problémom človeka**, uzdravením neduhov sveta a odstraňovaním sociálnej nespravodlivosti, ktorá rozdeľuje svet... Tak ako myslia Pavol Strauss, Tatiana Goričevová a Jorge Mario Bergoglio.

Je to len moja skromná a obmedzená úvaha. Skôr by som si dovolil reagovať na Vašu výzvu: *chcel by som vidieť tvár pápeža Františka, keby mu toto niekto ako posolstvo jedného Slováka z polovice minulého storočia podsunul pod ruky.*

„Tu som, Pane, pošli mňa!“ Mám ďaleko od Izaiáša, ale prekladík by som ešte zvládol... Pošleme to Františkovi do Ríma v tomto znení:

„L'ingiustizia sociale deve scomparire affinché si possa iniziare sinceramente a liquidare senza pietà la tiepidezza e il degrado intellettuale. Dobbiamo capire che a un malato di tubercolosi delle corde vocali può venir voglia di prendere lezioni di canto solo dopo che l'avremo aiutato a guarire. È inutile fargli ascoltare i più bei dischi di Caruso. V'è differenza tra un'ascesi volontaria per amore verso Dio e l'ascesi forzata da un'organizzazione sociale asociale, indifferente al prossimo.“

Čo, keby ste pripravili pár vybraných Straussových úryvkov, ktoré by mohli osloviť pápeža Františka práve v takejto línii. Pošleme ich do Vatikánu... Za pokus to stojí.

Pomaly pracujem na tom článku k jesennému číslu Listov PS... So srdečným pozdravom

Váš Enzo

6

..Konečne posielam svoje slúbené spomienky na Pavla Straussa. Nestalo sa to o „niekoľko dní“, ale o „niekoľko týždňov“. Keď očakávam Vaše prepáčenie, vopred Vám zaň ďakujem, a tiež aj za Vašu trpezlivosť. Vždy som bola motovidlo a na starejšie kolena sa to ešte potencovalo.

Neviem, či uznáte, že sa ten môj príspevok môže uverejniť. Ak áno, prosím o opravy prípadne iné úpravy: krátenie alebo vysvetlenie, čo by bolo treba.

V mladšom veku som napísala nejaké príspevky do Katolíckych novín, ale mi ich neuverejnili. Teraz vidím, že v Katolíckych novinách je podľa mňa „všeličo“, niekedy aj „o ničom“.

Čo sa týka mojej účasti medzi priateľmi Pavla Straussa – nevyjadřila som sa dosť jasne: cítim sa totiž dlžná za všetko, čo ste mi poslali. A tak som to chcela nejak „prízemne“ splatiť. – Ostáva mi teda milá povinnosť sa za Vás modliť. Spomeniem si na Vás aj v našej františkánskej (OFS) komunite.

Keď som čítala medicínske spomienky Pavla Straussa na anatómii vo Viedni, spomenula som si na p. profesorku MUDr. Štekláčovú na LFUK v Bratislave. (Chcela som to ešte tam napísať, ale neviem, či by sa to tam hodilo – mohlo by sa to považovať za nevhodný kontrast.)

Iste viete, že ona bola tiež neobyčajne múdra, s veľkým psychologickým nadhľadom a pedagogickým talentom. Hneď na začiatku v I. ročníku (bolo nás 400) nazvala nás kolegami. Prvú prednášku začala takto: - Kolegyne a kolegovia, ste tu všetci kandidáti titulu MUDr. (med. univers. doctor); tento titul sa však dá preložiť aj takto: „Musíš umrieť, dálej rýchle.“

V pitevni, kde bola dusná atmosféra, nás obdivne podržala: po odhrnutí plachiet z formalínom napustených mŕtvych tiel povedala: „Vidíte, kolegovia, všetko do času, Boh naveky.“ – K sústavnému štúdiu nás povzbudzovala: „Učte sa, kolegovia, lebo čas uteká, smrť sa blíži, večnosť čaká.“

I keď bola autoritou, pre tieto jej stanoviská tiež nevyhovovala a musela odísť z pedagogickej činnosti. Preložili ju najskôr na prosektúru do Pezinku, potom do V. Hágov.

Končím moje „lamentácie“. Chcela by som naďalej ostať anonymnou priateľkou Pavla Straussa a jeho veľkých priateľov – Vás, Martina Kolejáka a všetkých Vašich blízkych. S úctou a vďakou pozdravuje

Juliana Gregová s rodinou
Dolný Kubín 6. VI. 2016

Z nových kníh

Ján Štrasser: František Mikloško.

Rozhovory o dobe a ľuďoch.

SLOVART Bratislava, 2016

Rodina priateľov a obdivovateľov odkazu Pavla Straussa bude večne zaviazaná a vďačná Františkovi Mikloškovi, ktorý „vyvinul obdivuhodné úsilie“ (Pašteka), aby bolo vydané monumentálne 10-zväzkové Súborné dielo Pavla Straussa, a pritom v rekordne krátkom čase (2009-2012).

Mikloško nielen zohnal na ten projekt peniaze, ale presvedčil aj prof. Júliusa Pašteku, aby sa ho ako editor ujal – čo pri Paštekovom enormnom zaťažení a pokročilom veku vôbec nebolo jednoduché. Podrobnejšie sa o tom čitateľ dozvie z knihy J. Pašteku „Takto som ich poznal“, kde Františkovi Mikloškovi venoval zvláštnu kapitolku (str. 103-108).

Mimochodom: je zaujímavé, že Pašteka tam napísal, že i sám Mikloško „by si zaslúžil samostatnú publikáciu, aby sa vyzdvihla jeho výnimočnosť. Napríklad s názvom *Tento spravodlivý* (nie v občianskom, ale v biblickom zmysle“ (s. 107). Štrasserova monografia akoby teda bola odpoveďou na túto Paštekovu výzvu.

Za Spolok Pavla Straussa sa žiada vyzdvihnúť okolnosť, že vo vedení Spolku sme sa istý čas predtým – keď žiadne vydavateľstvo nereagovalo na naše návrhy – zaoberali myšlienkou pustiť sa do vydania Súborného diela P. Straussa sami. Peniaze sa nejako zoženú (čo sa pova-

žovalo za najväčší problém), a pripravíť Straussove texty do tlače nebude pre teba (ako že pre mňa) problém. Pravdaže, tak mohli uvažovať len „veci neznalí“, čo by sa bolo veľmi rýchlo ukázalo, keby sa bolo pristúpilo k realizácii tohto zámeru.

Našťastie vstúpil do tohto procesu razantným spôsobom František Mikloško, ktorý s vydaním Súborného diela Pavla Straussa naozaj vystihol „hviezdny okamžik“ (ani skôr, ani neskoršie!), a teda: klobúk dolu! Pripomeňme, že odchovanec nitrianskeho Zobora a popredný katolícky disident bol k tomu svojim spôsobom aj morálne zaviazaný.

+

Pravdaže, neboli by sme členmi Straussovej „rodiny“, keby sme túto knihu nečítali trochu „zaujato“ – podvedome sledujúc, aké miesto (v tej dobe a medzi tými ľuďmi!) zaujímal v Mikloškovom svete Pavol Strauss. Nebudem tajiť: žiadalo sa mi viac. Napríklad pri odpovedi na nasledujúcu otázku Strauss (podľa mňa) rozhodne nemal chybať:

Boli v kresťanskom disente okrem biskupa Korca aj iné výnimočné osobnosti?

Pravdaže. S mnohými som sa zoznámil, keď som s biskupom Korcom, ale aj s Vladom Juklom, Silvom Krčmerym a Jánom Čarnogurským chodil po Slovensku. Obrovskou osobnosťou našej cirkvi bol profesor Ladislav Hanus, to bol katolícky intelektuálny Parnas. Väznený trinásť rokov! Viktor Trstenský, aristokrat ducha. Väznený sedem rokov! Štefan Šmálik, náboženský historik, mystik dejín cirkvi – to ma veľmi zaujímal. Väz-

nený desať rokov! Jozef Kútnik Šmálov, kultúrny a literárny kritik. Janko Silan, úžasný básnik, Karol Strmeň ho nazval svätcom slovenskej poézie...Raz sa ma jedna kolegyňa spýtala, či mi stojí za to ten život štvanca, aký žijem. Odpovedal som, že stojí, lebo sa stretávam s duchovnou a kultúrnou elitou slovenského aj českého národa.

(Podobne vyznieva aj odpoveď na otázku o slovenskom disente na str. 76.)

Ale pritom vari zabúdame na to, že tu máme do činenia s *politikom* (tak označil Miklošku aj Pašteka, keď pod jeho meno napísal: politik); a po druhé: že sa v tom sčasti prejavuje vôbec vzťah slovenského národa k svojim veľkým. Všimnime si takéto miesto v spomínanej knihe:

Ján Štrasser: Marián Labuda v knihe **Herec je vždy na očiach** hovorí: „Skús sa porozprávať o divadle, alebo o umení vôbec s taxikárom v Prahe a v Bratislave. S pražským taxikárom môžeš o tom zasvätené debatovať. A na moju otázku prečo, odpovedal: „Lebo sa o to zaujíma. Je vzdelaný. Je príslušníkom kultúrneho národa.“

Mikloško: To môžem podpísať. Ale Česi sa zaujímajú o kultúru aj preto, lebo si vážia svojich ľudí, sú na nich hrdí. My sme iní. Máme vôbec vôľu to zmeniť? Obávam sa, že to nie je v našej mentalite, je to niečo, čo nás presahuje. V slovenských dejinách bolo len zopár ľudí, ktorí sa o to usilovali... a nevelmi uspeli.

Štrasser: Platí to dodnes?

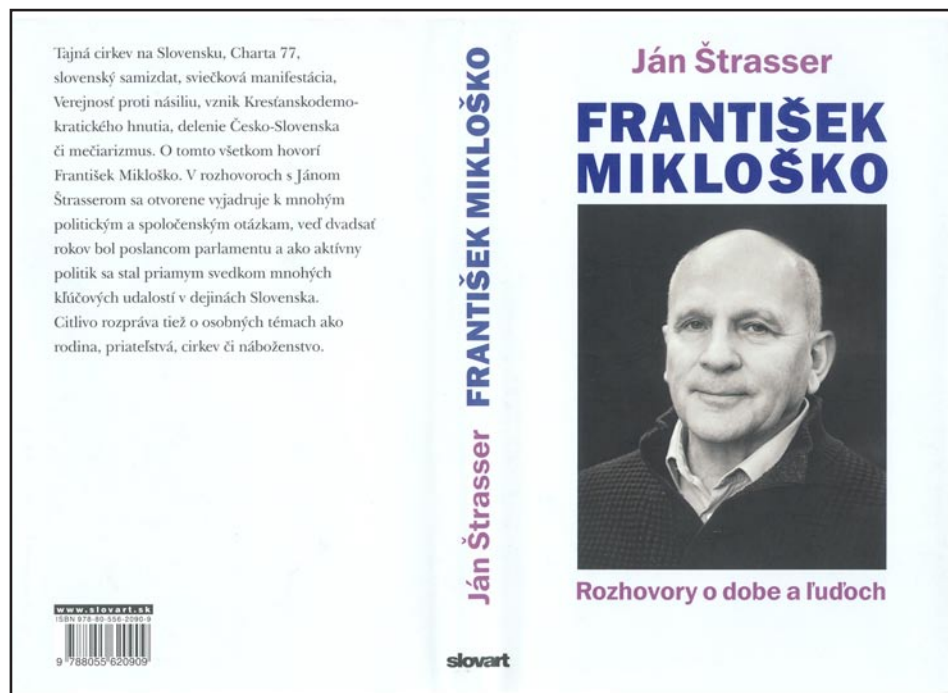
Mikloško: Bohužiaľ áno. My sme stále akísi zabarikádovaní v tých našich dolinách, samozrejme, už nie fyzicky, ale zafixovalo sa to v našej mentalite....

A Česi vedeli svoju kultúru vždy prezentovať. Svet ich poznal. V tomto smere sme my Slováci slabí až hrôza... (str. 166).

Na druhej strane musíme povedať, že Pavol Strauss by nám nikdy **neodpustil** (akokoľvek nám predovšetkým záleží na jeho, Straussovom blahorečení), keby sme neboli Mikloškovi vďační, čo všetko vykonal pre blahorečenie rodiny Munkovcov (otca Františka a syna Tomáša).

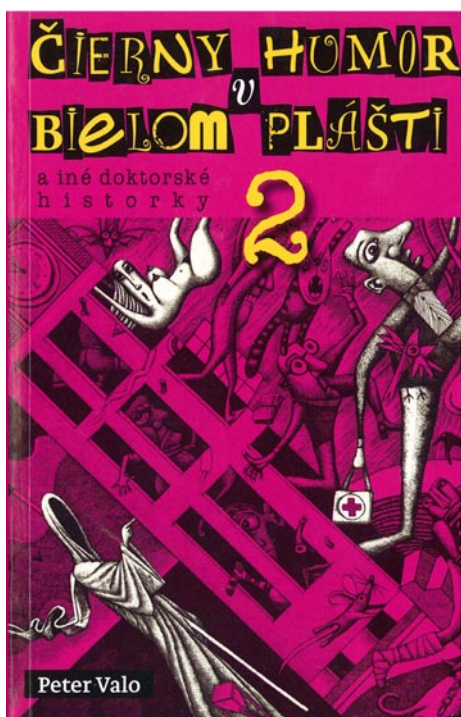
Štrasser: Ako sa angažuješ v tejto sfére?

Celé roky chodím, volám, pozrite sa, títo a títo ľudia sú pýchou nášho národa. No na Slovensku je to ťažké, u nás nie je vôľa a energia starať sa o to, lebo u nás neexistuje verejná úcta k nikomu. Všetci

doteraz beatifikovaní Slováci boli kňazi alebo rehoľníci. No aj medzi laikmi sú ľudia, ktorí si svojím životom a konaním v ňom a spravdla mučeníckou smrťou zaslúžia blahorečenie. Angažujem sa za blahorečenie Munkovcov, otca Františka a syna Tomáša, ktorí konvertovali zo židovskej viery na katolícku, syn Tomáš bol novic Spoločnosti Ježišovej – obaja boli deportovaní do koncentračného tábora Sachsenhausen, potom ich na pochode smrti v apríli 1945 zavraždili. Proces ich beatifikácie je na Slovensku uzavretý a je odovzdaný do Ríma. Musím však povedať, že blahorečenie laikov sa u nás rodí veľmi ťažko, cirkev sa zameriava najmä na duchovných.

(J. R.)

Peter Valo:**Čierny humor v bielom plášti 2,**
FORZA MUSIC, 2016

„Je veľká vec tvoriť krásu, žiť krásu, tvoriť vedu. Ale oveľa viac je obetovať sa za ľudí.“ (Pavol Strauss)

Svoju štúdiu „Humor v diele Pavla Straussa“ (zborník Duchovnosť ako princíp tvorby, Nitra 2001, str. 43-45) uzatvára Marta Kerulová slovami: „...Práve preto, že P. Strauss stál mimo normovanej skutočnosti, rozvinul sa v obdivuhodnú osobnosť v smere vertikálnom – v komunikácii s Bohom – i v smere horizontálnom – vo vlúdnom vzťahu k ľuďom. Napriek nepriaznivým okolnostiam neostal odumretým článkom v duchovnom organizme slovenského i európskeho sveta. To, čo ho malo zlomiť a znevážiť, to ho v rozpore s akoukoľvek logikou práve upevnilo, dalo

mu slobodné srdce a duchovné bohatstvo, z ktorého majú možnosť čerpať súčasníci i ďalšie generácie.“

Dobre nám padlo, keď sme v druhom diele publikácie Petra Valu „Čierny humor v bielom plášti“ objavili humornú spomienku na Pavla Straussa, ktorá nám ho ľudsky veľmi priblíži. Radi ju preto odcitujeme pre našich čitateľov.

Almužnícka anabáza primára Straussa

Chirurg Pavol Strauss patril k všestranne vzdelaným intelektuálom. Pôvodne sa rozhodoval medzi hudbou, poéziou a medicínou. Na veľké šťastie pacientov zvíťazila chirurgia. Aj popri nej si však zachoval citlivého umeleckého ducha. Dlhé debaty o poézii viedol s básnikom Milanom Rúfusom, o hudbe s hudobným skladateľom Júliusom Kowalským, o veciach národa so skvelým hercom Gustávom Valachom a o viere s kardinálom Jánom Chryzostomom Korcom. Pavol Strauss sa vznášal vo vesmíre najhlbších myšlienok, ale súčasne bol nohami na zemi so svojimi pacientmi. Neprestával byť aristokratom ducha, no nikdy nerozlišoval ľudí podľa postavenia.

V okruhu jeho známych zaujímal zvláštne postavenie sympatický Cigán s tenkým fúzikmi Lajči. Do primárovej ambulancie prvý raz zavítal s reznou ranou na hornej časti predlaktia. Bola na dosť neobvyklom mieste a Lajči nevedel vysvetliť, ako k nej prišiel. Zato sa stihol postážovať na svoj ťažký život. Na deti, čo stále pýtajú ješ. Primár mu ranu starostlivo ošetril. O týždeň bol u neho Lajči ako na koni. Rana bola zapálená a hnisala. Primár Strauss mu ju vyčistil a preliečil antibiotikami. O pár mesiacov prišiel zase. Teraz sa obaril horúcou vodou. Liečba sa opäť nezaobišla bez infekcie. Liečenie sa vždy natahovalo ako guma na gatiach. Pritom si Lajči od obľúbeného pána primára z času na čas nezabudol vypýtať peniaze pre svoje hladné deti.

Za minulého režimu sa považovala práca za povinnosť. Primár Strauss si všimol, že zranenia a komplikácie tohto zvláštneho pacienta prichádzajú vždy, keď mu hrozí, že bude musieť nastúpiť do nejakého zamestnania. Primárovi bolo jasné, že tohto sympatického špekulanta vedie k sebaпоškodzovaniu silný odpor k akejkolvek robote. Obaril sa, dorezal sa, opálil sa. Vždy mu musel niečo vyrezávať, vyškrabovať, zošíváť a napokon nasadiť antibiotiká. Rany sa dlho hojili. Z nejakých dôvodov sa nedokázali epitelizovať. Keď sa Lajči objavil znova,

primár Strauss len vzdychol: „Sestrička, prosím vás, natiahnite prokain.“

Umŕtvovanie sa Lajčimu veľmi páčilo. Na ošetrovanie bez bolesti si zvykol. Už pri dverách sám úctivo požiadal: „Pán primár, ale nech mi dajú aj ten prokain.“

„Už je tu zase!“ vyprskla sestrička, ktorej už dochádzala trpezlivosť.

Lajči mnohým liezol na rany. Najradšej by ho hnali kadeľahšie. Len primár so svojou božskou trpezlivosťou veril, že ho láskavosťou raz určite zmení. Správal sa k nemu ako svätý Ján Almužník, čo v šiestom storočí rozdelil svoj majetok siedmim tisíciam žobrákov v Alexandrii. A Lajči si zvykol hrať postavu žobráka, ktorý si od neho chodil pravidelne vyberať almužnu. A nezavítal len do ambulancie. Peniaze na chleba alebo nejaké potreby pre deti si prišiel vypýtať aj do primárovho bytu.

Tak to išlo vari sedem rokov. V poslednom období však začal Lajči prichádzať s okrúhlymi ranami rôznej veľkosti. Primár ich ošetril, no zhnisali aj tak. S takýmto typom poranení sa ešte nestretol.

„Lajči,“ hovorí raz počernému pacientovi, „ja vám tú péenku dám, no povedzte mi, ako to robíte.“

„Tak dobre, pán primár, aj by som vám to prezradil, ale pred sestričkou sa hanbím.“

Keď primár poslal sestričku vedľa, Lajči sa mu priznal: „Taktó som zobral peniaz. Rozžeravil som ho nad plameňom a potom som si ho priložil na nohu.“

„Ale, Lajči, tú ranu som vám riadne ošetril. Nemala prečo zhnisať.“

„To áno, preto som musel použiť otcovu metódu,“ zašepkal primárovi do ucha pacient. Keď sa ho jeho dobrodinec opýtal čo je to za metódu, zašemetil ešte tichšie: „No, viete, pán primár, môj otec sa dostal z vojny tak, že si ranu natrel vlastným hovnom.“

„Vy chcete naozaj umrieť?“ zhrozil sa primár Strauss.

Keď Lajči vykotal, že nie, doktor mu podrobne vymenoval všetky vražedné organizmy, ktoré sa vyskytujú v jeho stolici. Keď v nedeľu vychádzal Pavol Strauss spolu so synom Jozefom z kostola, čakal ho tam Lajči. Pokorne mu oznámil, že od zajtra nastupuje do roboty v sklade. Osvietený primár sa potešil. Jeho trpezlivá snaha priniesla svoje ovocie.

Na dlhší rozhovor však nebolo času. Doktor Strauss musel utekať do nemocnice. Známi ho poprosili, či by sa im nepozrel na dieťa, ktoré hospitalizovali vo veľmi zlom stave. Otec so synom nastúpili do autobusu. Len čo si sadli, vrhla

sa na nich neznáma žena. Začala primárovi rozprávať o svojich ťažkostiach. Keď hovorila o bolestiach ramena, vykrúcala mu ruku. Potom na ňom ukazovala, ako jej to tlačilo z brucha doprava pod rebrový oblúk. Keď hlasito rozprávala, ako sa jej strieda mäkká a tvrdá stolica, cestujúci nevydržali a šomraním dávali najavo nespokojnosť. Primár si povzdychol a nahlas povedal synovi: „Dúfam, že nemá aj hemoroidy.“

„No, povedzte, pán primár, čo by ste mi na to dali,“ pozrela na neho veliteľským pohľadom žena.

„Milostivá, som precízny lekár. Najprv vás musím poriadne vyšetriť. Vyzlečte sa!“ nevzrušene odvetil primár Strauss.

Žena očervenela. V autobuse sa ozval hurónsky rehot a neodbytná pacientka vystúpila na prvej zastávke.

Primár Strauss vybehol v nedeľnom ancúgu a kravate na detské oddelenie. Schvátené a spotené dieťa ledva dýchalo. Cez stenu obrovského nafúknutého bruška bolo vidno reliéf červených kľučiek. Vyzeralo to na ileus. Upchatá črevná pasáž. Nad postieľkou stál v rukaviciach mladý chirurg Laco Košťál. Referoval, že sa chystá malému pacientovi pozrieť do konečníka.

„Lacko, pokračujte ďalej, len vyšetrujte,“ povzbudil ho primár a postavil sa k nohám dieťaťa. Laco vopchal dieťaťu do konečníka malíček. Bol poznačený hustou tvrdou stolicou. Strčil ho tam znova a jemne s ním pohlol. Zrazu z konečníka začala vychádzať tvrdá rovná tyčka dlhá asi dvadsať centimetrov. Potom sa zlomila a išla ďalšia tyčka. S primárom sa na ňu pozerali ako na zjavenie. Vtom z konečníka dieťaťa odrazu vytryskla riedka stolica. Pavol Strauss ju schytil od kravy až po nohavice. Brucho malého pacienta spľaslo. Dieťa zružovalo a začalo sa usmievať.

„Pán primár, prepáčte, ale toto som nechcel,“ ospravedlňoval sa mladý chirurg.

„Nič, Lacko, to je najlepšie, čo sa nám mohlo stať!“

Doktor Strauss žiaril šťastím. Mal za sebou pekný deň. Potešil ho Lajči, ktorý sa dal na slušný život. Nadchlo ho náhle zlepšenie stavu dieťaťa, o ktoré sa báli jeho známi. Zababraný kostolný oblek bol druhoradý.

Na druhý deň nastúpil Pavol Strauss do nočnej. V podvečer priviezli Lajčiho. V sklade na neho popadali železá. Mal polámané rebrá, nohu a ruku. Jeho „almužník“ mu musel vyoperovať slezinu a obličku. Primár Pavol Strauss to ne-

skôr smutne komentoval: „Ten človek celý život bojoval, aby nemusel pracovať. Prvý deň šiel do roboty a hneď si vyslúžil totálnu invaliditu.“

+ + +

Pripojme si – pre zaujímavosť – pár citátov z eseje Pavla Straussa „Lekárov humor“ (z knihy Rekviem za živých):

„...A ak ide o humor, dotkneme sa ho priamo cezeň samotný. Múdry človek raz povedal, že humor je vážna vec. Aj pohreb je vážna vec a zrelý človek sa i tam vie usmiať. Lebo úsmev nie je zľahčenie niečoho, ale dúha, čo sa klenie z trvania do trvania. Humor je životnou múdrosťou, presvetlený prístup k človeku, k životným okolnostiam, k chorobe, k životnej perspektíve.“

„...Teda lekárov humor nie je násilný pátos ako u literáta, ale životom vytvorená svetlá interpunkcia na čiernom podklade utrpenia. I keď je jeho humor niekedy drsný, možno ho pardonovať, lebo vždy stojí na tej istej strane ako postihnutí a prehrávajúci hráči života, hráči o život.“

„Humorná poznámka sa v mnohom podobá aforizmu. Obe sú vždy proti niekomu alebo niečomu. Nie aby ich zmietli, zničili alebo znehodnotili, ale aby svojou britkosťou, prekvapivým bleskovým osvetlením pravej podstaty zmazali zadusenie v marase nudy, vlažnosti a splytčeného živenia. Preto sú humorný pohľad a aforistické krátke spojenie tým, čím sú, ináč by sa zmenili na heslo s úzkym a dôstojne naškrobeným chomútom vo svojej dýchavičnej bezduchosti. Humor je zlatý kľúč k pokladom pravej ľudskej družnosti, voľnosti a pochopenia.“

„Humor má oslobodzujúcu, až výkupnú hodnotu pre človeka – práve tak ako hudba. Ba je ešte viac. Viac než liečebný prostriedok. Humor je liek.“

„Humor všeobecne, ale najmä lekárov humor, obsahuje niečo výchovného. Chorí ľudia sú milovanihodní nielen pre svoje utrpenie, ale i preto, že sú práve v tom čase prístupnejší cudziemu dobru. Ale aj preto, že sa v ťažkostiach otvárajú v človeku riečiská preformovaného vlastného dobra.“

Tak je humor sprievodcom skutočného života. Vždy sa snaží o korektúru deviovaného života. Teda i situácie navodenej chorobou. Pravý humor je dobromyseľná križovatka výsmechu a súcitu. Manipulovaný srdcom lekára pôsobí ako liek.“

(J. R.)

Viliam Judák:

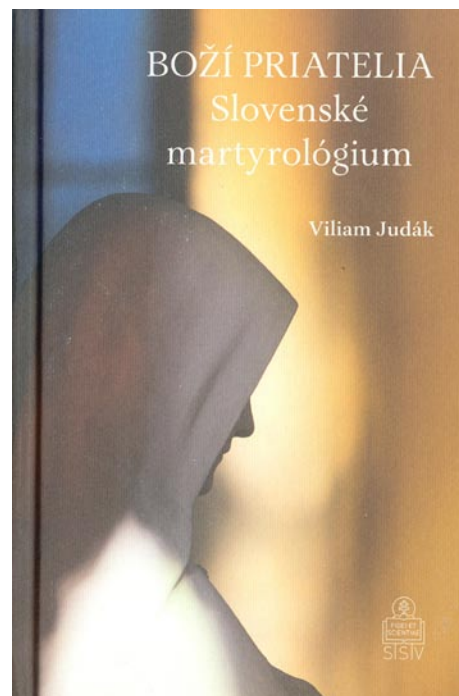
BOŽÍ PRIATELIA. Slovenské martyrológium, Spolok svätého Vojtecha, Trnava 2016, 635 s.

Ak sme na začiatok našich úvah v tomto čísle Listov PS – inšpirovaní prejavom pápeža Františka k vedúcim predstaviteľom Európskej únie – zvolili tému „**transfúzia pamäti**“ (mysliac na uchovanie pamäti na odkaz Pavla Straussa, a hlavne na transfúziu tohto odkazu do vedomia nášho národa), bude priam symbolické, ak na záver tohto čísla Listov PS predstavíme čitateľom nezvykle objemné dielo biskupa Judáka Boží priateľa.

Autor v tomto diele mapuje životné sudy významných ľudí s pohnutým osudom, ktorí žili na území Slovenska od 9. storočia po súčasnosť (od svätých Cyrila a Metoda až po kardinála Jána Chryzostoma Korca).

Nás pravdaže najviac zaujíma (a najviac si na spomínanom diele ceníme), že sa medzi päťdesiatimi osobnosťami našlo miesto aj pre **Pavla Straussa**, ktorého biskup Judák osobne poznal a ktorý ho hlboko oslovil; o tom svedčí aj Straussov portrét v tejto knihe, ktorý obsahuje nielen nevyhnutné životopisné informácie, ale je aj osobným vyznaním vzťahu biskupa Judáka k osobnosti Pavla Straussa.

Z kapitoly „Dobry človek v bielom plášti“ (str. 530-539) vyberáme preto pre našich čitateľov práve tieto „osobnostné“ pasáže; biskup Judák v nich súčasne zvýrazňuje a podčiarkuje aj význam nášho Spolku priateľov Pavla Straussa a výslovne oceňuje jeho prínos, vrátane vydávania našich Listov PS.

Dobry človek v bielom plášti

S úctou a istým obdivom sa pozeráme na životné dielo MUDr. Pavla Straussa. Myslím na skutkový celok, v ktorom sa vzájomne prekrýva a dopĺňa existenciálna a duchovná bytosť, tvorivý intelekt so životným poslaním lekára chirurga. Poznal som ho osobne, hoci krátko, ale aj z rozprávania a skúsenosti iných Nitranov. Pamätám sa na jeho „adoračný kút“ v Kostole sv. Petra a Pavla.

Vo vedomí mnohých, ktorí poznali Pavla Straussa, žije ako dobrý človek, obľúbený lekár, dôverný priateľ, ale menej známy spisovateľ. Len úlomky z jeho vydaných kníh, dve diela z povojnového obdobia: *Mozaika nádeje* a *Ecce homo* (1947, 1948), ale aj diela, ktoré vyšli súčasťou po roku 1968, pôsobili na mnohých veľmi presvedčivo ešte pred rokom 1989.

Žil v ústraní, ako nežiaduci „element“, verejne známy svojou konverziou, dobrosrdečnosťou, jemným úsmevom a pokojom. Známy bol jeho hlboký vzťah k Cirkvi, k tajnému biskupovi a neskoršiemu kardinálovi Jánovi Chryzostomovi Korcovi. Jeho meno ako spoluprekladateľa Lippertovho diela *Človek Jób hovorí s Bohom* veľa naznačovalo a napovedalo. Aj to, že v Ríme vyšla jeho *Krížová cesta pre chorých* (1964).

Veľkosť myšlienok preniká všetkými jeho literárnymi prácami. Hľadanie absolútna, tušenie bytia – tu treba prispôbiť svoje dispozície, aby sme rozumeli kongeniálnemu daru a nadviazali na všetko, čo sa v diele Pavla Straussa skrýva, a tak apoštolsky šíriť posolstvo. (Neobracia sa tu biskup Judák priamo adresne na rodinu členov Spolku priateľov Pavla Straussa? – J. R.)

Postupne pribúdali publikácie o jeho literárnom diele, a tak sa aj záujem o neho stupňoval. Prispeli k tomu aj viaceré vedecké konferencie a zborníky pohľadov na jeho knižné vydania. Po jeho smrti vznikol Spolok priateľov Pavla Straussa a tiež časopis, ktorý je venovaný jeho dedičstvu a spomienkam pamätníkov, úprimným vyznaniam a priznaniam jeho priateľov a obdivovateľov. (Nie je to za dvanásť rokov existencie prvá publikovaná zmienka o tomto časopise vôbec?! - J. R.) Nasledovali iniciatívy vydať jeho pozostalosť, ale najmä odhalenie pamätnej tabule na budove bývalej polikliniky na jeho poslednom pracovisku v Nitre. (Tu nám chýba údaj o odhalení pamätnej tabule Pavlovi Straussovi na budove múzea Janka Kráľa v Liptovskom

Mikuláši 29. augusta 2002 - J.R.) Potom prišlo jedinečné udeľovanie Ceny Pavla Straussa žijúcim pracovníkom slovenskej kultúry. Do tohto rámca živých aktivít zapadli aj aktuálne teoreticko-odborné stretnutia s lekármi, teda aj s neustálou prítomnosťou jeho filozofického a kresťanského myslenia. Preto sa aj v roku 2008 spontánne ujala myšlienka pomenovať po MUDr. Pavlovi Straussovi univerzitné pastoračné centrum na Univerzite Konštantína Filozofa v Nitre. Nešlo len o pomenovanie. Bola to túžba a úsilie preniesť do vedomia univerzitnej mládeže jeho duchovnosť, jeho prenikavú túžbu po odhaľovaní pravdy a lásky, ale aj túžba v našom čase a prostredí žiť s pravdou vzkrieseného Krista, vo viere evanjelia a Božej milosti.

Bol to aj zámer uprieť pozornosť na kristologický rozmer Straussovho života a diela. Právom, veď v ňom aj dnes vidíme postavu nášho neobyčajného slovenského intelektuála, ktorý môže oslaviť každého mladého človeka – aj neveriaceho - a to svojím hľadaním, svojou náboženskou istotou, širokým rozhľadom básnika, spisovateľa, mysliteľa – a priateľa.

Mnohí s úprimnou radosťou privítali postupné vydanie celého Straussovho literárneho diela, ktoré dnes predstavuje desať obšiahlych dielov.

Len pri sústredenom čítaní možno postupne objavovať „píšuceho“ lekára s estetickým čítaním, filozofickým myslením a teologickým, ba mystickým uvažovaním o Bohu a človeku. Intelektuál, chirurg a spisovateľ príťažlivo a presvedčivo oslovuje dnešného človeka svojím myslením, videním, prežívaním a pozorovaním sveta. „Konvertoval som na katolicizmus. A viem, komu som uveril,“ priznáva v tzv. politických previerkach. „Nezradil som“ (Človek pre nikoho). Jeho religiozita nebola vecou nálady, nebola vypočítaným gestom, ale bola to hlboká pravda jeho existenciálneho bytia. Osobitným spôsobom vnímal krásu sveta a zázračnosť života.

Zaujímavá je jeho autentická duchovnosť, postoje, analýzy a výklady vnútorného náboženského života. Známa bola jeho výpoveď o sebe v stati *Prečo som sa stal katolíkom?* Jeho výpovede fascinujú čitateľa aj dnes: „Vrcholom života je eucharistická realita... Náboženstvo je láska k Bohu... Katolícka viera nie je vecou, ktorá sa dá odbaviť životom za teplou pecou. Musí obstáť pred každou brutalitou sveta... Pravdu treba milovať viac než slobodu. Pravda je nadovšetko. Veď sám Kristus je pravda...“ Už samotné názvy

kapitol *Mozaiky nádeje* presvedčajú vracať sa k novému čítaniu. Napr. *Exeamus igitur*, *Viera za sklom*, *Sv. Ján Boha*, *sociálny svätec*, *Stať o spisovateľovi F. Werfelovi*, *A. Fuchsovi*, *Láska v katolíckom manželstve*, *Viera*, *Eucharistia očami konvertitu*. Zamýšľania nad kňazským a rehoľným povolaním.

V podobnom tóne oslovuje kniha *Ecce homo*, state *Kňaz a dnešný laik*, aktuálne problémy človeka (rodina a manželstvo, viera – život, viera – smrť, tajomstvo smrti, utrpenie, o šťastí byt kresťanom, krása čistota a lacný optimizmus. Stačí zacitovať napríklad: „*Utrpenie je rebrík k Bohu... Byť kresťanom je láska k vlastnému krížu a ochota niesť ho za Kristom. Niet kresťanstva bez kríža... Utrpenie je najproduktívnejšou ľudskou činnosťou...*“

Pavol Strauss, tichý, ale obetavý lekár – kresťan, v celej tvorbe ukazoval na cieľ cesty človeka, ktorá spočíva v tom, aby „žil v tóni Božej prítomnosti“; aby žil v jednote, čiže „*aby sme všetci boli jedno, aby sme si boli všetci blízki a bratia, aby sme všetci boli rovní v Kristovi Ježišovi*“; aby človek „*poznal Ježiša Krista, našiel cestu i pravdu, i život*“; aby sa stal apoštolom, pretože „*nikto z naozaj veriacich nemá právo nebyť apoštolom*“; aby sa človek naučil „*ako žiť, ako trpieť, ako umierať*“; aby opustil cestu výlučne k sebe, aby bol schopný zaprieť sa, byť trochu menej sebecký a aby tak vystúpil na vysoký vrch života, ktorým je Boh sám; aby našiel šťastie v šťastí iných; aby našiel šťastie v strácaní všetkého; aby našiel šťastie v nájdení Pravdy; aby prešiel od subjektivity k objektivite; aby vedel, že „*život je nato, aby sme zomreli. A smrť je na to, aby sme žili*“.

Som chorobný a nenapraviteľný Optimista. Občas sa mi zdá, že vidím ľudí v ich špinavej nahote. Zväčša ich vidím takých, akých ich chcem mať. Ale tak ich treba vari vidieť. Lebo láska je konečná znesiteľná forma pravdy.

Cítiť sa stále dlžníkom ľuďom, dobe, infektom tela i duší, Slovensku i svetu, svojmu pôvodu a svojmu určeniu. Byť stále v negatívnej duševnej bilancii, lebo čo sa urobilo, sa už neozýva, len to, čo volá.

Stále som na začiatku, pretože život je začiatok na pokračovanie.

(Pavol Strauss)

Priatelja Pavla Straussa sa stertavaju

Spolok priateľov MUDr. Pavla Straussa • LISTY PS - Reg. číslo: MK SR 3209/2004, číslo 29, október 2016; Redakčná rada: Martin Jančuška, Ľubomír Raši, Jozef Šišila; Výkonný redaktor: Július Rybák; Na čísle spolupracovali: Pavol Ondřík, Jozef Šišila; Adresa redakcie: Múzeum Janka Kráľa, Námestie osloboditeľov 31, tel.: 044/5621 580, e-mail: zuslm@svslm.sk; Číslo účtu: 2923832760/1100, IČO: 37907751; Tlač: Print Master, Lipt. Mikuláš, e-mail: printmaster.lm@gmail.com; Počet výtlačkov: 500; ISSN 2453-9333.

 Telink